Birte Langgaard

Pæredansk

Lærervejledning

GYLDENDAL

Pæredansk

1. udgave. 3. oplag 2018 © 2011 Gyldendal A/S, København

Forlagsredaktør: Lars Schmidt Møller Grafisk tilrettelæggelse: Sidsel Gaustadnes, Spagat.dk / Narayana Press

Tryk: LaserTryk, Aarhus

ISBN 9788702108736 (Lærervejledning) 9788702107197 (Grundbog)

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med COPY-DAN, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.

www.gyldendal-uddannelse.dk

INDHOLD

Om brugen af bogen og overvejelserne bag4
Emnerne
Arbejdsformer5
Talefærdighed5
Nye pladser5
Læsning
Lytning 6
Mundtlig korrekthed
Skrivning
SKTVIIIIIg/
Om de forskellige faser og opgavetyper9
Samtale 2 og 29
Teksterne9
Ordforråd
Udtaleøvelser
Grammatik
Skriftlige opgaver
Lytteforståelse
Hjemmearbejde12
Om de enkelte kapitler13
Mad
Oplevelser
Dyr
Livsformer
Byer
Udskrifter og kopisider 39
Mad
Oplevelser
Dyr 55
Livsformer61

Om brugen af bogen og overvejelserne bag

Pæredansk består af en grundbog med lyd indtalt på paeredansk.gyldendal.dk og en lærervejledning. Bogen er skrevet for udlændinge på Danskuddannelse 3 og er beregnet til at læse på modul 4, eventuelt sidste del af modul 4.

Målgruppen er udlændinge, der har en længere skolegang/uddannelse bag sig og er i gang med en højere uddannelse, eller har eller stiler efter at få et arbejde, hvor de kan bruge deres uddannelse. De har derfor behov for et mundtligt og skriftligt dansk på højt niveau.

Emnerne

Bogens emner er mad, oplevelser, dyr, livsformer og byer.

Mad er et emne, der spiller en rolle i alle menneskers hverdag. Alle har behov for et helt konkret ordforråd for de forskellige råvarer og ord, man bruger, når man taler om mad, for eksempel smag og konsistens. Madlavning er en daglig aktivitet for de fleste, og man har også behov for et ordforråd til at købe færdig mad og spise ude. Emner som sundhed i forbindelse med kosten er meget oppe i tiden, ligesom de forskellige køkkener er det. Endelig er der kulturelle og samfundsmæssige aspekter, der har almen interesse og desuden er relevante i forbindelse med modultest 4 og Prøve i dansk 3.

Oplevelser er ikke et egentligt emne, men snarere en lang række historier. Formålet med kapitlet er at gøre kursisterne i stand til at fortælle om noget, de har set, læst, hørt eller oplevet - eller med andre ord fortælle historier. Det er en stor del af al kommunikation, både i daglige samtaler hjemme, med familie, venner, kolleger og fremmede. Men selv om det er en helt basal sproghandling, er den sprogligt krævende, fordi den ofte foregår i datid og førdatid, hvad de færreste kursister på modul 4 mestrer. De mange historier i kapitlet er alle autentiske - enten oplevet af mig selv eller nogen, jeg kender. De er spredt over forskellige typer oplevelser, så kursisterne bliver præsenteret for forskellige ordforrådsområder. Teksterne indeholder et meget konkret og jordnært ordforråd, som umiddelbart ser meget basalt ud for en dansker - det kan være udtryk som holde for rødt, skifte blækpatronen i en printer, skære sig på et glasskår, få stjålet sin taske, skifte

et hjul, pakke en rygsæk, slå telt op og lave et bål. Bortset fra de få kursister, der har boet i Danmark i mange år, er det et ordforråd, kursisterne efter min erfaring mangler og har brug for.

Dyr er nok ikke et emne, kursisterne har stort behov for at udtrykke sig om i deres hverdag. Men dyr er en grundlæggende del af vores erfaring, kultur og forestillingsverden. Der vil opstå mange absurde situationer for en udlænding med et ellers stort avanceret ordforråd, når de må spørge, hvad en ged eller edderkop er. Ethvert barn på tre-fire år kender ordene for rigtig mange dyr, deres levesteder og andre beslægtede og afledte ord. Både i avisartikler, kunst og fiktion vil der optræde mange dyr, og emnet spiller en stor rolle i debatten om miljø og klimaforandringer, dyrevelfærd, truede dyr, jagt, fredning m.m. Kapitlet handler om dyr i den danske natur, kæledyr, hundens og menneskets indbyrdes forhold, polardyr, eksotiske dyr og truede dyr.

Livsformer skal forstås bredt som måder at leve på. Kapitlet starter med døgnets og årets rytme og går videre med "livets rytme", livsfaser som barndom, skolegang, studenterliv, ungdom og familieog arbejdsliv. Det handler også om aspekter som travlhed, leg, forbrug, religion, fællesskaber, at bo i udlandet og familie- og samlivsformer. Det ser ud til, at det er et stort behov hos kursisterne at kunne udtrykke sig om denne type emner, og samtidig får de indblik i danske forhold på en række områder.

Byer er et relevant emne, fordi de fleste mennesker både globalt og i Danmark bor i byer, og byer derfor er rammen om de flestes liv. Vi forholder os til den by, vi bor i, og har behov for at kunne snakke om den. Kapitlet handler om forskellige danske byer, åndehuller i byen, kulturbegivenheder, yndlingssteder, byernes historie, kvarterer, konkurrence mellem byerne, sammenligning mellem byer og byudvikling. Det er emner, der er oppe i tiden og konstant debatteres. Cykelstier, metro, gårdsanering, byfornyelse, bilfri gader, mangel på lejeboliger har været diskuteret politisk i mange år, og der er stor interesse for nye byrum, havnebassiner, festivaler og andre kulturbegivenheder. Mange af vores kursister er unge og aktive kulturbrugere, og arbejdet med dette kapitel kan give dem større viden om kulturtilbuddene i deres by og inspiration til at bruge deres by mere.

Arbejdsformer

Hvert kapitel indeholder mange opgavetyper, der lægger op til forskellige typer aktiviteter. De varierede arbejdsformer giver afveksling i timerne, hvad der øger motivationen og arbejdsglæden. Samtidig lægger opgaverne op til forskellige former for indlæring, idet vægten skifter mellem observation, analyse, fokus på sproglig form, viden om de forskellige emner og forskellige grader af fri eller bunden produktion.

De enkelte kapitler følger ikke samme opbygning, bortset fra at hvert kapitel starter med en fri samtale om emnet, evt. ud fra en række spørgsmål. Det fungerer som en introduktion, der sporer kursisterne ind på emnet og kan give dem en oplevelse af, at de kan tale om det og samtidig give dem en fornemmelse af, hvilket ordforråd de vil få brug for, når de skal arbejde mere indgående med det.

De opgaver, der indgår i modultest 4, er repræsenteret i bogen, nogle én gang, andre mange gange. Det betyder, at kursisterne kender opgavetyperne, så man ikke behøver træne modultesten ved siden af arbejdet med bogen. Kun læseprøve 1, hvor kursisterne skal finde informationer i en større tekstmængde, er ikke med i bogen, så den bør man nok introducere for dem. De kender den dog fra modultest 3 - og vores kursister er i dag generelt så vant til informationssøgning, at det falder de fleste let.

Talefærdighed

Mange af vores kursister taler engelsk på arbejde/ studium og engelsk eller et andet sprog hjemme. De, der taler dansk hjemme eller på arbejde, kan alligevel opleve usikkerhed ved at udtrykke sig om mange ting, og her vil de mange spørgsmål og bredden i emnerne tvinge kursisterne ud i at formulere sig om nye emner.

Talefærdighed kræver først og fremmest øvelse, og det er grunden til, at der er så mange samtaler i par. Par- og gruppesamtaler giver meget taletid til alle og fordeler taletiden ligeligt mellem de svage og stærke kursister. Stærke kursister giver somme tider udtryk for, at de hellere vil have mere samtale i klassen. Men det bliver ofte de to-tre stykker, der i forvejen taler mest dansk, der tager ordet, og alle har brug for at udtrykke sig, også de mere tilbageholdende. Man kan også bedre rette deres mundt-

lige dansk individuelt, når man går rundt i klassen til hvert par. Mange laver jo de samme fejl igen og igen, og man kan bedre bruge tid på at rette det, når de sidder sammen to og to, end at involvere hele klassen i anvisninger, der ikke har relevans for andre. Ved mere generelle fejltyper kan det være en god idé at notere dem ned på et stykke papir og gennemgå dem bagefter. Det har den fordel, at kursisterne kan koncentrere sig om det indholdsmæssige på ét tidspunkt og det sproglige på et andet.

Selvfølgelig kan læreren ikke høre alt og dermed gribe ind og rette misforståelser, når arbejdet foregår i par, men det opvejes efter min mening af, at alle får meget taletid og øvelse. Bagefter kan man tage ting op, som man har hørt nogle have problemer med, og diskutere eller opklare dem i klassen. Spørgsmål, som går på forståelse af en dialog eller tekst, behøver man efter min mening ikke tage igen i klassen, for udover at være tidskrævende føler mange det som en demotiverende gentagelse. Derimod kan det være interessant at tage de spørgsmål, der handler om kursisternes holdninger til emnet, i klassen og få kommentarer og reaktioner frem i det større forum.

Nye pladser

Når så mange aktiviteter foregår i par, er det efter min mening meget vigtigt, at kursisterne opfordres til at tage en ny plads hver gang. Her bryder man selvfølgelig med vaner og tryghed, og nogle vil være kede af ikke at kunne sidde sammen med en, de kender godt, kan lide eller arbejder godt sammen med. Men fordelene ved at skifte partner hver dag er store: De hører forskellige synspunkter og erfaringer, de bliver bedre til at forstå flere og må gøre sig umage med deres udtale, så deres samtalepartner kan forstå dem. Hvis de selv vælger partner, sidder de ofte sammen med en fra samme land/sprogområde, dvs. at de tit har samme accent og fejltyper og ikke bliver gjort opmærksom på dem. De stærke prøver ikke at undgå de svage kursister, som man kan opleve det i klasser med faste pladser, for de ved, at det kun er for en dag. Faktisk giver det endnu mere dynamik og afveksling, hvis de også skifter par i løbet af den samme undervisningsgang. Hvis kursisterne sidder i hestesko, kan man bede den yderste skifte plads til den anden

side. Derefter vender alle sig om mod deres anden sidemand og får dermed en ny partner.

De skiftende pladser har efter min erfaring også en meget positiv indflydelse på det sociale klima i klassen. Det bryder klikerne op, fordi kursisterne kommer til at lære flere bedre at kende. Man oplever ofte, at de taler mere på kryds og tværs i pauserne, når de bytter plads i klassen. Men de fleste skal have det lille skub af læreren for at sætte sig hen til en ny.

Læsning

Bogens målgruppe er kursister på Danskuddannelse 3, og langt de fleste af dem har behov for at kunne læse meget og hurtigt, både i forbindelse med studium/arbejde og privat. Derfor rummer bogen mange tekster, dels for at give læsetræning, dels for at øge kursisternes ordforråd ved at præsentere ordforråd i en kontekst, nemlig det emne de arbejder med. Teksterne i bogen er beregnet på intensiv læsning, hvor kursisterne bestræber sig på at forstå det hele, så de bagefter kan bruge ordforrådet fra teksterne, når de taler og skriver om emnet. Derfor er ordforrådet så vidt muligt holdt inden for en sværhedsgrad, der passer til modul 4.

Nogle af teksterne er – fiktive eller autentiske – personlige beretninger og derfor i et sprog, der ligger ret tæt på talesprog. Andre er informationstunge tekster i et mere skriftligt, komprimeret sprog. Disse tekster vil være svære og tidskrævende for nogle af kursisterne. Men vores kursister i dag er generelt meget læsevante og vant til at slå ord op på nettet. Af den grund er der kun ordforklaringer til den første lange, svære tekst (om madkultur). Man kan så lade kursisterne bede hinanden om forklaringer på de ord, de har haft problemer med eller tage dem op i klassen, hvad der er en rigtig god øvelse i at forklare og definere ord og udtryk.

Til kapitlerne Mad og Dyr er der korte tekster i lærervejledningen, som læreren kan kopiere, så hver kursist får en tekst, som de skal referere i en gruppe, hvor de andre har læst en anden tekst. Andre gange skal kursisterne læse noget (for eksempel om en historisk periode eller begivenhed i deres bys historie), som de også skal fortælle om i en gruppe. Det er som regel nødvendigt at instruere dem i at tage noter og referere teksten ud fra deres noter og uden at kigge i teksten - og holde dem fast på det. Det er en god øvelse at kunne fortælle ud fra noter. Det har man brug for, både hvis man skal holde oplæg på et studium eller arbejde og til modultest 4 og Prøve i dansk 3.

Alle tekster er beregnet til at læse hjemme. Der er meget stor forskel på kursisternes læsetempo, og det er rarest for de langsomme læsere, der måske har et modersmål med et andet alfabet, at de kan tage den tid, de behøver. De fleste af teksterne er også indlæst, så kursisterne kan høre dem, mens de læser dem, hvilket både kan bedre deres lytteforståelse og udtale.

Kursisterne bør også få øvelse i at læse autentiske tekster sideløbende med arbejdet med bogen. Udover bøger til modultesten, som de også kan fortælle om i grupper, bør man absolut opfordre kursisterne til at læse aviser. Gratisaviserne svarer bedst til niveauet på modul 4, men mange er allerede begyndt at læse rigtige aviser. Det er en kolossal fordel, både for deres opbygning og konsolidering af ordforråd og for deres informationsniveau om kulturen og samfundet generelt. Her må de vænne sig til at læse ekstensivt uden at forstå hvert enkelt ord. Det er en realistisk læsemåde, når man læser på et fremmedsprog, og det dræber læselysten, hvis man skal slå alle nye ord op i større læsemængder.

Lytning

At forstå det talte dansk er det, der falder de fleste kursister sværest, og det er der selvfølgelig mange grunde til: de mange stumme bogstaver, mange vokallyde med små, men betydningsbærende nuanceforskelle, endelser, der ikke udtales og svækkede konsonanter. Så lytning må trænes i stort omfang og på mange måder.

Al lytteforståelsen til bogen er indtalt på hjemmesiden paeredansk.gyldendal.dk, så kursisterne kan arbejde med det hjemme. Det har den fordel, at kursisterne individuelt kan bruge den tid, de behøver. Nogle forstår en dialog første gang, andre skal høre den mange gange. Og der går ikke så meget tid fra undervisningen med lytningen. Man kan også høre en lytteopgave i klassen, hvis det passer bedre ind i undervisningsforløbet. Gør evt. kursisterne opmærksom på, at de også kan overføre lydfilerne

fra hjemmesiden til deres mp3-afspiller eller mobiltelefon. Til hvert kapitel er der to korte dialoger, som kursisterne skal høre og udskrive. Det betyder, at de skal lytte efter alle detaljer og forstå endelser og småord for at genskabe det på skrift. Når man gennemgår det i klassen, bliver det klart for dem, hvad de har og ikke har fanget – og de kan gå hjem og høre det igen.

Der er en række dialoger, der er indtalt af dansklærere i et tilnærmelsesvis naturtro talesprog. Her er ordforrådet holdt på modulets niveau, så kursisterne har en mulighed for at forstå det hele, men de skal først og fremmest lytte efter det centrale indhold. De får hjælp af spørgsmålene i bogen, som de kan forsøge at svare på hjemme, og som de arbejder videre med i par i klassen.

Der er også nogle tekster med huller, hvor kursisterne skal lytte efter og indsætte de ord eller tal, der mangler. Til hvert kapitel er der en eller flere autentiske monologer, hvor der fortælles om noget personligt. Her er det autentisk talesprog, med hvad det indebærer af utydelig udtale, tøvefænomener, slang, afbrudte sætninger og så videre.

Endelig er de fleste af bogens tekster indtalt, så kursisterne kan høre dem hjemme, samtidig med at de læser dem. Det vil give dem en bedre forståelse af forholdet mellem lyd og skrift. De kan også prøve at høre det, før de læser teksten, hvad der selvfølgelig vil være en rigtig god lytteøvelse.

Som det fremgår, er der massivt meget lytteforståelse til bogen, så der vil som regel være flere lytteopgaver som hjemmearbejde til hver undervisningsgang. Det vil være meget forskelligt, hvor meget tid hver enkelt behøver bruge på det, men det er min erfaring, at de fleste har været glade for det, fordi de føler et behov for at blive bedre til at forstå det talte sprog, og dem, der har sværest ved det og derfor skal bruge mest tid på det, har været allermest motiverede for det.

Mundtlig korrekthed

Det er vigtigt, at kursisterne får rig lejlighed til at tale frit for at opnå talefærdighed. Men samtidig må de arbejde med den sproglige korrekthed for ikke at få et flydende, men fejlfyldt dansk. De mange opgaver med fokus på det grammatiske har til formål at øge kursisternes sproglige viden og opmærksomhed. De har jo arbejdet med de fleste grammatikområder på tidligere trin, men meget af det er de alligevel usikre på, så det er nødvendigt at få det genopfrisket mange gange. Jeg har forsøgt at komme omkring så mange grammatiske områder som muligt i bogen, dels for at få stoffet repeteret, dels for at komme ud i vanskeligere aspekter af dem.

I hele kapitlet Oplevelser er der fokus på at fortælle om noget, man har hørt, læst eller oplevet. Det betyder, at der er fokus på datid og førdatid, og kursisterne bliver tvunget til at være bevidste om tider og bruge verberne i de forskellige tider. Det er en stor udfordring for de fleste kursister, også fordi det kræver, at de kan datidsformerne på fingrene. Derudover er der gennemgående fokus på ordstilling efter "så", som man naturligt bruger meget, når man fortæller historier.

Øvelserne og gennemgangene af grammatik er med til at øge kursisternes viden og fokus på korrektheden, men én ting er som bekendt at kende reglerne, noget andet er at følge dem i praksis. Det kræver mange gentagelser og rettelser. Når man går rundt og hører på deres samtaler i par, kan man somme tider bede dem sige en sætning én gang til, det kan være nok til, at de selv kan reparere på deres sætningsstrukturer. Eller man kan gentage deres sætning hen til "problemet" og dermed gøre dem opmærksomme på deres fejl, så de selv kan rette den. Der er en række øvelser, hvor kursisterne skal fortsætte sætninger, hvor de bliver tvunget til selv at konstruere sætningsstrukturer, der generelt volder problemer. Når de har arbejdet med disse i timerne, er det lettere at få dem til at rette sig selv, når de senere skal bruge samme type strukturer.

En god idé er også at lade kursisterne fortælle den samme historie to gange til forskellige partnere, eventuelt efter at de har skrevet den hjemme. Anden gang man fortæller noget, vil det erfaringsmæssigt blive både kortere, med brug af et større ordforråd og mere korrekt. Derfor vil det også være en god idé at opfordre dem til at holde deres oplæg til modultest 4 for flere forskellige mennesker inden modultesten.

Skrivning

Mange af kursisterne har brug for at skrive på dansk på deres arbejde og privat, og behovet for at kunne udtrykke sig skriftligt er generelt blevet større på grund af den udbredte brug af sms, mail og chat. Desuden giver det en større bevidsthed om sproget at skrive, fordi man bliver tvunget til at tænke over tekstsammenhæng, strukturer og grammatiske former, og denne sproglige bevidsthed kan smitte af på den mundtlige udtryksfærdighed.

Så det er vigtigt, at kursisterne skriver meget og i forskellige genrer. Til hvert kapitel er der både styrede skriftlige opgaver, personlige, fortællende opgaver og argumenterende. De styrede skriftlige opgaver, hvor kursisterne skal fuldføre sætninger og udskrive de indtalte minidialoger, tvinger dem til at tænke over sætningssammenhæng, grammatiske former, ordstilling med mere. De frie, personlige opgaver er motiverende, fordi kursisterne får lejlighed til at fortælle om sig selv og deres personlige erfaringer, og de giver overskud til at koncentrere sig om det formmæssige, fordi opgaverne er indholdsmæssigt lette. Til sidst i de fleste kapitler er der en opgave, hvor kursisterne skal tage stilling til samfundsmæssige forhold og synspunkter. I kapitlet Byer har opgaven samme form som i skriveopgave 2 i modul 4, hvor kursisterne skal skrive et indlæg om et emne med "overskrifter" til inspiration, men de øvrige opgaver med diskussion af synspunkter er også en forberedelse til denne skriveopgave – og på længere sigt til den skriftlige opgave i Prøve i dansk 3. Desuden har man behov for at kunne diskutere og udtrykke synspunkter i de fleste former for samvær.

Om de forskellige faser og opgavetyper

Samtale 2 og 2

Hvert kapitel starter med en fri samtale, der fungerer som en indledning til emnet. Til de første to kapitler bliver kursisterne bedt om at fortælle noget, til de tre næste kapitler er der en række spørgsmål. Da kursisterne endnu ikke har læst om emnet, kan de hurtigt opleve, at de mangler ord for noget, de vil sige. Her må man gå rundt og hjælpe dem med ord, de mangler for at udtrykke sig. I mange tilfælde vil det også handle om at aktivere et ordforråd, de har passivt.

Der er rigtig mange samtaler 2 og 2 eller i grupper på 3. Både til tekster og lytteopgaver er der forståelsesspørgsmål og mere åbne spørgsmål til kursisternes holdninger. Det er meningen, at de svarer på alt i par, så de får meget taletid og øvelse. Man må så afgøre, hvor meget man vil tage op i hele klassen bagefter. Det kan føles som en gentagelse for kursisterne at høre det hele igen i klassen, så man kan ofte med fordel nøjes med de åbne spørgsmål, hvor det kan være givende at høre fleres holdninger og måske føre til en interessant diskussion i klassen.

Teksterne

Teksterne er generelt tænkt til at læse hjemme, før man arbejder videre med dem i klassen. Hjemme kan kursisterne bruge så meget tid, de hver især har brug for. Nogle har et større ordforråd og højere læsetempo end andre, og derudover kan de høre teksterne læst op, mens de læser dem.

Udover de lange tekster er der korte tekster, der kan læses op i timerne og fungere som grundlag for at fokusere på former (som for eksempel imperativ og passiv i opskrifterne i Mad). Derudover fungerer grammatikøvelserne også som en form for tekster, for selv om der er fokus på et grammatisk aspekt, vil man jo naturligt snakke om svære ord i dem.

I flere af kapitlerne er der korte tekster, som man kan fordele mellem kursisterne, så de læser dem hjemme og refererer dem i en gruppe den følgende gang. Det betyder, at den enkelte er nødt til at forstå det hele og kunne gengive det, og for de andre i gruppen er det en autentisk lyttesituation med informationskløft. Alle kursisterne bør dog læse de øvrige

tekster bagefter for at lære ordforrådet og i nogle tilfælde deltage i det følgende arbejde med dem.

Når kursisterne har hørt en dialog eller monolog hjemme og har talt om den i par i timen, kan man give dem udskriften af den. Udskrifterne kan kopieres fra lærervejledningen. Hvis man har tid, kan dialogerne bruges som oplæsning, eller man kan lade kursisterne selv læse dem hurtigt i klassen og spørge, om der er ord, de vil have forklaret, eller bede dem forklare nogle af de svære ord. Eller kursisterne kan læse udskrifterne hjemme (både af dialoger og monologer). Under alle omstændigheder fungerer det som læseøvelse og repetition af ordforråd.

Ordforråd

Det er en stor del af arbejdet med at lære et nyt sprog at oparbejde et stort ordforråd. Det siges, at det kræver et ordforråd på ca. 10.000 ord at kunne læse aviser, og det er der, vi er på vej hen på modul 4. Det er ikke nok at blive præsenteret for et ord for at lære det, det skal repeteres mange gange i forskellige sammenhænge.

I bogen bliver kursisterne præsenteret for et meget stort ordforråd, både i teksterne og listerne over ord som råvarer og dyr. For nogle af kursisterne virker det overvældende med de mange nye ord, så det er vigtigt at få dem repeteret mange gange, og det er en del af formålet med mange af aktiviteterne i bogen. Jo flere gange man arbejder med et ord, jo større chance er der for, at det dukker op, når man en anden gang har brug for det.

Når kursisterne har læst en tekst hjemme, kan man lade dem snakke om de ord, de har problemer med, i par eller tage dem i klassen. Når de besvarer spørgsmål til teksterne og til de dialoger og monologer, de har hørt hjemme, må de bruge mange af ordene. Der er øvelser, hvor man først snakker om frekvente udtryk fra teksten og bagefter sætter dem ind i sætninger med huller, så de indlærer udtrykkene i en kontekst.

Flere steder bliver kursisterne bedt om at vælge nogle udtryk, de gerne vil lære, og lave sætninger med dem. Det frie valg er bevidstgørende og motiverende, fordi de skal gøre op med sig selv, hvilke udtryk de mener, er brugbare for dem. Der er heller ingen grund til, at de bruger tid på udtryk, de allerede kender. Det varierer jo meget, om udtryk er nye eller kendte for den enkelte. Det sparer selvfølgelig tid i klassen at lade kursisterne skrive eksempler med dem hjemme, men det kan også være nyttigt at lave runder med dem i klassen. Herved får læreren lejlighed til at udrydde misforståelser og forkert brug af ordene. For at aktivere alle i klassen kan det være en god idé at lade alle skrive en sætning med et udtryk og bagefter høre nogle af dem i klassen.

Der er øvelser, hvor ordene optræder i forskellige ordklasser. Kursisterne skal for eksempel finde det substantiv, der svarer til et verbum (at fungere - en funktion). En anden måde at indarbejde ordforråd på er – efter at man har arbejdet med en tekst – at bede kursisterne gå hjem og læse teksten igen grundigt. Den følgende gang får de så et ark med teksten, hvor der er huller, som de skal udfylde med det ord, der mangler, eller eventuelt et andet, der giver mening i sammenhængen. Det er vigtigt, at kursisterne genlæser teksten inden og får at vide, at det indgår i en øvelse, for formålet er jo ikke at fange dem i en øvelse, de ikke kan løse, men at give dem en chance for at lære ved at repetere. Men de skal forsøge at lave øvelsen uden at kigge i teksten eller i ordbøger, da det handler om at aktivere deres passive ordforråd. Krydsogtværserne er også en måde at få repeteret ordforråd på. Her bør man også bede kursisterne genlæse et par tekster/ øvelser, hvor ordforrådet indgår, så de repeterer og bedre kan løse krydsordene. Det er en sjov måde at arbejde på – og sjovest, hvis man får en succesoplevelse med det.

Alle grammatikøvelserne vil, samtidig med at der er fokus på et grammatisk aspekt, også fungere som repetition af ordforrådet. Det samme gælder udtaleøvelserne. Når man har fokuseret på udtalen af en række ord, kan man spørge, om kursisterne kan huske, hvad ordene betyder. Der kommer altid spørgsmål til nogle af ordene, som man så kan få forklaret i klassen igen.

De frie samtaler om personlige erfaringer og holdninger vil selvfølgelig sætte kursisterne i en situation, hvor de har behov for ord for at udtrykke det, de vil, og dermed give rig anledning til at bruge og udvide deres ordforråd. Det samme gælder de skriftlige opgaver.

Udtaleøvelser

Udtalen er det vigtigste, når det gælder om at blive forstået. Derfor må der være fokus på udtalen i alle timer. Kursisterne har god mulighed for at arbejde med deres udtale hjemme, da både udtaleøvelser, ordlister, dialoger og tekster er indlæst og ligesom de autentiske monologer ligger på paeredansk. gyldendal.dk. Kursisterne har forskellige udtaleproblemer alt efter, hvad deres modersmål er, og når de træner udtalen hjemme, kan de bruge tid på det, de har mest behov for. Det er dog nødvendigt at gå udtaleøvelserne igennem i klassen næste gang, da det kan være svært for kursisterne at høre deres egne udtaleproblemer og rette deres egen udtale. Efter min mening er det vigtigt, at læreren læser for, og klassen gentager i kor, så alle siger ordene eller sætningerne. Men derefter kan man også bede en enkelt kursist om at læse den sidste ordrække, gerne en kursist, der har problemer med netop den vokal eller anden lyd, det handler om.

Der er udtaleøvelser med fokus på tryk, stød, vokaler og særlige konsonanter. Derudover er der øvelser, hvor kursisterne træner udtalen af nye, svære ord, der optræder i teksterne. Det er meget vigtigt at lære den rigtige udtale af et nyt ord, da det erfaringsmæssigt er meget svært at rette det, hvis man først har fået indlært en forkert udtale af et ord.

Der er til hvert kapitel to korte dialoger, som kursisterne skal høre og udskrive hjemme og samtidig lytte efter tryk. Man kan bede kursisterne skrive sætningerne på tavlen, hvorefter klassen retter dem i fællesskab. Hvis man finder det for tidskrævende, kan man i stedet bede kursisterne læse en sætning hver i klassen, tage fat i problemområder og derefter uddele en kopi af dialogen, så de selv kan rette det, de har skrevet. Så kan man læse replikkerne op, hvorefter klassen gentager i kor og sætter trykstreger. Derefter kan man tage en runde, hvor en kursist siger, hvor der er tryk i en sætning. Denne øvelse er både en træning i lytteforståelse og udtale, og især den sidste fase kan gøre kursisterne mere bevidste om, hvor der er tryk på dansk.

Bemærk at trykkene i lærervejledningen er sat, som jeg hører dem, de skal ikke opfattes normativt. Der vil ofte være mange andre mulige trykfordelinger end angivet i dialoger og øvelser i vejledningen. Desuden er der er jo forskellige grader af tryk, og i en gengivelse af naturligt talesprog kan det være

svært at afgøre, om et ord har tryk "nok" til, at man vil markere det med en trykstreg.

Som sagt kan man også kopiere og uddele udskrifterne af de længere dialoger, kursisterne har hørt hjemme, og lade to kursister læse dialogen op. Dialoger egner sig bedre til oplæsning end tekster, da det er talt sprog.

Mange har problemer med melodien, fordi de overfører melodien fra deres eget sprog. Det kan hjælpe meget på deres udtale, hvis man viser den danske sætningsmelodi med hænderne, evt. tegner den på tavlen. Generelt kan man sige, at man starter oppe, falder gradvis, men går lidt op/ligeud ved hver trykstærk stavelse. Ved komma og i spørgsmål falder melodien ikke og går først rigtigt ned før et punktum.

Grammatik

Når kursisterne når frem til modul 4, vil de have arbejdet med de fleste grammatiske problemområder. Det betyder dog ikke, at de husker eller mestrer de forskellige systemer. Derfor er der øvelser med mange forskellige grammatiske aspekter i bogen, herunder brugen af ord som da/når og tror/synes. Langt de fleste af kursisterne har brug for at arbejde med grammatik for at få en større bevidsthed om det formelle og dermed et mere korrekt sprog.

Før kursisterne laver en øvelse, er det vigtigt at spørge til systemet eller lade dem selv udlede reglerne ud fra eksemplerne i bogen, for det vil hjælpe dem til at kunne ræsonnere sig frem til systemet senere. Når de laver en øvelse, bruger de reglerne i praksis og opdager, hvorvidt de mestrer dem, når øvelsen bliver gennemgået i klassen. De fleste af os har nok haft den praksis at lade kursisterne arbejde med grammatikøvelserne i par, men mange af kursisterne vil hellere lave dem selv hjemme, og på aftenhold med et meget lille timetal er undervisningstiden kostbar. Men man må selvfølgelig gennemgå øvelserne i klassen bagefter.

Der er oversigter over nogle grammatiske aspekter bag i bogen, så kursisterne selv kan vende tilbage og tjekke systemerne. Det gælder bestemthed, adjektiver, ordstilling og uregelmæssige verber.

Skriftlige opgaver

Til alle kapitler er der skriftlige opgaver, hvor kursisterne skal skrive fortællende og personligt, og

opgaver, hvor de skal tage stilling til og diskutere nogle forhold eller synspunkter. Til kapitlerne om mad og dyr er der en skriftlig opgave, hvor kursisterne bliver præsenteret for to synspunkter, som de skal diskutere. Det er vigtigt at få øvelse i argumentation, men det kan være svært bare at få præsenteret en problemstilling. Hvis kursisterne ser to modsatte synspunkter formuleret, får de lidt sproglig og indholdsmæssig hjælp til selv at forholde sig til problemet og formulere deres synspunkter. Det skal de blandt andet bruge i den anden skriftlige opgave i modultest 4, hvor de skal skrive et indlæg ud fra nogle ord til inspiration. Den opgavetype optræder i kapitlet om byer.

Kursisterne lærer mest, hvis læreren markerer deres grammatiske og ortografiske fejl i deres opgaver, og de så selv retter dem. Ved problemer i sprogbrugen, hvor kursisten mangler præcist ordforråd, kan læreren give forslag til ord, der rammer betydningen bedre. Det er vigtigt, at kursisterne retter deres fejl, og at læreren ser, om de er rettet til det rigtige, for at de lærer noget af det. Kursisterne lærer meget af at rette hinandens opgaver parvis, når de får dem tilbage – og der bliver mindre spildtid, hvor de bare venter på, at læreren kommer og ser deres rettelser. Kursisterne tvinges til at tage stilling til hinandens valg, og der er mange ting, de kan forklare hinanden eller måske ræsonnere sig frem til sammen. Læreren hjælper selvfølgelig med at afklare problemerne, tjekker rettelserne og sikrer forståelsen i sidste ende.

Lytteforståelse

Da lyden er lagt ud på paeredansk.gyldendal.dk, er der blevet plads til, at en stor del af bogen er indtalt.

Til hvert kapitel er der to korte dialoger, der er beregnet til, at kursisterne hører og udskriver dem hjemme. Det betyder, at de må lytte efter sproget på mikroplan: For at udskrive dialogerne må de forstå sproget i detaljer – og derudover konstruere for eksempel endelser, der ikke kan høres.

Der er længere dialoger, hvor kursisterne skal lytte og forstå indholdet, så de er i stand til at tale om det. Og der er autentiske monologer, hvoraf nogle er fortalt af personen selv og dermed i autentisk talesprog, og andre, der er autentiske, men indtalt af andre, stadig i talesprog eller talesprogsnært sprog. Når kursisterne har hørt dialogerne og mo-

nologerne hjemme og talt om dem i par og eventuelt i klassen, vil jeg anbefale, at man kopierer udskrifterne af dem og deler dem ud, så kursisterne kan læse dem. Der kan være detaljer, de ikke har forstået, som så bliver opklaret, og man kan snakke om svære ord i klassen. De kan også gå hjem og høre dem igen med udskriften foran sig og dermed blive mere bevidste om, hvordan ordene lyder i sammenhæng.

Der er også oplæste tekster, hvor kursisterne skal lytte efter udeladte ord eller tal og dermed forstå meget præcist og detaljeret.

Endelig er mange af teksterne i bogen læst op, så kursisterne kan høre dem, mens de læser dem hjemme, eller høre dem, før de læser dem, så de fungerer som lytteforståelse. Man bør nok opfordre dem til at prøve begge dele og ind imellem snakke med dem om, hvad de gør, og hvad de får mest ud af, for at de er opmærksomme på muligheden og måske bliver motiveret af hinanden.

Man kan høre nogle af lytteopgaverne i klassen, men de kan også lægges som hjemmearbejde alle sammen. Det har den fordel, at kursisterne kan høre dem så få eller mange gange, de har brug for hver især.

Hjemmearbejde

Der vil være flere typer hjemmearbejde til hver gang. Der vil oftest være læsning, lytteforståelses- og grammatikopgaver og nogle gange udtale og en skriftlig opgave. Det er selvfølgelig optimalt, hvis man giver de store skriftlige opgaver for op til en weekend eller undervisningsfri dag og ikke sammen med de længere tekster, da nogle kursister skal bruge lang tid på at læse teksterne. Mange af vores kursister har et stort arbejdspres ved siden af danskundervisningen, og aftenkursisterne har få undervisningstimer per modul, hvilket alt andet lige betyder, at meget må gøres hjemme. Man må selvfølgelig snakke med kursisterne om, at deres indlæring hænger sammen med den tid, de bruger på hjemmearbejdet. Men de fleste er meget motiverede for at arbejde hjemme, og de opdager hurtigt, at timerne er sjovere for dem, og at de får meget mere taletid, hvis de har hørt, læst og løst opgaverne hjemme.

Om de enkelte kapitler

Her følger forslag, idéer og råd til de enkelte opgaver, som man kan bruge i det omfang, man vil. Alle lærere har deres egne foretrukne undervisningsmetoder, men måske kan man bruge mine forslag til inspiration og støtte første gang, man bruger bogen. Efterhånden som man bliver bekendt med bogen, kan man lettere variere, hvordan man vil arbejde med de enkelte ting og prioritere dem efter den enkelte klasse, og hvor meget tid man har. Til det første kapitel er der kommentarer til alle opgaver, til de øvrige fire kapitler kun til de opgaver, der kalder på særlige kommentarer eller løsninger.

Det tidsforbrug og tempo, man anlægger, når man bruger bogen, vil afhænge af det timetal, man har til rådighed og af klassens lyst og evner. Man må prøve sig frem i den enkelte klasse for at finde en balance, der passer klassen og kan lade sig gøre. På den ene side får kursisterne ikke noget ud af, at man japper noget igennem, uden at de er med. På den anden side begynder mange kursister hurtigt at kede sig, hvis de synes, det går for langsomt, eller der er for mange gentagelser. Mange af mine kursister har foretrukket at lave grammatikopgaverne hjemme frem for at lave dem i par i timerne, og det betyder selvfølgelig, at man når mere i timerne.

MAD

Samtale 2 og 2 – side 7

Samtalen har til formål at introducere emnet mad for kursisterne, ved at de selv skal formulere noget om deres egne spisevaner på et helt konkret plan. Opgaven ser umiddelbart meget let ud, men de fleste kursister støder hurtigt ind i ord, de ikke kender, når de skal fortælle. Der kan man selvfølgelig hjælpe dem ved at gå rundt mellem parrene og lytte med og give dem ord, de mangler. Bagefter kan man spørge enkelte om, hvad de spiser til henholdsvis morgenmad, frokost og aftensmad for at få forskellige nyttige ord op i klassen.

Råvarer – side 8

Listen over råvarer er voldsomt lang, men det er nok alligevel ord, kursisterne kender og bruger på deres eget sprog og derfor også har brug for at kende på dansk. Billederne kan hjælpe til at lette forståelsen af ordene og kan en af de følgende gange bruges til at repetere råvarerne, mens kursisterne dækker ordlisten. Man kan læse ordene op og lade klassen gentage dem i kor, så de bliver præsenteret for den rigtige udtale fra starten. Ordene er også indtalt, så kursisterne kan træne udtalen af dem hiemme.

Opgaven med at indsætte råvarerne i kategorier har det formål, at kursisterne indlærer ordenes betydning – de kan ikke løse opgaven uden at forstå dem. Opgaven er ikke helt enkel, for der er forskel på, hvilken kategori de tilhører biologisk, og hvordan vi bruger dem i madlavningen. For eksempel er en tomat og en avocado biologisk set frugt, men indgår som grønsager i madlavningen, mens rabarber er en grønsag, men bruges i kager og desserter. Jeg synes, det giver mest mening at bede kursisterne følge den gastronomiske brug. Selv om listen er lang, vil den ikke vise sig fyldestgørende. Mange har brug for flere ord, for eksempel kornsorterne, men af pædagogiske grunde har jeg valgt at begrænse antallet og så tilføje på tavlen efter behov. Det samme gælder krydderurterne, hvor mange bruger flere eller andre end dem, der er nævnt i bogen. Når de har sat alle råvarerne i rækker, kan man bede én ad gangen om at læse en række op i klassen, så alle ender med at have de rigtige grupper.

Udtale - side 8

Krydderier og krydderurter - tryk.

basílikum, chíli, dild, gurkeméje, hvídløg, íngefær, kanél, kardemómme, kárry, koriánder, oregáno, páprika, péber, péberrod, persílle, púrløg, rosmarín, spídskommen, tímian, vanílje

Når kursisterne svarer på de følgende spørgsmål i par, kan man gå rundt og lytte med og hjælpe dem med de ord, de mangler – og i det hele taget hjælpe med udtale, sætningsstrukturer med mere.

Må jeg bede om ... ? Vil du række mig ... ? – side 10

Situationen med at bede andre om at række én noget ved et bord oplever alle, og det er vigtigt at kunne formulere spørgsmålet i situationen. Hvis man lytter efter, vil man høre uendelig mange varianter af det: Gider du ikke ...? Du kunne vel ikke ...? Jeg må vel ikke få ...? osv. Men jeg har valgt disse to, fordi de er frekvente og passer i alle situationer, med familie, venner, kolleger og fremmede. Med hensyn til adverbierne findes alle varianter med varierende antal adverbier: Må jeg bede om .../Må jeg ikke/godt/lige bede/ikke godt lige bede om, så her er frit slag.

Det kræver, at man kender ordets køn for at bruge den bestemte artikel (vandet, vinen), og det er generelt meget svært. Lad dem prøve 2 og 2, før man hører spørgsmålene i klassen.

Havregrød og pandekager – side 11

Hvis det er første undervisningsgang på et kursus, og man ikke har kunnet give opgaven for hjemme, kan man høre dialogen i klassen to gange – ellers må man give den for til næste gang.

Kursisterne besvarer spørgsmålene i par, derefter kan man høre dem i klassen og høre forskellige fortælle, hvad de spiser på pandekager i deres land, hvad der altid vækker interesse, fordi der er så mange forskellige traditioner omkring det. Lad dem derefter tage samtalen i parrene. Man kan evt. lige gennemgå ordene ret, livret, måltid og kræsen først. Samtalen giver kursisterne en chance for at formulere sig om madlavning i barndommen m.m., og hvis man går rundt og lytter og hjælper dem med ordforråd, er det efter min mening ikke noget, man behøver høre i klassen.

Den lille udfyldningsøvelse laver de 2 og 2, men indsætter hver især deres egne personlige retter og råvarer. Gå rundt og hjælp dem med ord, de mangler. Den øvelse synes jeg, man skal tage i hele klassen bagefter, fordi udtrykkene er så almindelige, også i mange andre kontekster, at de er vigtige at beherske. Man kan lade alle skrive eksempler med udtrykkene og så tage en runde med deres eksempler i klassen.

Surt, sødt, salt og bittert – side 12

Det varierer fra sprog til sprog, hvilke ord man bruger om smag og konsistens. Gennemgå ordene og lad kursisterne læse efter i kor (det hjælper både med udtale og indlæring af betydningen) og lad dem udfylde øvelsen i par, før man lader dem læse sætningerne op efter tur. Jeg har tænkt øvelsen med disse adjektiver, men der kan selvfølgelig også bruges andre i nogle af tilfældene.

- Børn spiser som regel <u>mild</u> ost, men mange ældre mennesker elsker gammel, <u>stærk</u> ost.
- Normalt er indisk og thailandsk mad meget stærk, men på indiske og thailandske restauranter kan man også godt få nogle milde retter.
- De fleste englændere drikker <u>stærk</u> te med mælk og sukker.
- 4. Han drikker <u>tynd</u> kaffe for at kunne falde i søvn om aftenen.
- 5. Vil du have en appelsin? Kun hvis de er søde.
- 6. Citroner er sure, grapefrugter er bitre.
- Rucola er en italiensk salattype med en <u>bitter</u> smag.
- 8. Ribs og solbær kan godt være ret <u>sure</u>, hvis man ikke kommer sukker på dem.
- 9. Piskefløde har 38 % fedt. Den er så <u>fed</u>, at man kan piske den til flødeskum.
- 10. Skummetmælk er mere <u>mager</u> end sødmælk.
- 11. Hvis sovsen er for <u>tyk</u>, kan man komme lidt mere vand eller vin i.
- 12. Til fisk passer det bedst med en <u>tør</u> hvidvin, til jordbær og kage må den godt være <u>sød</u>.
- 13. Brødet var helt perfekt: <u>blødt</u> indeni og med en dejlig <u>sprød</u> skorpe.
- 14. Hvis man bruger en suppeterning, skal man passe på med saltet, ellers kan suppen blive for <u>salt</u>.
- 15. Sikke en mør bøf man kan næsten skære den med en gaffel. Nå, min er sej, jeg kan næsten ikke tygge den.

Verber i madlavningen – side 13

Her er igen en ordliste, som er en stor mundfuld at lære, selv om det drejer sig om basale ord i madlavningen og måske ikke engang rækker, når det kommer til opskrifter. Billederne og eksemplerne kan hjælpe med at forstå betydningen, ellers må man mime ordene med hænderne for kursisterne, eller de må ty til deres ordbøger. Man kan repetere orde-

ne og indlære udtalen af dem ved at læse dem op og lade kursisterne gentage og svare på, om vokalen med tryk er kort, lang eller (lang) med stød.

Lad kursisterne øve dialogerne 2 og 2 med mange forskellige eksempler. Spørgsmålene er meget brugt, så de er gode at indlære. Kursisterne morer sig med dialogerne, samtidig med at de får repeteret madlavningsverberne.

Bagefter skal de arbejde med at bøje verberne. Der er som altid flest gruppe 1-verber, når det handler om aktivitetsverber (brunede, blandede, hakkede osv.), men det er svært at huske, hvilken gruppe verberne tilhører, og de uregelmæssige er selvfølgelig sværest at lære, så jo flere gange, jo bedre.

På restaurant – side 14

De tre små dialoger gives for som hjemmearbejde. Inden man giver dem for, kan man spørge om betydningen af orke osv., så man er sikker på, at kursisterne kender dem, før de skal høre dem i sammenhæng. Kursisterne skal høre og udskrive dialogerne hjemme. Lad nogle læse dem op i klassen næste gang. Hvis der er noget, de ikke har forstået, kan man lade de andre i klassen supplere. Til sidst kan man give dem en udskrift af dialogerne (kan kopieres her fra lærervejledningen), så de selv kan rette deres eget efter den. En måde at lytte efter tryk er at læse hver sætning for, lade klassen læse efter i kor og samtidig sætte trykstreger. Efter hver sætning beder man en kursist sige, hvor der er tryk. Hvis de ikke kan høre det, må man læse det op igen, indtil de hører trykkene.

Man kan også lade nogle kursister skrive deres forslag på tavlen, men det er min erfaring, at det tager lang tid (og at resten af klassen forfalder til småsnak), og jeg er ikke sikker på, at udbyttet står mål med, hvor meget tid der går med det.

Jeg synes, disse små dialoger er gode til at indlære frekvente fraser og strukturer. Så jeg lader kursisterne sidde med dialogerne 2 og 2 og siger, de skal prøve at lære dialogerne udenad. Efter at have øvet dem et par gange, skal de folde siden, så de kun ser de første par ord i hver linje og sige dialogerne igen. Det er hårdt for dem at huske det, men en god måde at få dem indøvet, så de kan bruge dem spontant i andre situationer.

- A: Skal vi ikke gå úd og spise? Jeg órker ikke at lave mád.
- B: Dét kan vi godt. Hvor skal vi gå hén?
- A: Hvád med den italiénske i Nørregade? Dér har vi áldrig været.
- B: Jo, lad os bare prøve den.
- A: Har I et bord til to?
- C: Dét skulle nók kunne lade sig gøre.
- B: Må vi sætte os ved vinduet?
- C: Já, gør I bare dét.
- C: Vil I have noget at drikke?
- B: Já tak, en hálv fláske af húsets rødvin. Har I vegetárretter?
- C: Det hár vi da. Nú skal jeg kómme med menúkortet.
- A: Jeg vil gérne have en bøf med svampesauce.
- C: Já, hvordán vil du háve den?
- A: Den må gódt være rød.
- B: Jég vil gérne have grønsagslasagne med tomátsalat.

Nemt og hurtigt – side 15

Denne dialog gives også for som hjemmearbejde, men her skal de først og fremmest lytte for at forstå det væsentligste. Næste gang besvarer de spørgsmålene i par, hvorefter man hører deres svar i klassen. Man behøver ikke at bruge meget tid på denne fase, men det kan være nødvendigt for at give kursisterne en mulighed for at få opklaret spørgsmål og fange misforståelser. Efter min erfaring vil kursisterne gerne have udskriften, og det er en god læseøvelse og kan opklare eventuelle små ting, de ikke helt har fanget ved lytningen. Man kan anbefale dem at gå hjem og høre det igen, mens de læser dialogen. Det kan give dem en bedre fornemmelse af forholdet mellem skrift og lyd, og hvis de trykker på pause mellem hver sætning og gentager, kan de arbejde med deres intonation.

Kursisterne fortsætter med samtalen, hvor man går rundt og lytter. I stedet for at høre spørgsmålene i klassen bagefter, kan man bede et par stykker om at fortælle om deres madlavning. Det fungerer som forberedelse til den skriftlige opgave, hvor de skal skrive en sammenhængende tekst om deres madlavning. De skal ikke svare på hvert spørgsmål, men bruge spørgsmålene til at få idéer til, hvad de skal skrive.

Superlativ - side 16

Det er ikke første gang, de får gennemgået superlativ, men det er vigtigt at få det repeteret i forskellige kontekster. Her fungerer øvelsen både som øvelse med madordforråd og superlativformer. Læs for, og lad klassen læse op i kor og lytte efter tryk. Derefter indsætter kursisterne retter, de kender, og til sidst adjektiver i superlativ.

Det er svært at vide, hvornår man bøjer med -est/-st og hvornår med mest. Man kan spørge til det i klassen, så det lige bliver vendt igen, og man kan gennemgå side 146 bag i bogen eller bare henvise til den, alt efter hvor svært det er for klassen.

Opskrifter - side 17

Det kan være nyttigt at starte med at gennemgå ordene for mål og vægt s. 16, som jo er nødvendige i forbindelse med opskrifter og madlavningen.
Læs op i kor, eller lad nogle læse opskrifterne højt og spørg dem, hvilke tider verberne står i. Der er mange verber i passiv og imperativ i opskrifter, så det er en god mulighed for at bruge disse former. Kursisterne har måske endnu ikke lært om de to passivformer, men jeg mener ikke, man behøver præsentere dem for alle de meget komplicerede regler for brugen af henholdsvis blive- og s-passiv på dette tidspunkt. Her kan s-passiven blive introduceret for kursisterne, og de kan lære at bruge den i tilfælde med generelle instruktioner, som opskrifter jo er.

Ubestemt og bestemt artikel – side 18

Bestemthed er især vanskeligt for asiater og østeuropæere, da der ikke er artikler på deres sprog. Der er en gennemgang af bestemt og ubestemt med og uden artikel på side 144, som jeg synes, man skal gennemgå i klassen. Det er som sagt svært, og der er tit mange spørgsmål til det. Her er mange af substantiverne i bestemt form, fordi de allerede er nævnt, eller situationen er givet: Man laver en ret. Lad kursisterne lave øvelsen i par eller som hjemmearbejde, og lav en runde, hvor de læser en sætning op hver i klassen bagefter/næste gang.

Samtale 2 og 2 – side 19

Samtalen fungerer som forberedelse til at skrive en opskrift hjemme.

Opskrift - side 19

Giv kursisterne for som hjemmearbejde at forberede sig på at fortælle, hvordan de laver en ret, som de kender. Næste gang skal de fortælle det i en gruppe, hvor de, hver gang de kommer til et verbum, mimer det med hænderne i stedet for at sige det. De andre i gruppen skal så sige verberne. Det er aktiverende for alle og fungerer som en god repetition af madlavningsverberne.

Kursisterne skal også skrive opskriften og aflevere den til læreren. Når de har fået den tilbage, skal de rette den og skrive og aflevere den igen. Når man har fået alle, kopierer man dem og giver alle en kogebog med hele klassens yndlingsretter. Man er tit nødt til at bruge energi på at få dem til at huske at aflevere deres opskrifter en gang til, men de plejer at gå meget op i at få deres opskrift med i kogebogen og er meget motiverede for at læse hinandens opskrifter.

Æggekage og rødgrød – side 20

Det er vigtigt at kunne datidsformerne af verberne for at kunne bruge dem, både når man taler og skriver. Derfor skal kursisterne prøve at lave øvelsen uden at tjekke verberne i en ordbog eller verbeliste. Så denne øvelse er bedst at lave i par i timen, så kursisterne siger datidsformerne højt for hinanden og dermed prøver at huske eller lytte sig frem til dem. Lad dem bagefter læse en sætning hver i runde, og skriv eventuelt de rigtige former på tavlen imens, så alle hører og ser de rigtige former.

Populære råvarer og madvarer – side 21

Man fordeler de fire små tekster, så nogenlunde lige mange kursister læser hver af dem. Lad hvert par læse én af teksterne og snakke om den. Bagefter sætter man dem så i grupper, hvor de har læst forskellige tekster, som de refererer for hinanden. Man kan også give det for som hjemmearbejde og lade dem referere deres tekst i grupper den følgende gang.

Udtale – side 23

Det er godt for kursisterne at høre ordene og sætte tryk og stød hjemme, men man må under alle omstændigheder læse ordene op og lade klassen læse efter i kor for at indarbejde en rigtig udtale af ordene.

populæ're	bjergene	Chile	Peru'	india'nerne	dyrkede
sorte	europæ'erne	spa'nierne	røvede	enor'me	histo'risk
fødevarer	overhovedet	accepte'ret	Europa	bredte	ri's
hvede	area'l	protei'n	vitami'n	måder	brasede
gratine'rede	forbru'g	sala'ter	traditio'n	gæ'r	su'rdej'
hæve	bakte'rie	kultu'r	aroma	bager	skandina'visk
naboer	bruge	videre	stribe	neutra'l	sma'g
kakao	te'	føde	nydelse	stimule'rende	

Ved vokalisk r er stødet på vokalen før r (kultu'r, bakte'rie), mens stødet er angivet efter r, hvor r ikke udtales som en selvstændig lyd (enor'me).

Hjemme – side 23

Kursisterne skal finde information om en råvare eller madvare efter eget valg. Det er både en øvelse i informationssøgning og i at tage noter og referere. De fleste af vores kursister i dag er meget øvede i at søge information, og alle kender Google og Wikipedia, men her må de bruge den danske udgave, og jeg synes, det er en stor fordel for dem også at lære denstoredanske.dk at kende.

Indskærp, at de kun må tale ud fra noter. Det holder tit hårdt at få dem til det, men det er en vigtig færdighed, som de får brug for både i studie- og arbejdssammenhæng og til modultest og PD3.

Krydsord – side 23

Kopier side A og B her fra vejledningen, og lad kursisterne sidde i par med hver sin side, hvor halvdelen af ordene optræder. De skal forklare hinanden deres ord, så den anden kan udfylde det på sit ark. De må ikke sige ordet, mime eller se på den andens ark. Hvis den anden ikke kender eller ikke kan huske ordet, må de hjælpe ved at sige, hvad det begynder med. Det er vigtigt at sige på forhånd, hvilke sider i bogen de skal repetere hjemme, for øvelsen skal helst være en succesoplevelse, og repetitionen hjælper til at lære ordene, hvad der jo er formålet med øvelsen. Det plejer at være en meget populær øvelse, som kursisterne ofte efterspørger.

Hen efter frokost – side 23

Samme fremgangsmåde som i På restaurant, side 14.

- A: Jeg går hén efter nóget at spíse. Skal jeg tage nóget méd til díg?
- B: Hvór går du hén?
- A: Báre hén på hjørnet.
- B: Så vil jeg gerne have en bagel med røget laks.
- A: Ók, vi sés om tí minútter, hvis der íkke er ált for láng kø.
- C: Hvis tur er det?
- A: Dét er mig, tror jeg. Har I sándwich med tún?
- C: Nej desværre, jeg har lige solgt den sidste.
- A: Nå, pýt med dét. Så táger jeg en pízza med chámpignon, rǿd péber og ánanas. Og en bágel med rǿget láks.
- C: Já. Skal du have drikkevarer méd?
- A: Har I æblemost?
- C: Néj, desværre íkke. Vi har dém, der står deróppe.
- A: Så vil jeg godt have en hyldeblomstdrik og én med blåbær. Hvor lang tid varer det?
- C: Der går et kvartér.
- A: Hvor méget bliver det?
- C: 158 kr.
- A: Værsgo. Vil du have mønter?
- C: Já tak, méget gérne.

Kender eller ved? – side 24

Mange sprog har to verber med samme skelnen mellem betydningen som kende og vide (kennen/wissen, conocer/saber, connaitre/savoir etc.), men ikke engelsk, og det er svært for nogle. Spørg klassen, hvad forskellen er, og gennemgå reglerne og eksemplerne på siden. Lad dem lave øvelsen i par eller som hjemmearbejde og gennemgå den i klassen.

Peter om at være vegetar – side 25

Lad kursisterne høre monologen hjemme. Da det er autentisk talesprog, kan det være svært at forstå for kursisterne, og man kan ikke forvente, at de forstår det i detaljer. Men lad dem svare på spørgsmålene 2 og 2, så de sammen prøver at opklare, hvad der bliver sagt, før man tager det i klassen. Bagefter kan man give dem udskriften, kopieret fra lærervejledningen. Man kan lade kursisterne skimme udskriften og spørge om ord, de ikke forstår, eller bare tage den med hjem og høre monologen igen, mens de kigger på udskriften.

Mad og sundhed – side 25

Brug teksten til oplæsning i klassen, så udtalen af de mange nye ord bliver indøvet fra starten. Gennemgå ordforrådet og eksemplerne – her kan det være nødvendigt for kursisterne at slå de nye ord op i deres ordbøger. Lad dem selv lave flere eksempler, gerne i par, og hør dem i klassen.

De 8 kostråd – side 26

Det sidste råd er vel ikke noget kostråd, men de 8 kostråd nævnes tit i medierne, så de er alle taget med her. Lad en læse dem op, og snak om ord, de ikke kender. Gå rundt og lyt, når kursisterne taler om samtalespørgsmålene. Man behøver ikke nødvendigvis tage alle spørgsmålene i klassen bagefter, det kan man lade afhænge af, om der har været noget af fælles interesse fremme i parsamtalerne.

Mere eller flere? – side 27

Kursisterne kender godt forskellen på mere og flere, men de fleste bruger kun mere, så øvelsen skal øge deres opmærksomhed om forskellen. Læs først eksemplerne op, og spørg, hvornår man bruger hvad for at sikre, at alle forstår systemet. Man kan eventuelt lade kursisterne lave flere eksempler selv.

Hvad skal vi have at spise? - side 28

Giv det for som hjemmearbejde at høre dialogerne. I timen læser man replikkerne op og lader klassen læse dem efter i kor for at indøve en rigtig melodi. Derefter skal kursisterne øve sig på dialogerne, så de lærer dem udenad. Lad dem folde siden, så de kun kan se de første ord i hver linje. Udenadslære af dialoger kan være en god, alternativ måde at få et mundret dansk på til forskel fra at konstruere sætninger. Det er forskelligt, hvordan man bedst lærer sprog, og det er ikke alle, der kan overføre udenadslærte sætninger til deres aktive sprog, men for nogle kan det være en effektiv metode.

- A: Hvád skal vi have at spíse?
- B: Er det min tur til at lave mad?
- A: Já, jég lavede da mád i gắr.
- B: Men var det ikke købt færdigt?
- A: Jó, men jeg héntede det og kogte ris til.
- B: Nå, ok så. Men det bliver bare noget hurtigt.
- A: Som hvád for eksémpel?
- B: Énten omelét med salát eller pásta med kódsovs.
- A: Kan du så ikke købe chokoládemousse til dessért?
- B Jó, det kán jeg da gódt.
- C Kan du lide at lave mad?
- D: Ja, dét kan jeg gódt. Men måske íkke hvér dág.
- C: Hvor tit laver du mád?
- D: Tre-fire gange om ugen. Vi skiftes som régel.
- C: Hvém laver så mád, når I har gæster?
- D: Dér hjælper vi hinánden. Men det er mig, der skal finde úd af, hvád vi skal háve. Hvád med dig?
- C: Jeg élsker at lave mád, når der kommer gæster. Så láver jeg noget súperlækkert!
- D: Hvád med til hvérdag?
- C: Dét er jeg íkke så víld med. Jeg gíder ikke rígtig bruge tíd på at láve nóget, der er spíst på tí minútter. Men selvfølgelig gør jeg det allígevel sómme tíder.

Mad og mode – side 29

Dialogen gives for som hjemmearbejde, og kursisterne besvarer spørgsmålene i par. Hvis der ikke er nogen, der har problemer med at forstå dialogen, behøver man måske ikke at gennemgå spørgsmålene i klassen. Hvis der er problemer med at forstå det hele, vil de selvfølgelig være meget interesserede i, at man taler om det sammen. Hvis de har let ved at forstå dialogen, kan det føles kedeligt at gentage det hele i klassen. De taler også om samtalespørgsmålene i par, og det er mere oplagt at tage de spørgsmål op i hele klassen, fordi der kan være forskellige erfaringer og holdninger, der kan være sjove at høre og kommentere for alle.

Hvilke madvarer og retter, vi har fra hvilke lande, kan tages som en hurtig brainstorm i klassen. Det fungerer som en ordforrådsøvelse og kan også være lidt øjenåbnende for den (mad)kulturudveksling, der har fundet sted gennem tiderne.

Repetition - side 29

Øvelsen er en anderledes måde at få repeteret frugt og grønsager på. Hvis de arbejder med det 2 og 2 først, bliver alle aktiveret og skal udtale ordene. Ved lige at samle op i klassen får alle de sidste slags frugt og grønt med.

Madkultur - tendenser - side 30

Teksten skal gives for som hjemmearbejde, da den er relativt svær at læse – den omhandler mange aspekter af madkultur og er derfor ret komprimeret. Kursisterne vil selvfølgelig ikke møde den slags tekster så ofte som de mere journalistiske. Men jeg mener, det er vigtigt for dem også at kunne orientere sig i mere indholdstunge tekster og læse dem intensivt. De behøver ikke at kunne formulere sig mundtligt om indholdet, øvelsen med at give hvert afsnit en overskrift kræver, at de forstår det. Så betyder det mindre, hvor elegant de formulerer deres overskrifter – opgaven får dem under alle omstændigheder til at arbejde med at forstå præcis, hvad der står i teksten.

Samtalespørgsmålene giver dem til gengæld en chance for at formulere sig frit om nogle af aspekterne i teksten.

Opgaven med at vælge 10 af de udtryk, der er forklaringer på, giver kursisterne en mulighed for selv at vælge, hvilke udtryk de finder relevante at lære og for at udvide deres aktive ordforråd ved at lave sætninger med dem.

Hvad husker du? - side 34

Bed på forhånd kursisterne om at repetere siderne med Salt, sødt, surt og bittert, madlavningsverberne og udskrifterne af Hen efter frokost og Mad og mode. Repetition er afgørende for ordindlæringen, og de fleste elsker at få tjekket deres kunnen, især når de klarer det godt, hvad de især gør, hvis de repeterer først.

Skriftlig opgave - side 35

De to indlæg præsenterer kursisterne for nogle holdninger til mad og noget ordforråd, de kan få brug for, når de skal formulere deres egne holdninger. Lad kursisterne diskutere de to indlæg, så de forstår de to holdninger og bliver lidt mere sikre på, hvad de selv mener. Det gør det lettere at skrive opgaven hjemme. De behøver ikke bruge de to indlæg, men det kan gøre det lettere at skrive og måske gøre deres tekst lidt mere indholdsrig end ellers. Opgaven fungerer også som en forberedelse til modultest 4, hvor de skal skrive et indlæg.

OPLEVELSER

Oplevelser er ikke et emne i egentlig forstand. Kapitlet handler om at fortælle om noget, man har oplevet, hørt eller læst. At fortælle historier er noget, der indgår i almindeligt menneskeligt samvær, så det er en umådelig vigtig færdighed. Og det er ikke let, blandt andet fordi det kræver, at man mestrer tiderne, især datid og førdatid – ellers kan man ikke fortælle om noget, der er sket. Så dette kapitel har fokus på at fortælle om oplevelser af forskellige slags.

I modsætning til de andre kapitler holder ordforrådet sig ikke inden for et bestemt emneområde. Men det er efter min mening også vigtigt, at kursisterne får et helt konkret, jordnært ordforråd. Man vil opleve, at mange af de ord, der for os ser meget lette og basale ud, og som ethvert tiårigt barn kender og bruger, er nye og svære for vores kursister – udtryk som at låse sig ude, skille noget ad, tage med færgen, fare vild, køre over for rødt, gå i stå, med vilje, få stjålet noget, lave bål osv. osv. Så selv om der ikke er et specifikt ordforråd i dette kapitel, er ordforrådet sværere for vores kursister, end man umiddelbart forestiller sig. Og det er et ordforråd, man har brug for at mestre aktivt for at kunne fortælle historier fra hverdagen.

I det følgende er der kun kommentarer til de opgaver, der adskiller sig fra opgavetyperne i det første kapitel eller i øvrigt kræver særlige kommentarer.

Samtale 2 og 2 – side 37

Kursisterne skal fortælle hinanden om en god og en dårlig oplevelse efter eget valg. Gå rundt og hjælp dem, det er ikke lige let for alle. Man behøver ikke lade dem fortælle det i hele klassen, men når man går rundt og lytter til deres historier, kan man høre, om der er nogle, der egner sig til at blive fortalt i klassen. Noget er jo sjovere end andet at fortælle om (ikke triste begivenheder i ens familie) i hele klassen og at høre på.

Låsesmed – side 38

Lad kursisterne indsætte verberne i datid 2 og 2 og derefter læse en replik op hver i klassen. Dialogen er indtalt, så kursisterne selv kan arbejde med deres udtale ved at høre og imitere replikkerne hjemme.

I de næste faser arbejder man som angivet både med ordforråd, datidsformer, at formulere og besvare spørgsmål til dialogen og fortælle om en lignende situation, man selv har været i.

En mærkelig oplevelse – side 40

Monologen kan høres hjemme på forhånd, eller man kan lade nogle læse den op i klassen.

Opgaven går ud på observation af tider og inversion, som det er vigtigt at være bevidst om og mestre, når man fortæller om noget, der er sket.

Udtalen af d og t er rigtig svær for mange, forskellige nationaliteter har forskellige problemer, for eksempel hører man selv på de højeste trin d udtalt hårdt i "Island", "Tyskland" osv., t udtales for hårdt af østeuropæere og for blødt af spansktalende, og det bløde d er svært for alle. Når man har udtalt eksemplerne sammen, skal kursisterne finde t'er og d'er i de første afsnit af teksten og selv finde frem til den rigtige udtale ud fra eksemplerne.

Hvad gør vi? – side 41

Her angives, hvor der er tryk i dialogerne.

A: Åh nej! / Sørens også!

B: Hvad ér der?

A: Jeg glémte at låse hóveddøren.

B: Er du sikker på dét?

A: Ja, næsten / Ja, fúldstændig.

B: Sắ er vi nǿdt til at køre tilbáge / Sắ må vi køre tilbáge / Sắ må vi héllere rínge til náboen og bede ham gǿre det / Pýt med dét.

A: Néj, hvor er det ærgerligt/irritérende!

B: Dét er der ikke noget at gøre véd.

Hvad gør jeg?

A: Åh néj! Jeg glémte at tage min óplader méd!

B: Er det så vigtigt? / Betyder det så méget?

A: Já, for sá kan jeg íkke brúge min mobíl, når batteríet er fládt.

B: Kan du ikke bare købe en ny oplader?

A: Jó, det kúnne jeg måské/ Jo, dét er jeg nødt til så. Det er báre så besværligt/pinligt/ irritérende/dýrt.

B: Dét er der ikke noget at gøre véd.

Dialogerne skal høres, læses og læres, så kursisterne kan bruge sætningerne og frit indsætte andre eksempler. Lad dem øve dem i par, også uden at kigge i bogen, og gentag det eventuelt en senere undervisningsgang, hvor alle går ud på gulvet og øver dem med skiftende partnere.

Et højresving – side 42

Øvelsen træner sætningsforbindere og centraladverbier og fungerer som forberedelse til læseprøve 3 i modultest 4.

Hold da op! Jeg så en ulykke på vej hjem. Måske ikke en ulykke, for der skete ikke rigtig noget, men jeg tror nu alligevel, at alle fik en forskrækkelse. Der var en fyr på cykel lige foran mig på cykelstien. Vi kørte mod et kryds, men der var grønt, så vi ville bare køre over. Men så var der en stor, sort stationcar, der drejede til højre lige ind foran os, og fyren kørte lige ind i bilen i fuld fart. Han og cyklen fløj op i luften! Bilen standsede. Der sad en hel familie derinde, og manden, der kørte bilen, stod ud.

Cyklisten kom faktisk lynhurtigt på benene, og han skældte bilisten ud, råbte og skreg ad ham. Manden i bilen anede ikke, <u>hvad</u> han havde gjort. Det viste sig, <u>at</u> han var amerikaner og ikke talte dansk. Der var en anden mand, der gik hen og snakkede med cyklisten, og så faldt han lidt ned igen. Der var åbenbart ikke sket noget med ham. Mærkeligt nok, for det så vildt ud, <u>da</u> han fløj op i luften.

Så spurgte bilisten mig, hvad han havde gjort galt, og jeg forklarede ham, at man ikke må dreje til højre i Danmark, <u>hvis</u> der er cyklister. Man skal lade dem køre over først, <u>før</u> man drejer. Han spurgte, hvad han skulle gøre, og jeg foreslog ham at sige undskyld til cyklisten. Så gjorde han det, og cyklisten kunne jo godt se, at det <u>ikke</u> var med vilje. Så efter lidt tid kørte vi alle sammen videre. Det var <u>faktisk</u> et mirakel, at der ikke var sket noget med fyren eller hans cykel.

Ikke brugte ord: men, eller, både, for

Færdselsreglerne indeholder typiske trafikudtryk. Lad nogle af kursisterne læse dem op og snak om de udtryk, de ikke forstår, og lad dem selv formulere andre færdselsregler.

Over Fyn – side 43

Til denne minidialog bliver kursisterne ikke bedt om at sætte trykstreger, men til gengæld om at lære dialogen udenad. Når man har hørt kursisterne læse dét op, de har forstået, kan man uddele en kopi af dialogen og på basis af udskriften øve dialogen – først mens de ser på udskriften, bagefter hvor de kun kan se de første ord i hver replik. (Fold papiret eller tildæk det delvis.)

Et tyveri – side 43

Dialogen er beregnet til at høre hjemme og snakke om i par i timen. Bagefter kan man uddele udskriften af den (kan kopieres fra lærervejledningen) og lade kursisterne læse den selv eller læse den højt og bagefter snakke om eventuelle tvivlsspørgsmål. Kursisterne kan også høre den igen hjemme, mens de læser den og dermed få bedre fornemmelse af forholdet mellem lyd og skrift.

En sen nattetime i byen - side 43

Teksten til dictoglossen står på side 49 i lærervejledningen.

Læreren læser teksten op to gange, og kursisterne lytter, tager noter og genfortæller historien i sammenhængende form i par. De skal skrive den sammen 2 og 2 (og kun aflevere ét ark per par!), hvilket betyder, at de må blive enige om, hvordan de får teksten til at hænge sammen. Derudover kommer de også til at tage stilling til endelser, ordstilling m.m. Dictoglossen indeholder udtryk fra dialogen Et tyveri og bør derfor bruges efter denne, så ordforrådet er kendt og bliver repeteret her. Men man kan sagtens skrive svære enkeltord og udtryk på tavlen, for det er især sætningsstrukturerne og tekstsammenhængen, kursisterne skal have fokus på.

Tryk på præpositioner – side 44

Læs eksemplerne op, lad klassen gentage i kor, og lad kursisterne selv observere og formulere reglen om, at der er tryk på præpositionen før et personligt pronomen, ellers ikke. Man husker bedre de regler/systemer, man selv har analyseret sig frem til, og kan man gøre det én gang, kan man også udlede dem uden hjælp en anden gang. Bagefter fuldender de svarene på spørgsmålene. Hvis de arbejder med

det i par, må de gerne skrive forskellige svar, de får alligevel noget ud af at arbejde sammen, fordi de skal formulere og udtale deres forslag for en anden, men øvelsen kan selvfølgelig også gives for som hjemmearbejde. Hør i begge tilfælde deres forslag i klassen.

Hvor er der tryk?

Læs op i kor efter læreren og sæt trykstreger.

- a. Har du snákket med Hénrik?
- b. Jeg snákkede méd ham i gắr.
- a. Man må íkke skríve i bibliotéksbøgerne.
- b. Man må ikke skrive i dem.
- a. Pas gódt på din táske.
- b. Pas gódt på den.
- a. Hvornår har du sidst været sammen med Anne?
- b. Jeg var i býen méd hende i gắr.
- a. Hun ville ikke tále om sin sýgdom.
- b. Hun ville ikke tale om det.

Dumheder - side 45

- 1. Jeg kom tíl at åbne et brév, der var til náboen.
- 3. Jeg kom tíl at lægge en beskéd på det forkérte númmer.
- 4. Jeg kom til at sénde en sms til det forkérte mobilnummer.
- 5. Jeg kom tíl at táge en ándens nøgler på árbejdet.
- 6. Jeg kom tíl at brænde máden på.
- 7. Jeg kom til at cykle óver for rødt lige fóran en politibil.
- 8. Jeg har fået en parkéringsbøde. Jeg kom til at hólde for tæt på et hjørne.
- 9. Jeg har fået en fártbøde. Jeg kom tíl at køre 60 et stéd, hvor der var 50 km i timen.
- 10. Jeg kom til at købe nogle frýgtelig dýre skó.
- Jeg kom til at give en pige/en fyr mit telefónnummer.
- 12. Jeg kom tíl at dríkke lidt for méget.
- 13. Jeg kom tíl at slå ét af deres vínglas i stýkker.
- 14. Jeg kom tíl at spilde rødvin på dúgen.
- 15. Jeg kom tíl at síge noget frýgtelig pinligt.
- 16. Jeg kom tíl at fornærme værtinden.

- 1. Det var ikke så godt.
- 2. Det var íkke så smart.
- 3. Det var da også dúmt.
- 4. Hvad tænkte du på?
- 5. Det er ikke første gang.
- 6. Hvor det ligner dig.
- 7. Týpisk dig.
- 8. Kom tíl? Er du síkker på, det íkke var med vílje?
- 9. Det går nók.
- 10. Det er da ikke så slémt.
- 11. Det er også skét for mig.
- 12. Det kan ské for enhvér.
- 13. Det skér der nok ikke noget ved.
- 14. Det kunne da være værre.
- 15. Det gør vel ikke så méget.
- 16. Det er íkke noget at bekýmre sig om.
- 17. Det skal du íkke ligge søvnløs over.
- 18. Báre glém det.
- 19. Slap áf. Så ér det íkke værre.
- 20. Det er vel ók.

En punktering på savannen – side 48

Øvelsen svarer til læseprøve 2 i modultest 4. Den kræver, at kursisterne nærlæser teksten. Svarene er: 1 F, 2 D, 3 H, 4 A, 5 E, 6 B. Det er C og G, der ikke skal bruges. Nogle kursister mener, at G kan bruges i (6), men i så fald kunne sætningen ikke have været i datid, men skulle have været i førdatid: "Vi havde i virkeligheden været lige så bange som børnene", da det ville have været forskudt tid (de var jo ikke længere bange, da de først var nået frem til hytten).

Med det næste fly – side 49

- A: Kom I gódt deróver?
- B: Já, det gik fínt. Og så tjénte vi sámtidig til vores næste flývetur.
- A: Hvordán dét?
- B: Jó, de havde óverbooket flýet, og der kóm flére, end der var pláds til. Og så spúrgte de, om der var nógen, der ville vénte til det næste flý. Man fik 300 éuro per persón.
- A: Hvor længe skulle man vente?
- B: Fém timer.
- A: 300 éuro for at vénte fém timer! Jamen, var der ikke mánge, der gérne ville dét?
- B: Néj, der vár kun ós. Jég forstår det héller ikke, men fólk gíder nok íkke sídde og vénte fém tímer tíl, når først de er klár til at tage af stéd.

Set i bakspejlet – side 51

Det er rigtig svært at konstruere disse hypotetiske former "Han skulle have sagt det før", "Hvis bare vi havde tjekket åbningstiderne", selv om det er samme struktur som på engelsk. Det skyldes nok, at man på mange sprog ville have brugt en konjunktiv i disse tilfælde. Så for ikke at komplicere sagen yderligere har jeg ikke medtaget verber, der bøjes med være: "Vi skulle <u>være</u> blevet hjemme", "Hvis bare jeg <u>var</u> vågnet før". Men hvis nogle kursister bruger disse verber i deres sætninger, må man fortælle dem om det – måske uden at gå i dybden med det på dette trin.

Oplevelser og reaktioner – side 52

Her får kursisterne nogle ord til at udtrykke reaktioner og følelser i forbindelser med oplevelser og begivenheder. Igen et meget almindeligt ordforråd, der alligevel ikke er så let at bruge, fordi man må kende de tilhørende præpositioner og skal bøje adjektiverne i flertal. Lad dem lave øvelsen i par, og hør den i klassen sammen med deres egne eksempler. Det vil nok ikke være svært at komme på aktuelle eksempler på politikere eller andre kendte, der har gjort noget, man har en reaktion på.

Hvordan har du det med det? - side 53

Her får man brug for at fortælle om reaktioner på mere personlige oplevelser. Kursisterne behøver ikke krænge ud med noget mere personligt, end de har lyst til. Men hvis de kun fortæller om det i par, er det min erfaring, at de faktisk har lyst til at fortælle om personlige oplevelser, også de større og mere alvorlige. De må gerne finde på historier, men selv når de går ud på gulvet og fortæller til forskellige partnere, fortæller de ofte personlige, autentiske oplevelser, måske fordi det er lettere end at finde på. Ud på gulvet-øvelsen er tænkt som en repetitionsfase, efter de har skrevet en dialog hjemme.

Et bryllup - side 55

Teksten bruges til at få en større sikkerhed i brugen af forskellige tidsudtryk. De kan udfylde i par eller hjemme, hvorpå man går den igennem i klassen. Enkelte af udtrykkene kan isoleret set fungere i flere af tilfældene, men hvis man ser på hele hændelsesforløbet, er der så vidt jeg kan se, kun én mulighed.

Den bedste fest, jeg har været til, var min venindes bryllup. Hun og hendes kæreste havde allerede boet sammen <u>i mange år</u> og havde en datter, men havde ikke rigtig haft råd til at holde en stor bryllupsfest før. Men nu syntes de, det skulle være, og de ville gerne holde en rigtig speciel fest. De har en ødegård i Sverige sammen med nogle andre, et stort gammelt træhus ude i skoven, og der havde de lyst til at holde festen. De havde snakket med præsten i den nærmeste lille landsby, og han ville gerne vie dem.

Man kunne køre derop i bil, men de havde også lejet en bus med chauffør, som man kunne køre derop med og hjem igen <u>næste dag</u>. Og så havde de lejet et helt vandrerhjem for en nat, hvor alle gæsterne kunne sove. De havde bedt os alle sammen om at medbringe noget mad, en salat eller andet tilbehør, fordi de ikke selv kunne lave mad til så mange i det primitive køkken. Maden skulle være i stedet for gaver, men vi havde selvfølgelig gaver med til dem alligevel.

Det var i august, og det var strålende vejr, solskin og blå himmel. <u>Først</u> kørte vi alle sammen til den lille landsby med kirken, hvor de skulle giftes. Det var en lille, fin gammel trækirke, og det var rigtig traditionelt med orgelmusik, kirkekor og det hele. Efter vielsen kastede vi alle sammen ris på dem, tog billeder af dem og drak champagne.

Eftermiddagen havde vi på vandrerhjemmet, hvor vi lavede mad, redte senge og klædte om til festtøj. Og der var også tid til at sidde i solen og snakke. Det var meget hyggeligt, for der var både nogle, man ikke havde set <u>i lang tid</u>, og nogle, man lærte at kende der.

Sidst på eftermiddagen kørte vi med bussen hen til huset, hvor festen skulle holdes. Det lå langt inde i en stor skov, så vi kørte flere kilometer ad små skovveje. På den ene side af huset var der en stor grøn græsplæne, og der fik vi forretten, som var store fade med røde krebs. Det er en svensk tradition at spise krebs om sommeren, og de smagte fantastisk.

Når det bliver aften i Sverige, kommer myggene. Så for ikke at blive stukket af myg over det hele skulle vi spise de næste retter inde i huset. Der var dækket op ved lange borde oppe på loftet – et utrolig flot rum, hvor man kunne se lige op i taget, som var isoleret med birkebark! Det mindede om en vikingeborg! Vi sad deroppe rigtig længe, for der var mange, der holdt tale eller havde skrevet en sang til brudeparret. Så vi spiste, snakkede, sang og hørte taler. Der er altid mange taler til et bryllup, gommen taler til bruden, og alle vil sige noget til brudeparret.

Senere på aftenen kom der et band fra Gøteborg, ni unge fyre, der spillede klesmermusik. Efter de var kommet, sang vi den sidste fælles sang, hvor vi alle sammen fik et tændt stearinlys, som vi holdt i hånden, mens vi sang. Efter sangen begyndte musikerne at spille og fik os alle sammen til at gå efter dem med vores tændte lys. De førte os op i en stor lade, der lå på en bakke lidt fra huset. Laden var et kæmpestort, åbent rum, der bare var oplyst af en enkelt pære. Bandet spillede, og vi dansede, både børn og voksne.

Først <u>langt ud på natten</u> blev vi kørt vi tilbage til vandrerhjemmet, hvor alle fandt deres køje eller madras – meget, meget trætte. Det havde været en helt fantastisk fest.

<u>Næste formiddag</u> var der fælles morgenmad ude i huset i skoven. <u>Bagefter</u> kørte alle hjem til Danmark igen.

Tre helte på kanotur – side 57

Dialogen er indtalt, så den kan høres hjemme, men egner sig også til at læse højt i klassen. Før kursisterne genfortæller historien for hinanden, beder man dem finde verberne og sige dem i datid. Skriv datidsformerne på tavlen, og lad dem stå. Så lukker kursisterne bøgerne og genfortæller historien 2 og 2 ved hjælp af verberne.

Det er ikke kun en udfordring at fortælle om en begivenhed, men også at være tilhører og komme med reaktioner og stille spørgsmål. Man kan jo ikke være en tavs tilhører, hvis man vil vise interesse. Henled opmærksomheden på Tobias' reaktioner/spørgsmål, og gør dem opmærksom på, at tilhøreren også har en opgave. Tilhørerens spørgsmål og reaktioner vil være en del af de dialoger, de skal lave 2 og 2.

Min nat i iglo - side 58

Teksten har et ret stort ordforråd og egner sig derfor bedst til at give for som hjemmearbejde, så kursisterne kan slå ord op hjemme. Lad dem prøve at bøje verberne uden at kigge i lister eller ordbøger, og gå dem igennem i klassen. Teksten fungerer som inspiration til samtalen og til at fortælle om en naturoplevelse, hvad de derefter skriver om hjemme. Bed dem om at læse teksten grundigt hjemme en gang til, så de lærer alle ordene. Den følgende gang giver man dem teksten med huller (kan kopieres fra side 54 i vejledningen), og kursisterne udfylder den i par med lukkede bøger, hvorefter man lader dem læse teksten op i runde.

DYR

Ligesom i kapitlet om mad er der voldsomt mange nye ord i dette kapitel. Men hvis man skal bo i Danmark og klare sig på dansk i mange sammenhænge, er der efter min mening ingen vej uden om at kende dyrene. Selv bymennesker støder ind i dyreordene, både når de læser om rejser, natur, miljø, i litteraturen, i billedsprog, i kunst og i børnebøger. Ethvert barn, der bor i Danmark, vil kende ordene for de dyr, der optræder i kapitlet. Man oplever tit, at de kursister, der har børn, har det største ordforråd inden for dyreverdenen. Til gengæld skal man ikke blive overrasket, hvis de andre kursister ikke kender de mest almindelige dyr.

Emnet egner sig godt til at blive visualiseret. Så hvis man har/kender et barn og kan låne en bunke legetøjsdyr, så tag dem med, stil dem op på katederet og spørg, hvad de hedder. Bagefter kan man lade hvert par få en håndfuld dyr, som de øver navnene på, før de sender dem videre til næste par. Der er normalt højt humør under dette "barnlige" indslag, der alligevel er fuldt af udfordringer. Børnebøger med store dyrefotos er også gode til at tage en repetitionsrunde i klassen. Hold bogen op ved et stort foto og spørg ud i klassen og repetér i en runde, hvad dyret hedder. Fotografier fungerer rigtig godt her, fordi de gør oversættelser og ordbøger overflødige.

Dyr i den danske natur – side 62

Læs dyrene op, og lad klassen læse dem efter i kor for at få den rigtige udtale af ordene fra starten. Gennemgå, hvad kategorierne betyder, og lad kursisterne indsætte dyrene efter kategorier. Det gør, at de bliver aktive og er nødt til at forstå, hvad alle ordene betyder. De eneste padder i listen er frø og skrubtudse og de eneste krybdyr firben og hugorm. De andre giver vist sig selv. Igen kunne listen selvfølgelig være meget længere selv med helt almindelige dyr, men bare dette antal kan volde problemer for dem, der ikke kender nogen af dem i forvejen.

Fra mit vindue - side 64

Giv teksterne til læsning hjemme, eller læs dem højt i klassen. De egner sig ikke så godt til at referere, og det kommer der flere andre opgaver med i dette kapitel.

Hvad siger dyrene – side 66

Øvelsen skal absolut laves i par i klassen, så kursisterne må udtale, hvad dyrene siger på dansk.

Hunden – menneskets værk – side 67

Udfyldningsdiktaten kan høres og udfyldes i klassen. Lad i så fald kursisterne høre det én gang uden pauser og én gang med. Eller de kan høre og udfylde den hjemme. Det vil selvfølgelig betyde, at de kan høre den så mange gange, de vil, men det er kun en fordel, både for deres udtale og ordindlæring, hvis de hører den mange gange. Den følgende gang kan man så lade dem læse en sætning op hver, mens man skriver de indsatte ord på tavlen, så man sikrer, at alle ser det rigtige ord i den rigtige form.

Hunden <u>stammer</u> fra ulven. Man mener, at ulve for 12.000-15.000 år siden knyttede sig til mennesker. Måske begyndte de at <u>holde til</u> omkring bopladserne, fordi der var rester af jagtbytte. Og de var en <u>fordel</u> for menneskene, fordi de kunne advare om rovdyr, og de gav skind og kød. Så menneskene begyndte at tæmme ulvehvalpe og bruge dem til at beskytte deres dyr og marker og måske også til at holde sammen på dyreflokke og <u>lugte</u> sig frem til vildt, som man kunne skyde eller fange. Både i Kina, Amerika og Mellemøsten har man fundet rester af tamhunde fra forhistorisk tid. I Danmark har man <u>fundet</u> hunde, der er blevet <u>begravet</u> ved en boplads for 7.000 år siden.

Over det meste af <u>verden</u> begyndte man også meget tidligt at avle nye racer frem. På <u>billeder</u> fra Babylon og Ægypten kan man se mindst tre <u>forskellige</u> hundetyper. Nu er der omkring 400 hunderacer, og hunden er det <u>pattedyr</u>, der har størst variation. Den mindste, en chihuahua, <u>vejer</u> et kilo og den største, en sanktbernhardshund, 70 kg. Nogle racer har <u>lange ben</u>, andre korte, nogle har en spids snude, andre en kort, flad. Pelsen kan have <u>mange farver</u> og være kort eller lang, glat, ru, <u>krøllet</u> eller bølget.

Hunde har også meget <u>forskelligt</u> temperament, for de er blevet avlet for at få bestemte egenskaber frem, efter om de skulle bruges til vagthunde, <u>jagthunde</u>, fårehunde, trækdyr, væddeløbshunde, politihunde, førerhunde for <u>blinde</u> eller kæledyr. Også som kæledyr er der stor forskel på, hvad folk vil have. Når de køber hund, går de både efter

et <u>udseende</u>, de kan lide, og om den er <u>stærk</u> og respektindgydende eller social, rolig, <u>børnevenlig</u> eller sjov og legesyg.

Vores kat har fået killinger – side 66

Når man har arbejdet med dialogen, kan man spørge, hvad de tror, Ida vil gøre med killingerne. Det kan vække negative følelser hos nogle, men giver som regel nyttige ord som slå ihjel, drukne, gå til dyrlægen, give en indsprøjtning osv. – også en del af virkeligheden.

Ida: Vores kát har fået killinger!

Mads: Er det rigtigt? Men den er da ikke ret gámmel, ér den?

Ida: Nej, kún halvándet ár. Vi ville have steriliséret den, men sá var den plúdselig gravíd.

Mads: Går den sélv úd?

Ida: Já ja, vi lukker den úd om áftenen.

Mads: Hvor længe er den så úde?

Ida: Sómme tider kommer den ind igén en tíme éfter, sómme tider næste dág.

Mads: Hvor mánge killinger fik den?

Ida: Fire.

Mads: Hvád vil I gøre méd dem?

Ida: Vi behólder måske én. De er så søde!

Mads: Og hvád så med de ándre?

Ida: Vi prøver at fínde nógle, der vil háve dem. Var det íkke nóget for díg med en lílle, sød kílling?

Mads: Néj, for søren. Jeg kan íkke have en kát, når jeg ér så lidt hjémme. Men hvád vil I gøre méd dem?

Ida: Ja, der er jo nók kun én ting at gøre ...

Være eller blive, have eller få? – side 70

Det er svært for mange, og det er vigtigt at få forklaret, at vi bruger "være" og "have" om tilstand og "blive" og "få" om forandring. Mange sprog har verbet "at blive", men bruger ofte en futurumform af "være" i stedet, og på engelsk skelner man tit ikke mellem dem (They had a child, we had something to eat). Der kan være to muligheder i enkelte tilfælde i øvelsen.

- 1. Vi <u>har fået</u> møl! Der er huller i alt vores uldtøj.
- 2. Alle vores uldne sweatre er blevet ødelagt af dem.
- 3. Se killingerne, <u>er</u> de ikke søde? Kunne du tænke dig at <u>få</u> én?
- 4. De <u>er</u> søde, så længe de <u>er</u> små.
- 5. Men de kan godt ende med at blive ret store.
- 6. Deres hund er 14 år, så den <u>er</u> ret gammel.
- 7. Men hunde kan godt <u>blive</u> endnu ældre.
- 8. Den <u>var</u> kun en hvalp, da de <u>fik</u> den. Men allerede året efter var den blevet virkelig stor.
- 9. En hund knurrer, når den bliver vred.
- 10. Mange mennesker <u>får</u> en hund uden at tænke over, hvor meget arbejde der <u>er</u> med den.
- 11. Børn <u>bliver</u> trætte af pligterne omkring en hund, selv om de <u>er</u> villige til at love hvad som helst på forhånd.
- 12. Det <u>er</u> dyrt at <u>have</u> hund, så man skal <u>have</u> råd til det.
- 13. Mange mennesker <u>får</u> problemer med deres hund, når den bliver <u>større</u>.
- 14. Derfor ender det i mange tilfælde med, at hunden bliver aflivet.
- 15. Der er ikke så mange i dag, der har hest.
- 16. Men hesten <u>har</u> en stor plads i vores historie og vores fortællinger.
- Mange steder i verden <u>har</u> hesten stadig en stor rolle som transportdyr.
- 18. Men her <u>er</u> hesten først og fremmest en hobby for teenagepiger.
- 19. Man bruger også heste i terapi. Autister, for eksempel, <u>får</u> det bedre, når de <u>er</u> sammen med heste.
- 20. Heste <u>er</u> stadig noget særligt. Man <u>får</u> ikke samme fornemmelse af at ride på en ko.
- 21. Både egern og mus <u>får</u> unger flere gange om året.
- 22. Rotter spreder smitte og <u>er</u> derfor et skadedyr.
- 23. Mange mennesker <u>har</u> en fobi over for rotter og <u>bliver</u> bange, når de ser én.
- 24. Ræve <u>har</u> en meget god lugtesans.
- 25. Harer har en fantastisk hørelse.
- 26. Mange dyr <u>bliver</u> kørt over på vejene.

Seks dyr i den danske natur – side 71

Kopiér teksterne om rådyr, muldvarp, hare, pindsvin, egern og myre fra vejledningen, og lad kursisterne vælge et dyr hver. Sørg for, at der bliver uddelt cirka lige mange af hver – det gør det lettere at danne grupper med forskellige dyr den følgende gang. Understreg, at de skal tage noter og fortælle ud fra dem – altså ikke kigge i teksten, når de fortæller om "deres" dyr i en gruppe den følgende gang.

Ubestemt og bestemt artikel – side 72

Hvis bestemhed er svært for klassen, kan man gennemgå det igen, ellers kan man bare henvise til side 144 i grammatiksiderne. Her følger den udfyldte øvelse.

Vintervejret dræber ikke dræbersneglene. Det er foråret, der betyder noget for, hvor mange insekter og snegle, der er den næste sommer. Mange mennesker tror, at en lang, kold vinter tager livet af kryb og insekter, men det er en myte, siger eksperterne. Selv om vinteren er hård med langvarig frost, kan der godt være masser af kryb den følgende sommer, for dyrene er gode til at overvintre.

<u>De</u> voksne dræbersnegle dør i løbet af efterår<u>et</u>. Men først har de lagt æg, som klækkes før vinter<u>en</u>. <u>De</u> små, nye snegle graver sig ned i jord<u>en</u>, og hvis der bliver hård frost, graver de sig bare endnu dybere ned. Insekter<u>ne</u> er også gode til at klare kuld<u>en</u>. Myrer<u>ne</u> har i løbet af efterår<u>et</u> bygget deres underjordiske bo i frostfri dybde. Hos hvepse<u>n</u>e er det kun dronnin<u>gen</u>, der overlever vinter<u>en</u>. Gemt i hule træer eller på lofter sidder hun helt stille, fyldt med befrugtede æg, så hun kan starte <u>et</u> nyt liv til forår<u>et</u>. Fluer<u>ne</u>, mariehøns<u>ene</u> og bladlus<u>ene</u> har også steder, hvor de – eller deres æg – kan overvintre til <u>den</u> kommende sæson.

Så det er ikke <u>de</u> strenge vintre, der er problem<u>et</u> for småkryb<u>et</u> (ental). Det er <u>det</u> tidlige forår med sol og varme, hvor insektern<u>es</u> udviklingsproces går i gang. For hvis der så igen kommer <u>en</u> periode med hård frost, vil mange af dyr<u>ene</u> dø.

Sammensatte ord – side 73

Det er ikke så meget en øvelse i, hvordan ord sættes sammen (med -e, -s- eller uden bindebogstav), men snarere en ordforrådsøvelse. Men kursisterne får lejlighed til at vænne sig til det hyppige binde-e, som de fleste af ordene her har. Systemet er ikke gennemskueligt, så de har ikke en chance for at regne den sammensatte form ud (bistik/myggestik), men man kan fortælle dem, at der er dobbeltkonsonant efter en stavelse med kort vokal, så de kan lytte sig frem til eventuelle dobbeltkonsonanter. De fleste kursister vil have svært ved at konstruere ordene uden ordbog, men lad dem prøve selv, før man gennemgår dem i klassen, for de lærer af at prøve.

De sammensatte substantiver:

en kattepote, en gedeost, et bistik, et myggestik, et hugormebid, et edderkoppespind, en rovfugl, en væggelus, et forsøgsdyr, en vagthund, en fuglerede, et hvepsebo, en fuglefjer, et dyrespor.

Ord med katte- (Der kan selvfølgelig være flere.)

kattepoter, kattekilling, katteøjne, kattehale, kattepels, kattemad, kattespor, kattelem, katteejer, kattepension, kattejammer.

Ord med fåre- eller lamme-

fårekød/lammekød, fårehyrde, fårehund, fårestald, lammeuld, lammepels, lammeskind, lammekølle, lammebov, fåresyge.

Ord med heste-

hestevogn, hestestald, hestepærer, hestesadel, hesteavl, hestehår, hesteryg, hestesko, hestekender, hestemarked, hestehoved, hestekur, hestekraft, hestevæddeløb, hestetramp, hestetyv.

Et hugormebid – side 75

Tom: Jeg er blevet bídt af en húgorm!

Lisa: Hvád? Hvor hénne?

Tom: I férien. Úde ved sómmerhuset. Lisa: Men jeg mener, hvór på króppen?

Tom: Nåh, hér på ármen.

Lisa: Jamen, hvordán kunne dét dog ské? Man síger da áltid, at húgorme forsøger at flýgte, hvis man kommer i nærheden áf dem. Så du den ikké?

Tom: Jó, men jeg ville gérne háve et bíllede áf den, så jeg gik hélt tæt på den. Og så béd den mig líge plúdselig.

Lisa: Néj, så var du da også sélv ude óm det! Måtte du på skádestuen?

Tom: Ja, món ikke. Det hævede og blev rødt og gjorde vildt óndt! Og jeg fik ikke engång et billede åf den.

Læs den lille tekst om hugormen op i klassen, og snak om svære ord. Dialogen kan også bruges til at se på, hvornår der er tryk på præpositionerne og hvorfor (foran personlige pronominer). Lad bagefter kursisterne fortælle om farlige dyr, hvor de kommer fra og eventuelle oplevelser med farlige dyr.

Dyr som billeder og symboler - side 76

Tryk i sætningerne:

Han húsker som en elefánt.

Hun er myreflittig.

Det går frémad i snéglefart.

Hun ópdager den mindste féjl, hun har vírkelig fálkeblik.

Der er ingen, der kan stå for hendes dådyrøjne.

- 1. Han er stærk som en bjørn.
- 2. Efter ni timers søvn er man frisk som en fisk.
- 3. Síkke et skønt tæppe, det er lét som en fjér.
- 4. Jeg tror íkke, du får ham tíl at skifte méning. Han er stædig som et æsel.
- 5. Man føler sig fri som fuglen, når man er på cykeltur.
- 6. Han har sikkert bagtanker, han er snú som en ræv.
- 7. Hun var i niende måned og følte sig stor som en hvál.
- 8. Man kan ikke stóle på, hvad han siger, han er glát som en ål.

Hvor lever de? - side 77

Tag eventuelt et barns "zoologisk-have-dyr" eller en fotobog med dyrefotos med til en introduktions-eller repetitionsrunde til at lære disse dyr.

Læs dyrene op, og lad klassen læse dem efter i kor for at få den rigtige udtale af ordene fra starten. Lad derefter kursisterne indsætte dyrene efter levesteder. Det gør, at de bliver aktive og er nødt til at forstå, hvad alle ordene betyder. Nogle af dyrene kan indsættes flere steder. Her er et forslag til inddeling.

I bjergene:

en bjergged, en brun bjørn, en lama, en ørn

I junglen:

en chimpanse, (en krokodille), en gorilla, en tiger **På savannen:**

en bøffel, en elefant, en flodhest, en gazelle, en gepard, en giraf, en gnu, en krokodille, en leopard, en løve, et næsehorn, en pytonslange, en sjakal, en struds, en zebra

I ørkenen:

en grib, en kamel, en klapperslange, en skorpion I polarområderne:

en isbjørn, en moskusokse, en pingvin, et rensdyr (en ren)

I havet:

en haj, en hval, en sæl

Hvilket dyr? - side 78

Lad kursisterne læse teksterne sammen og derudfra finde ud af, hvilke dyr de handler om. Ved at arbejde sammen, må de finde ord i teksterne og eventuelt forklare dem for hinanden for at afgøre, hvilke dyr det drejer sig om. Dyrene er: tiger, struds, flodhest, skildpadde og gorilla.

Hjemmearbejdet er en opgave i at søge information om et dyr på dansk, og her vil det være en fordel for kursisterne at søge på danske sider, da det vil være lettest at læse på dansk, når man skal fortælle om det på dansk bagefter. Mht. dyr er denstoredanske. dk bedre end Wikipedia.dk, fordi der er gode, redigerede tekster om alle dyr. På Wikipedia.dk er det meget forskelligt, hvor meget der står om hvert dyr – om noget overhovedet. Opgaven med at én fortæller, og de andre i gruppen prøver at gætte dyret, tvinger alle til at gøre sig umage med hhv. at tale klart og forståeligt og lytte godt efter. Men hvis

man beder kursisterne om at skrive om et dyr, får man ofte tekster tilbage, der er afskrift fra nettet.

Man kan lade kursisterne fortælle i grupper på 3 og bagefter danne nye grupper og lade dem fortælle/gætte igen. Det er stadig sjovt at fortælle om sit dyr, fordi tilhørerne skifter, og det bliver erfaringsmæssigt mere korrekt og flydende anden gang.

Polardyr – side 79

Selv om man har arbejdet med superlativ før, kan det være en god idé at spørge klassen, hvordan man danner superlativ og om de uregelmæssige superlativformer, så det lige bliver repeteret, før de laver øvelsen. Henvis også til side 146 bag i bogen.

Med en isbjørn i teltet - side 80

Vi bruger utrolig mange stedsadverbier på dansk, så det er vigtigt for kursisterne at få dem ind i deres aktive sprog. Lad kursisterne læse teksten op og forklare, hvorfor stedsadverbierne optræder i henholdsvis kort og lang form – bevægelse fra et sted til et andet kontra stilstand/bliven på samme sted. Eksemplerne under teksten er med for at få alle stedsadverbierne med – omme og fremme er ukendte for mange af kursisterne. Lad dem bagefter fortælle en lille historie, hvor de bruger mange stedsadverbier. De har måske behov for lidt hjælp til at finde på. Sig, de skal fokusere på en situation, en hændelse, hvor de har bevæget sig rundt på et sted, for eksempel en færgetur, en cykeltur, et ophold i en stor bygning eller i en by. Man kan evt. lade et par stykker fortælle deres historie i klassen. Historien gives for som hjemmearbejde.

Ved du, om ... Ved du, hv- ... – side 82

Der er alt for mange af vores kursister, der siger "Ved du, hvis ...", så det kan ikke øves nok. Det er selvfølgelig svært, fordi der på mange sprog kun er ét ord for "om" og "hvis". Lad kursisterne arbejde med øvelsen 2 og 2. Den ene formulerer spørgsmålet, og hvis den anden kender svaret, vil de ved nogle af spørgsmålene få brug for kortsvar: Ja, det er der/ja, det gør den osv. Tag øvelsen i klassen bagefter, den fungerer både som øvelse i om/hv-, kortsvar og samtale om dyr.

Udtale - side 87

Stød på vokal:

træ'er, frø'er, dy'r, by'er, skrå'ning, statio'n, proble'm, kvadra'tkilome'ter, asfalte'ret, enor'me, A'sien, tu'sindvis, ocea'ner, importe're, loka'l, kø'det, tro'pisk, invade're, millio'n, milliar'd, ar't, sæ'ler

Stød på konsonant:

lion fugle.

forsvin'de, eksem'pel, bestan'd, al'lermest, vin'tertid', procen't, elefan't, el'fenben

Dyrenes tilbagegang – i tørre tal – side 81

Lytteopgaven kan gives for hjemme og gås igennem i klassen, hvor kursisterne læser en sætning hver, og én kursist eller læreren skriver tallene på tavlen imens, og alle retter.

Mange dyr har det ikke godt i Danmark, viser en un-

dersøgelse fra Danmarks Miljøundersøgelser. Siden 2003 har de vurderet 9.494 arter i Danmark, og af dem mener man, at 287 er forsvundet fra Danmark siden 1850. Af de 6.746 arter, der er tilbage, vurderer de, at 1.835 arter er truet i større eller mindre grad, det vil sige 27 % af dyrearterne i landet.

Trafikken på vejene tager livet af mange dyr. Mindst 5 millioner dyr dør hvert år i den danske trafik. Ved hjælp af optællinger er man nået frem til, at der bliver dræbt 55.000 pindsvin, 54.500 harer, 30.000 ræve, 1.500 grævlinger, 25.000 hjorte og 20.000 andre pattedyr. Af små pattedyr bliver der dræbt 700.000 og derudover 3 millioner padder og 1,1 mil-

De største problemer er i skovene og i landbrugsområderne på grund af monokultur og sprøjtegifte. Man mener, at 35% af fuglearterne i Danmark er truede. Men der er også succeshistorier. For eksempel har man fået havørnene tilbage, efter at de var helt forsvundet fra Danmark og gået stærkt tilbage i resten af Europa. I Danmark var der i 2008 21 ynglende havørnepar og i hele Europa 6.600 par.

Lærervejledning 29

Quiz om dyr – side 89

Er tænkt som en sjov måde at repetere ordforråd fra kapitlet på. Spørgsmålene er af blandet sværhedsgrad, så der bliver et konkurrencemoment, men så alle samtidig kan være med og få nogle rigtige svar. Lad dem løse quizzen 2 og 2, og gennemgå den i klassen. Det er op til én selv – eller klassen, hvor lidt eller hvor meget konkurrence, man vil gøre ud af det. De rigtige svar:

1. Hvilket dyr spiser kun planter?

a en ræv

b en bjørn

<u>c en hare</u>

2. De fleste slanger dræber deres bytte med gift, men nogle kvæler det. Hvilken slange er en kvælerslange?

a en kobra

b en klapperslange

c en pyton

3. Hvilket dyr kan blive ældst?

a en giraf 25-30 år <u>b en kamel 40 år</u>

cen løve 20 år

4. Hvor mange gange om året kan en mus få unger?

a 2

<u>b 3</u>

c 4

5. Hvor stort skal et hul være, for at en mus kan komme igennem?

a 7 mm

b 12 mm

c 15 mm

6. Hvilket dyr er et natdyr?

a et egern

b et pindsvin

c en hare

7. Hvad er den mest almindelige fugl i Danmark?

a en musvit

b en gråspurv

<u>c en solsort</u>

8. Hvor mange måneder er en elefant drægtig (gravid)?

a 14 måneder

b 18 måneder

c 22 måneder

9. Hvilket dyr lægger æg?

a en hugorm

<u>b en krokodille</u>

c en hval

10. Hvilket havdyr er størst?

a en delfin

b en haj

c en hval

11. Hvilket dyr kan tæmmes og bruges til at ride på og transportere ting?

a en zebra

b en asiatisk elefant

c en afrikansk elefant

12. Hvor gammel kan en papegøje blive?

a 60 år

<u>b 70 år</u>

c 80 år

13. Hvor meget vejer en kænguruunge, når den bliver født?

<u>a 1 gram</u>

b 5 gram

c 12 gram

14. Hvilken rovfugl har det største vingefang (målt fra vingespids til vingespids)? (220 cm)

a en falk

b en høg

<u>c en ørn</u>

15. Hvilket dyr elsker at ligge i solen?

a en frø

<u>b et firben</u>

c en snegl

16. Hvad er verdens hurtigste pattedyr? (over 100 km/t)

a en leopard

b en gepard

c en løve

17. Hvilket polardyr lever ved Antarktis/Sydpolen?

a en isbjørn

b en snehare

c en pingvin

LIVSFORMER

Livsformer er et bredt og flydende begreb, og kapitlet griber fat i forskellige aspekter af emnet. Kapitlet indeholder beskrivelser af danske forhold, men mange tendenser inden for livsformer vil naturligt være internationale, og mange forhold individuelle. Kapitlet begynder meget jordnært med døgnets og årets rytme, fortsætter over "livets rytme", de forskellige livsfaser, går videre med at tematisere arbejdsliv, stress, leg, forbrug, religion, fællesskaber, livet som udlænding og familieformer. Det kan slet ikke ses som en dybtgående eller udtømmende beskrivelse af det moderne liv, nogle aspekter bliver bare berørt i en øvelse. Men kapitlet indeholder tekster og opgaver, der giver kursisterne input til at diskutere forskellige sider af hverdagen i et moderne samfund og et ordforråd til at udtrykke sig om dem på dansk.

Samtale 2 og 2 – side 91

Samtalen fungerer som indføring i emnet, tager fat i et lille hjørne af det og åbner for at tale bredere om det i de sidste spørgsmål. Det er op til én selv, om man synes, at de fire første, mest personlige spørgsmål skal tages op i klassen, eller om man vil nøjes med de sidste to. De kan til gengæld føre til interessante samtaler om forskelle i livsformer mellem forskellige lande.

Starte stille og roligt – side 92

Lytteopgaven kan være givet for hjemme, så kursisterne kan høre den så mange eller få gange, de hver især har behov for. I timen svarer de på spørgsmålene i par. Til denne opgave skal man ikke give dem udskriften af dialogen!

Læs udtrykkene op i klassen, og lad kursisterne lytte efter og sige, hvor der er tryk.

komme óp komme for sént gå i séng det er líge méget simpelthen ved 10-11-tiden i princippet stille og róligt líge ómvendt
óp og i gáng
fréd og ró
arbejde hjémme
dét kan der være nóget óm
gå død
sídde og kígge úd i lúften
se únderligt úd
til en vís grád
møde kl. 8
koncentrére sig bédre

Lad derefter kursisterne øve udtrykkene ved at lave eksempler med dem. De er meget frekvente, men for de fleste kursisters vedkommende ikke en del af deres aktive ordforråd.

Kopiér siden med dialogen med huller til kursisterne, og lad dem udfylde hullerne med "den", "det", "de" eller "der". Gennemgå den bagefter i klassen. Øvelsen kan evt. gives for som hjemmearbejde.

Ole: Hold op, hvor havde jeg svært ved at komme op i morges! Det var lige før, jeg var kommet for sent til et møde på mit arbejde.

Jan: Kom du sent i seng?

Ole: Ja, jeg så en film efter kampen.

Jan: Nå! Så blev det også sent, hva'?

Ole: Ja, jeg har aldrig lyst til at gå i seng. Men <u>det</u> er lige meget, hvornår jeg går i seng, jeg kan ikke komme op alligevel. Jeg hader simpelthen at stå op.

Jan: Du skulle da have et arbejde, hvor du kunne møde sent.

Ole: Ja, <u>det</u> kunne være rart at møde ved 10-11-tiden og arbejde længere i den anden ende. I princippet har vi flekstid. Men <u>der</u> er tit møde om morgenen som i dag. <u>Det</u> er ikke noget for mig, jeg skal helst starte stille og roligt.

Jan: Jeg har <u>det</u> lige omvendt. Jeg er mest frisk om morgenen, så jeg vil sådan set gerne op og i gang. Til gengæld bliver jeg tidligt træt om aftenen.

Ole: <u>Det</u> gør jeg ikke. Jeg kan godt finde på at sætte mig ind og lave noget, når vi har set en film i fjernsynet. Jeg kan godt lide <u>de</u> timer, hvor alle andre er gået i seng. <u>Der</u> er sådan en helt speciel stemning og fred og ro til at tænke. Jan: Du skulle da have nogle flere dage, hvor du arbejdede hjemme. Så kunne du arbejde på <u>de</u> tidspunkter, <u>der</u> passede dig bedst. Måske ville du få lavet noget mere på den måde.

Ole: Ja, <u>det</u> tror jeg sådan set også. Men <u>der</u> er jo nogle møder, man er nødt til at komme til. Og så har <u>de</u> besluttet, at vi kun må arbejde hjemme én dag om ugen. <u>Det</u> er både, for at vi føler os knyttet til arbejdspladsen, og så fordi vi får snakket om mange ting, når vi er derinde. Somme tider finder vi løsninger på problemer ved lige at snakke om dem.

Jan: Nåh ja, <u>det</u> kan der være noget om. Men måske er man mere effektiv – og kreativ – hvis man arbejder på <u>de</u> tidspunkter, hvor man er mest frisk og oplagt. <u>Der</u> er jo også nogle tider på dagen, hvor man går helt død – hvor man bare sidder og kigger ud i luften. Jeg tror sgu hellere, man skulle gå en tur eller spille et computerspil – noget, der ikke havde med arbejdet at gøre.

Ole: Ja, ja. <u>Det</u> ville bare se lidt underligt ud. Jan: Men man kan vel vænne sig til at arbejde på nogle bestemte tidspunkter?

Ole: Måske til en vis grad. Jeg tror bare, man er mere effektiv, hvis man følger sin naturlige rytme. For eksempel gymnasiet. <u>Der</u> er nogle der mener, at det er dumt, at <u>de</u> møder kl. 8.

<u>Det</u> ville passe meget bedre til hjernen hos teenagere at sove længe. Så ville <u>de</u> være mere friske i hovedet og kunne koncentrere sig bedre. I mange andre lande møder <u>de</u> først kl. 9. <u>Det</u> havde været bedre for mig.

De fire årstider – side 93

Man kan lade kursisterne læse én hver af de fire små tekster, sætte dem i grupper à fire og lade dem referere deres tekst for de andre, før man går videre til samtalen.

"De sidder der endnu!" - side 95

Øvelsen kan udfyldes i par eller hjemme.

Jeg bor i et stort, gammelt hus på landet med min mand og vores tre drenge på 3, 7 og 10. Jeg er lærer på en folkeskole i en by, <u>der</u> ligger 17 km fra, hvor vi bor. De to ældste drenge går i skole, og den yngste går i børnehave i en landsby 5 km herfra. Min mand arbejder 20 km væk i en anden retning. Så vi kører rigtig meget hver dag, og derfor har vi to biler. Min mand møder allerede kl. 7 om morgenen, og jeg møder kl. 8 eller 9. Så jeg afleverer børnene i børnehave og skole om morgenen, og min mand henter den lille i børnehaven og den mellemste i fritidshjemmet, når han har fri. Den ældste kører hjem med skolebus. Men han går til fodbold to gange om ugen, så der må vi køre ham. De to store kan selvfølgelig godt cykle, men vi er bange for at lade dem cykle på landevejen, for der er ret mange biler, og de kører hurtigt.

Vi elsker at bo på landet, for vi er omgivet af skov og marker og har en stor have. Vi synes også, det er et rigtig godt sted for børnene at vokse op, for her er masser af plads og muligheder for at udfolde sig. Der er godt nok ikke så mange andre børn lige i nærheden, men de har nogle legekammerater, som vi kører dem hen til, og så har de selvfølgelig kammerater i skolen og til fodbold, og den mindste leger med andre børn i børnehaven. Men der er så mange aktiviteter for børnene herude på landet. De cykler på de små markveje, klatrer i træer og hjælper deres far med alt muligt udendørs arbejde. Han kan godt lide at kløve brænde, slå græs og reparere på huset. Der er meget arbejde med et gammelt hus. Jeg bruger meget tid på haven, for vi har både blomster, frugt, bær og lidt køkkenhave. Men jeg kan godt lide at lave noget praktisk, når jeg har fri, og jeg kan have børnene omkring mig imens.

Ved siden af vores hus ligger der et lille hus, som for det meste står tomt, fordi det <u>kun</u> bliver brugt som fritidshus. Ejerne bor i København og er kun i huset i nogle ferier og weekender. Sidste weekend kom deres datter på 26 med nogle venner. Jeg tror, der var fire piger og to fyre. De kom om torsdagen og var der til søndag, og de sad stort set hele tiden ude på verandaen. De stod op ud på formiddagen, og så sad de der hele dagen og spiste og snakkede. Og om aftenen drak de vin og øl og snakkede. Jeg ved ikke, <u>hvornår</u> de gik ind, for de sad der endnu,

da vi gik i seng. Alle tre dage! Jeg var helt fascineret af, at de bare kunne sidde der og snakke i så mange timer! Det er en fuldkommen kontrast til mit eget liv, for det er sjældent, jeg sidder ned ret længe ad gangen. Jeg er altid i gang med noget, og hvis jeg prøver at sidde og læse noget, bliver jeg hele tiden afbrudt af én af drengene, som vil have hjælp med noget eller spørge mig om noget. Eller der er én, der falder og slår sig, eller de er kommet op at skændes eller slås, så jeg må gribe ind.

Fra jeg kommer hjem fra arbejde, er jeg i gang med noget. Jeg køber ind, vasker tøj og arbejder i haven. Og mens jeg stryger, bager eller laver aftensmad, snakker jeg med børnene og hjælper den store med lektier. Når børnene er kommet i seng, sætter jeg mig ved mit skrivebord og forbereder mig til min undervisning næste dag. Så jeg kan slet ikke huske, hvornår jeg sidst har siddet ned og snakket med venner. Og så så længe! Jeg kan slet ikke huske, at jeg nogensinde har levet sådan. Gad vide, om jeg overhovedet kan sidde ned så længe uden at lave noget, når børnene bliver store og passer sig selv. Jeg har nok vænnet mig til at være i sving.

Barndommen i Danmark – side 97

Det er selvfølgelig svært/umuligt at sige noget generelt om, hvordan barndommen er i Danmark. Men der er alligevel nogle træk, der adskiller en dansk barndom fra barndommen i mange andre lande, og dem har jeg forsøgt at beskrive. Teksten præsenterer kursisterne for et ordforråd og nogle forhold, der bruges meget i debatten om børn og pædagogik og derfor kan være brugbart for mange af kursisterne.

Opgaven med ordforråd er "omvendt": Kursisterne skal prøve at huske ordet ud fra forklaringen, alternativt finde ordet i teksten, hvilket forudsætter en nærlæsning af den. Lad dem løse opgaven i par, og hør dem i klassen.

Kursisterne bliver her præsenteret for nogle meget almindelige måder at udtrykke synspunkter på og skal bruge dem til at tage stilling til de forhold, teksten beskriver. Først bruger de dem mundtligt, hvor den ene udtrykker et synspunkt, og den anden kommenterer dette. I den skriftlige opgave kan de bruge udtrykkene, men denne gang i en sammenhængende tekst – som de selv skal finde en dækkende/passende overskrift til.

Den forlængede ungdom – side 100

Snak sammen om, hvornår man bruger "være" og "blive" i forhold til "have" og "få". Kursisterne har lavet en øvelse med det i Dyr, men dels er det svært for mange, dels skal de her arbejde med det i en anden kontekst. Samtidig giver øvelsen noget information om unges forhold i Danmark, som de kan bruge som udgangspunkt for samtalen. Der kan være to muligheder i enkelte af eksemplerne.

- Unge i Danmark <u>ha</u>r relativt gode muligheder for at flytte tidligt hjemmefra, fordi de <u>får</u> SU, hvis de tager en uddannelse.
- 2. Selv om der <u>er</u> boligmangel i de større byer som København og Århus, <u>får</u> de fleste unge noget at bo i før eller siden.
- 3. Hvis de <u>er</u> studerende, kan de søge om at få et kollegieværelse.
- 4. Men der <u>er</u> ofte lang venteliste til kollegier, og så kan man <u>blive</u> nødt til at leje et værelse privat, og det <u>er</u> ofte dyrt.
- 5. Men mange unge <u>får</u> tidligt deres egen lejlighed, især hvis de <u>har</u> gode netværk.
- 6. Nogle køber en andelslejlighed, som de kan <u>få</u> lån til i banken.
- 7. Der er også mange forældre, der køber en lille lejlighed, som de lejer ud til deres barn, det såkaldte forældrekøb, hvor forældrene oven i købet får en skattefordel.
- 8. Forældrene kan nemlig tage et lån i deres hus, hvis de <u>har</u> friværdi i huset, dvs. hvis huset <u>er</u> mere værd, end de skylder i det.
- 9. På den måde kan mange unge <u>få</u> en lejlighed at bo i, selv om de ikke selv <u>har</u> råd til at købe én.
- 10. Så mange unge flytter hjemmefra, allerede når de <u>er</u> 19-20 år.
- 11. Når man bor alene, <u>er</u> der mange ting, man selv skal sørge for som regninger, forsikring, rengøring, indkøb og madlavning.
- 12. Det betyder nok, at de unge <u>bliver</u> ansvarlige og selvstændige tidligere, end hvis de var blevet boende hjemme.
- 13. På den anden side kan man sige, at danske unge <u>har</u> en længere ungdomstilværelse end nogensinde før.
- 14. For der <u>er</u> mange, der tager en lang uddannelse, og der <u>bliver</u> flere og flere.

- 15. Mange vil også gerne <u>have</u> et sabbatår efter gymnasiet – de <u>er</u> måske trætte af at gå i skole eller har bare lyst til at prøve noget andet.
- 16. Der <u>er</u> også mange studerende, der forlænger deres uddannelse, fordi de på et tidspunkt <u>har</u> et studenterjob.
- 17. Ved at <u>have</u> et studierelevant studenterjob <u>får</u> de studerende nyttig erfaring og dermed bedre chancer for at <u>få</u> et godt arbejde, når de <u>er</u> færdige med uddannelsen.
- 18. Der <u>er</u> også nogle, der får barn i løbet af studietiden eller tager et frisemester til at rejse i og <u>få</u> en tiltrængt pause fra studierne.
- 19. Så det <u>er</u> ret almindeligt først at komme rigtigt ud på arbejdsmarkedet, når man <u>er</u> sidst i tyverne.
- 20.Det <u>er</u> dog ikke alle unge, der nogensinde <u>får</u> en uddannelse.
- 21. Cirka 20 % af de unge <u>får</u> aldrig anden uddannelse end folkeskolen eller gymnasiet.
- 22. Men det ser ud til, at det <u>er</u> en generel tendens for alle grupper unge, at de venter længere med at gifte sig og <u>få</u> børn.
- 23. I 2009 <u>var</u> gennemsnitsalderen for førstegangsfødende kvinder 29 år, mens den <u>var</u> 24,6 år i 1980.

Det moderne arbejdsliv – side 102

Hvilket substantiv svarer til verbet?

Der kan være to substantiver, der svarer til verbet, omend med forskellig betydning. Det er nødvendigt at kende substantivernes køn, så kønnet er en del af ordindlæringen. Der er dog hjælp at hente fra ordets endelse, en regel, kursisterne tager imod med stor glæde! Man kan også give dem reglen om, at substantiver, der ender på -um og -tek er intetkøn, f.eks. et museum, et kollegium, et bibliotek, et diskotek – selv om der ikke indgår ord med de endelser lige i denne ordrække.

Overarbejde – side 105

- A: Har du været på árbejde lige til nú?
- B: Já, der vár så méget at láve, så jeg var nødt til at blíve lídt længere.
- A: Jeg synes tit, du arbejder óver. Árbejder du ikke mére end 37 timer om úgen?
- B: Jó, dét gør jeg hélt síkkert. Men jeg går lídt før om frédagen.
- A: Jamen, du springer ógså tít frókostpausen óver.
- B: I dág var det ógså, fordí jeg var til médarbejdersamtale. Så havde jeg jo mére at láve bágefter.
- A: Hvad snákkede I om?
- B: Om jeg var tilfréds med árbejdspladsen og sådan noget.
- A: Ér du dét?
- B: Já, så længe jeg får lov at lave dét, jeg gør nú, og stýre det sélv. Det ságde jeg ógså til ham.

En travl hverdag – side 105

Lad kursisterne lytte til monologen hjemme, og lad dem svare på spørgsmålene 2 og 2. Hvis de har problemer med at forstå det, kan man høre deres svar i klassen og i det hele taget snakke om den i klassen. Hvis ikke, kan man bare spørge til de svære ting i monologen og give dem udskriften af den. Gennemgå udtrykkenes betydning i klassen, så man er sikker på, at alle forstår dem. Lad dem derefter indsætte udtrykkene i øvelsen, efter hvor de giver mening. De skal bruge alle udtrykkene én gang hver.

Leg – side 108

Den lille tekst fungerer som introduktion til emnet. Man kan lade nogle læse den op i klassen for at give en idé om, hvad leg kan være. Men lad kursisterne selv prøve at definere begrebet i samtalen 2 og 2. Det kan være meget svært præcis at afgrænse leg og spil i forhold til hinanden, men vigtigt at forsøge, da der kun er ét ord for begge betydninger på mange sprog. Normalt vil jeg sige, at leg er friere og uden forudsatte regler (dem kan man eventuelt selv lave), mens der i spil er regler (som i boldspil og kortspil) og ofte et resultat og dermed en vinder og en taber. Men selvfølgelig er der en gråzone: Man kan lege med sproget, men spille på ordene/et ordspil, man kan lege gemmeleg, men spille komedie.

34 Pæredansk

Livsform og forbrug – side 109

Opgaven fungerer som forberedelse til læseprøve 4 i modultesten. Man kan lade kursisterne lave den i timen og kun give dem 10 minutter til læsningen, hvis man tilstræber en situation, der ligner testsituationen. Men kursisterne får selvfølgelig mere ud af opgaven sprogligt ved at arbejde grundigere med den hjemme. Hvis de får den for hjemme, vil de fleste prøve at løse den selv uden at blive bedt om det. Men teksterne er også velegnede til at øve udtale. Man kan læse op og sætte trykstreger i klassen eller give kursisterne hver sin tekst for, som de skal lytte opmærksomt til og imitere med fokus på tryk og melodi. Den følgende gang kan de så sidde i grupper med hver sin tekst og læse den op med samme intonation som den indtalte.

Læs udtrykkene op i klassen, lad alle skrive et eksempel med hvert, og hør nogle af dem i klassen. På den måde kan man få rettet eventuel forkert brug af dem. Hjemme skal kursisterne selv vælge nogle af udtrykkene og skrive eksempler med dem, som de afleverer og får rettet. Det frie valg er motiverende og involverer kursisterne aktivt, fordi de selv skal tage stilling til, hvad de har behov for at lære.

Lad kursisterne tale om de to samtalespørgsmål i par, og lad dem snakke om det i hele klassen bagefter. Her kommer ofte meget interessante ting frem. Blandt andet bliver det tydeligt, at mange af dem er vokset op i samfund, hvor der var stor knaphed en generation efter, at vi oplevede det i Danmark.

Bo eller leve? - side 112

Igen er der på engelsk kun ét verbum, hvor vi på dansk har to forskellige, og derfor er det svært for mange. Man kan tale med dem om forskellen, men der er også nogle tilfælde med to muligheder.

- 1. Debor i lejlighed.
- De har købt et hus på 200 m2. Er det ikke dyrt?
 Jo, men de prioriterer at bo godt.
- 3. De bruger mange penge på at gå ud at spise. De prioriterer at <u>leve</u> godt.
- 4. Der er en lejlighed i Skyttegade på 45 m². 45 m²? Jeg har ikke lyst til at <u>bo</u> så småt.
- 5. Han har fået et spændende job i Argentina, men hun har sit job her, så nu <u>bor</u> de hver for sig og er sammen i ferierne. Sådan kunne jeg ikke <u>leve</u>.
- 6. De drømmer om at <u>bo</u> på landet.
 Kan det ikke være lidt ensomt at <u>bo</u> derude?
- 7. Nu bor de inde i byen.

- 8. De er så sparsommelige, de kan <u>leve</u> af ingenting.
- 9. Hans malerier sælger efterhånden så godt, at han kan <u>leve</u> af sin kunst.
- 10. Jeg synes, han tænker meget på, om han kan tjene noget på det. Ja, man skal jo også <u>leve</u>.
- 11. Man siger, at mens folk normalt arbejder for at <u>leve</u>, <u>lever</u> en akademiker for at arbejde.
- 12. Vi <u>lever</u> i en singlekultur. Er det ikke overdrevet? Nej, omkring halvdelen af alle husstande i København består af én person, så der er mange, der <u>bor</u> alene.
- 13. I dag <u>bor</u> de fleste sammen i flere år, før de gifter sig.
- 14. Man <u>lever</u> på en helt anden måde, når man får børn.
- 15 Når folk bliver skilt, <u>bor</u> børnene i mange tilfælde hos moren den ene uge og hos faren den anden.
- 16. De gik ud eller havde gæster hver weekend, så de <u>levede</u> et meget selskabeligt liv.
- 17. Vi <u>lever</u> i et velfærdssamfund.
- 18. Hun <u>lever</u> et aktivt liv med sport, foreninger og mange andre aktiviteter.
- 19. Han <u>lever</u> et hårdt liv med værtshusture, tobak og spiritus.
- 20.De <u>lever</u> for deres børn og børnebørn.

På en måde – side 113

Hele dette udtryk er svært at lære. Hvor mange gange hører man ikke kursister sige "i en vej" i stedet for "på en måde"? Det er især svært for dem at bruge præpositionen "på", når den står til sidst. Øvelsen her har til formål at gøre kursisterne opmærksomme på udtrykket og få øvelse i at bruge det i forskellige sammenhænge. Lad dem arbejde med eksemplerne i par, og hør dem i klassen.

Religion i hverdagen – side 113

Det er meget vanskeligt at sige noget generelt om danskernes tro, da det er så individuelt og flydende. Så jeg har valgt at tage udgangspunkt i nogle statistikker og så lade det være op til kursisterne at fortolke tallene. Opgaven går ud på at beskrive statistikkerne på et basalt plan. Statistikkerne giver et lille indblik i deltagelsen i de kirkelige handlinger og forskellen på forskellige dele af landet. I samtalen skal kursisterne ræsonnere omkring religion i Danmark ud fra statistikkerne og deres egne indtryk.

Barnedåb – side 114

A: Vi skal til bárnedåb på søndag.

B: Nå. Hvem ér det, der skal døbes?

A: Min lílle nevé. Du ved, min líllebror har fået én tíl.

B: Nắh ja, det vidste jeg jo égentlig gódt. Hvád skal han hédde?

A: William. Og han skal have bégge deres éfternavne, så det bliver William Nédergård Jákobsen. Og jég skal være gúdmor, så jég skal bære ham.

B: Hvor skal det holdes henne?

A: De hólder det i et sélskabslokale. Der kómmer for mánge tíl, at de kan hólde det hjémme.

Fællesskaber eller individualisering? – side 115

Det er heller ikke let at skrive noget generelt om, hvorvidt danskerne er blevet mere individualistiske end før, eller om foreningslivet stadig blomstrer. Men under arbejdet med bogen udkom Socialforskningsinstituttets store niårs-undersøgelse om netop disse forhold, og teksten bygger på undersøgelsens konklusioner. Det sproglige fokus er på de personlige pronominer. Selv for danskere kan det være svært at holde sig til det samme pronomen (man, vi eller folk) igennem en tekst – eller bare gennem en sætning. Teksten og den tilhørende øvelse har til formål at øge kursisternes bevidsthed om, hvilke pronominer de bruger – og at bruge de rigtige former af dem.

BYER

Byer er rammen om de flestes liv – det er i byen vi bor, arbejder, færdes, går ud, bliver underholdt, har kulturelle oplevelser og indgår i fællesskaber. Selv de, der bor på landet, har et forhold til den nærmeste by og kommer for manges vedkommende ind i byen hver dag. At tale om byer forudsætter både et meget jordnært ordforråd og et sprog for fysiske rammer, kultur, historie og sociologi. I dette kapitel vil man arbejde med kursisternes egne oplevelser af den by, de bor i, og forskellige aspekter af livet i en by. Kapitlet handler om mange af de forhold, der gør byer gode – og dårlige – at bo i, hvad der er så stærkt fokus på i dag. Her er både noget om danske byer og byer rundt om i verden, og kursisternes egne erfaringer vil naturligvis få endnu flere byer med "på landkortet" end dem, der er skrevet om i bogen.

Samtale 2 og 2 – side 121

Samtalen tager udgangspunkt i kursisternes personlige erfaringer og holdninger til by/forstad/land, men i det 6. spørgsmål må de tage mere generelle forhold i betragtning.

Til Svendborg – side 122

Før dialogen gives for som hjemmearbejde eller høres i klassen, kan man snakke lidt om, hvor Svendborg ligger, hvad der ligger i nærheden osv.

Byer og adjektiver – side 122

Når man har arbejdet med dialogen om Svendborg, kan kursisterne finde adjektiver, man bruger til at beskrive byer. Lad dem lave lister over positive, neutrale og negative adjektiver, hør derefter deres forslag, og skriv dem på tavlen i tre rækker. Det ender som regel med et stort antal adjektiver, de senere kan bruge, når de taler om byer.

Min by - side 123

Før man læser de fire personers beskrivelse af deres by, kan man tage en brainstorm i klassen om, hvad de synes er godt og dårligt ved deres by. På den måde kan der komme mange ting frem, og kur-

sisterne vil måske føle sig mindre styret af, hvad de fire personer peger på. Bagefter kan man evt. lade kursisterne sidde i par eller grupper og skiftes til at referere, hvad de fire siger om hver deres by.

Udtale tryk – side 125

Læs sætningerne op, og lad klassen læse efter i kor. Tag en runde, hvor hver enkelt siger, hvor der er tryk.

- 1. Byen har lidt af det hele.
- 2. Den er ómgivet af vánd og skóv.
- 3. Nórdeuropas største kárneval.
- 4. Dét vil man for ált i vérden íkke gå glíp af.
- 5. Jeg er gódt tilfreds med at bó der.
- 6. Det kan være svært at finde et stéd at bó.
- 7. Der er en másse at vælge imellem.
- 8. Býen er íkke større, end at man kan cýkle.
- Hvis man bliver súlten úd på nátten, kan man áltid få nóget at spíse.
- 10. Der skér nóget for únge.
- 11. Den har sin hélt égen atmosfære.
- 12. Der er rét dødt om áftenen.
- 13. Der er mánge, der vil bó der.

Med en bar nedenunder – side 126

- A: Der er åbnet en bar líge neden under ós! De spiller høj musík til kl. ét hvér áften.
- B: Lige nedenunder?
- A: Já, vi kan overhóvedet ikke sóve. Og fólk snákker enórmt højt – både når de står údenfor og rýger, og når de går hjém.
- B: Jamen, hvad var der før?
- A: Der var en bóghandel. Dé havde jo lúkket om áftenen, så der var hélt stílle, når ví var hjémme. Og ví kunne lárme, úden at det genérede nógen. Det var perfékt!
- B: Já, men der skal da ógså være nogle stéder, man kan gå úd i en bý. Éllers bliver det báre for kédeligt.
- A: Ja selvfølgelig, báre det íkke var ós, der bóede líge ovenóver.

Byens åndehuller – side 126

Teksten er en udfyldningsøvelse med fokus på (flest) konjunktioner og fungerer dermed også som

forberedelse til modultesten. Desuden bruges teksten til ordforrådsarbejde: Kursisterne skal forklare en række verber og skrive sætninger med dem hjemme. Den følgende gang giver man dem arket med huller, kopieret her fra lærervejledningen, som kursisterne udfylder med lukkede bøger. Bed dem gerne om at læse teksten igen hjemme først, så de får repeteret tekstens ordforråd inden opgaven.

Yndlingssteder – side 128

Man kan læse de tre små tekster op i klassen eller lade kursisterne snakke om dem i par. De fungerer som optakt til, at kursisterne fortæller om deres yndlingssted – og bagefter skriver om det. Ligesom med deres opskrifter kan man samle deres rettede tekster og kopiere dem til hele klassen. På den måde får alle en lille "guidebog" og dermed inspiration til at opdage nye steder i den by, de bor i.

Kulturnatten – side 127

Øvelsen fungerer som repetition af "synes" og "tror", som stadig er svært for mange, og samtidig som en tekst om kulturnatten. Selv om den mest handler om kulturnatten i København, kan den måske give et indtryk af, hvad der kan foregå – også i andre byer i Danmark.

Kulturbegivenheder – side 130

Samtalen fungerer bedst i hele klassen, for nogle kursister kender ikke til så mange kulturbegivenheder og har måske boet for kort tid i byen til at have deltaget i nogen. Og de har glæde af at høre om så mange kulturtilbud i byen som muligt.

Filmfestival – side 131

Lad kursisterne lave øvelsen hjemme eller i par.

- 1. Har du set, at der er filmfestival om et par uger?
- 2. Nej, hvor <u>ved</u> du det fra?
- 3. Jeg har læst/læste det i avisen.
- 4. Der <u>ligger</u> også programmer alle steder.
- 5. Prøv <u>at gå</u> ind på nettet, der kan du også <u>læse</u> om den.
- De <u>viser</u> mange film, der ellers aldrig <u>kommer</u> op i biograferne.

- Nogle af filmene <u>bliver</u> vist med engelske undertekster.
- 8. Er det dyrt at se film på filmfestivalen?
- 9. Det koster det samme for en billet som normalt.
- 10. Men man kan <u>købe</u> et rabathæfte med ti billetter, så <u>er</u> det billigere.
- 11. Hvordan skulle man få tid til at se alle de film?
- 12. Jeg <u>siger</u> nej til alt andet, mens filmfestivalen varer.
- 13. Det <u>er</u> da også en meget god måde <u>at være</u> sammen med sine venner på.
- 14. Ok, jeg <u>får</u> også helt lyst til <u>at komme</u> i biografen.
- 15. Jeg <u>har set</u> mange gode film på filmfestivaler.
- 16. Sidste år <u>så</u> jeg fem forskellige fra forskellige lande.
- 17. Jeg <u>så</u> for eksempel en film fra Korea og én fra Brasilien.
- De var virkelig gode og meget anderledes end det, man ellers ser.

Helsingør og sundtolden – side 132

Giv teksten for som hjemmearbejde, og lad kursisterne svare på spørgsmålene i par. Derefter finder de alle de uregelmæssige verber i teksten og bøjer dem – evt. vha. listen bag i bogen. Bagefter vælger de nogle, der er nye for dem, individuelt og skriver sætninger med dem og på den måde lærer nogle verber, som de måske får brug for til hjemmeopgaven. Her skal de gå ind på nettet og læse om deres bys historie og vælge en periode eller historisk begivenhed. De tager noter og fortæller ud fra deres noter om det i en gruppe den følgende gang. Det er en god øvelse til den mundtlige del af modultesten, hvor de skal formulere sig frit ud fra noter.

Kan man parkere inde hos jer? – side 135

- A: I kommer herind til frókost på søndag, ikke?
- B: Jó, selvfølgelig. Vi kommer i bíl. Men hvordán ér det, kan man parkére índe hos jér?
- A: Det kan gódt være lídt af et problém. Hvis I íkke kan finde en pláds her i gáden, så må I prøve i én af sídegaderne.
- B: Skal man betále for at hólde dér?
- A: Nej, íkke om søndagen.
- B: Nå, det er da áltid nóget. Jeg fátter íkke, hvordán I kan holde det úd.

A: Néj, det er íkke sjóvt at komme hjém i bíl om áftenen. Dér kan det tage láng tíd at fínde en pláds.

En god by at bo i - side 136

Opgaven går både ud på at bruge s-passiv (efter modalverber) og tale om byplanlægning og byfornyelse, herunder forholde sig til, hvad man bør gøre, og argumentere for ens holdninger.

Den skriftlige opgave følger samme model som skriveopgave 2 i modultest 4.

Quiz om danske byer – side 137

Kopiér quizzen her fra vejledningen til kursisterne, som løser den i par, så de får snakket om spørgsmålene. Om man vil tælle point og holde konkurrence eller bare gennemgå svarene i klassen, er op til én selv. Byerne er: By 1 Odense, By 2 Aalborg, By 3 Helsingør, By 4 Skagen og By 5 Rødby.

Konkurrence mellem byerne - side 138

Teksten tematiserer emnet konkurrence mellem byerne i verden, et emne, der måske har særlig relevans for mange af vores kursister.

Hvis klassen er sikre i brugen af "tror" og "synes", kan man tage øvelsen i klassen, ellers kan
man give den for hjemme eller lade kursisterne lave
den i par. Øvelsen giver desuden ordforråd og inspiration til at kunne debattere emnet. Lad dem selv
lave flere eksempler, hvor de kan give udtryk for
egne holdninger.

To byer – side 140

Sammenligningen mellem to engelske byer er en autentisk (indlæst) historie, der fungerer som udgangspunkt for, at kursisterne selv sammenligner to byer, de kender. Her kan man genopfriske komparativdannelsen af adjektiver, som de får brug for i deres skriftlige opgave.

Frank fortæller om Lissabon – side 141

Som i monologen om Vesterbro fortæller Frank også her selv. Inden kursisterne får monologen for hjemme, skal man nok gennemgå de fire nævnte ord i klassen.

Udskrifter og kopisider

Mad

HAVREGRØD OG PANDEKAGER

Jane: Hvad var det allerførste, du kunne lave af mad?

Anders: Det var havregrød. Og der var jeg ikke ret gammel, måske 4-5 år.

Jane: Var du ikke større?

Anders: Nej, men jeg så det blive lavet mange gange først. Jeg fik det til morgenmad hver dag, og så sad jeg på køkkenbordet og så på, at min far eller mor lavede det. Og til sidst kunne jeg selv lave det.

Jane: Hvordan gjorde du?

Anders: Jeg tog en deciliter havregryn og to deciliter mælk. Jeg målte det i et litermål, og så kom jeg det op i en lille kasserolle. Det skulle koge i ét minut over lavt blus. Og jeg skulle røre i det hele tiden, mens det kogte. Så kom jeg det over i en skål og dryssede kanelsukker på. Jeg var ret stolt af mig selv.

Jane: Hvad kunne du ellers lave?

Anders: Det næste tror jeg, var pandekager. Det fik vi også ret tit, for det var vores livret. Men der var jeg lidt større.

Jane: Fik I pandekager med sukker og syltetøj til aftensmad?

Anders: Øh ... ja. Vi var meget kræsne, min søster og mig. Vi fik det, når min far skulle lave mad til os, når min mor skulle på arbejde om aftenen. Min far gad ikke lave noget til os, som vi alligevel ikke spiste. Og pandekager var vi vilde med. Vi skulle bare spise en gulerod først, så var det i orden at få pandekager til aftensmad. Men der brugte vi en opskrift fra en børnekogebog. Jeg kan huske, at den side med opskriften på pandekager var helt plettet! Da vi blev større, fik vi maddag. Det vil sige, at vi skulle lave mad derhjemme en gang om ugen.

Jane: Alene?

Anders: Nej, de ville godt hjælpe én lidt, men man skulle selv lave det meste.

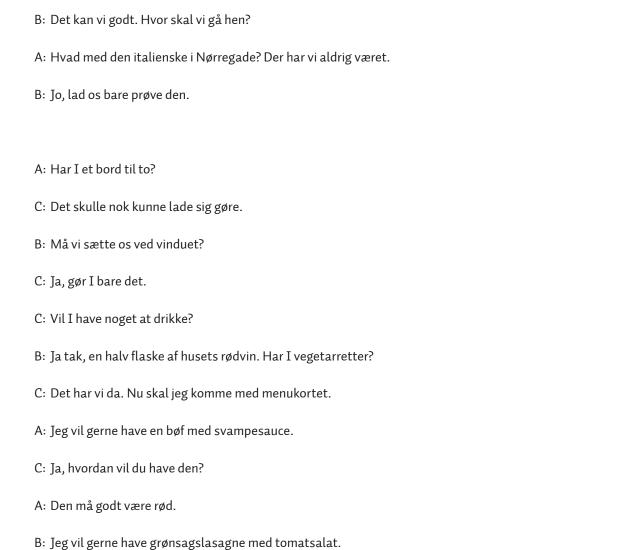
Jeg lavede næsten altid chili con carne, for det havde jeg lært i hjemkundskab i skolen.

Joseph Control of the Control of the

Altså en ret let udgave med bønner på dåse. Men det smagte godt.

PÅ RESTAURANT

A: Skal vi ikke gå ud og spise? Jeg orker ikke at lave mad.

NEMT OG HURTIGT

Hans: Hvad laver du mest, når du laver mad?

Signe: Hvad jeg laver mest? Mmm... Måske pasta med kødsovs. Det er så let og hurtigt, så det får vi tit. Jeg kan næsten lave det på en halv time til tre kvarter. Hvad med dig?

Hans: Jeg tror, det, jeg laver mest, er kylling – gammeldags, dansk kylling, som jeg steger i gryde.

Og så får vi kogte kartofler, sovs og agurkesalat til. Det er også noget af det, familien bedst kan lide.

Signe: Tager det ikke lang tid at lave?

Hans: Nej, man skal bare gå i gang med det lidt før, for kyllingen skal jo have en times tid for at være helt gennemstegt.

Signe: Er det ikke besværligt at skære kyllingen ud?

Hans: Nej, det synes jeg ikke, men nu har jeg jo også gjort det mange gange efterhånden. Jeg bruger en fjerkræsaks, så er det lidt lettere.

Signe: Bruger du stegetermometer?

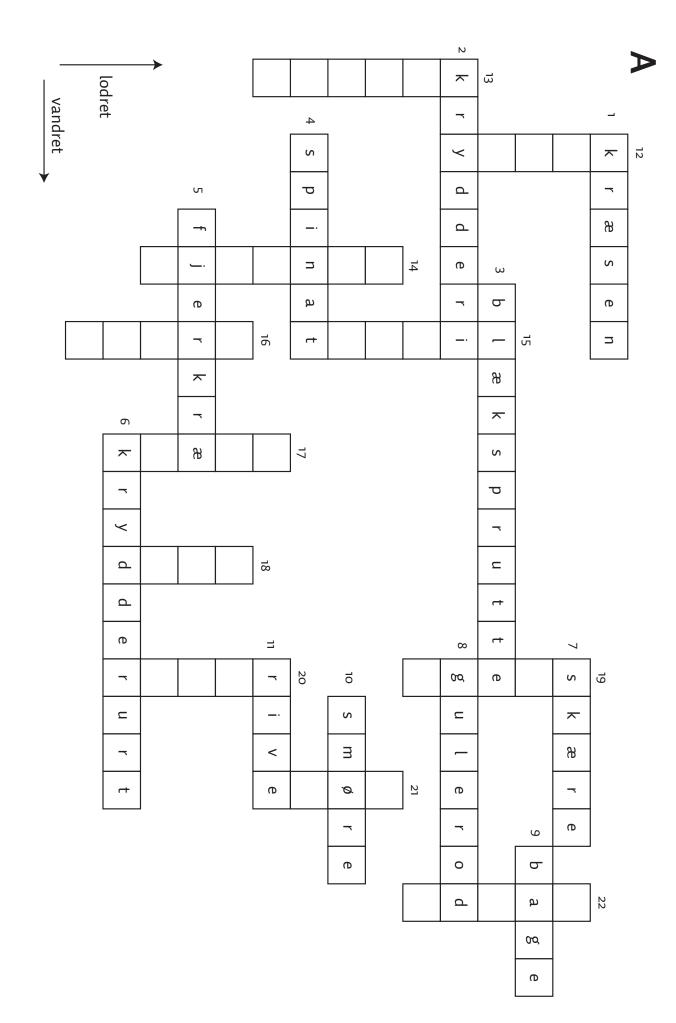
Hans: Nej, man kan tydeligt se, hvornår den har fået nok. Så falder kødet nærmest af benene. Men man skal have en god stegegryde.

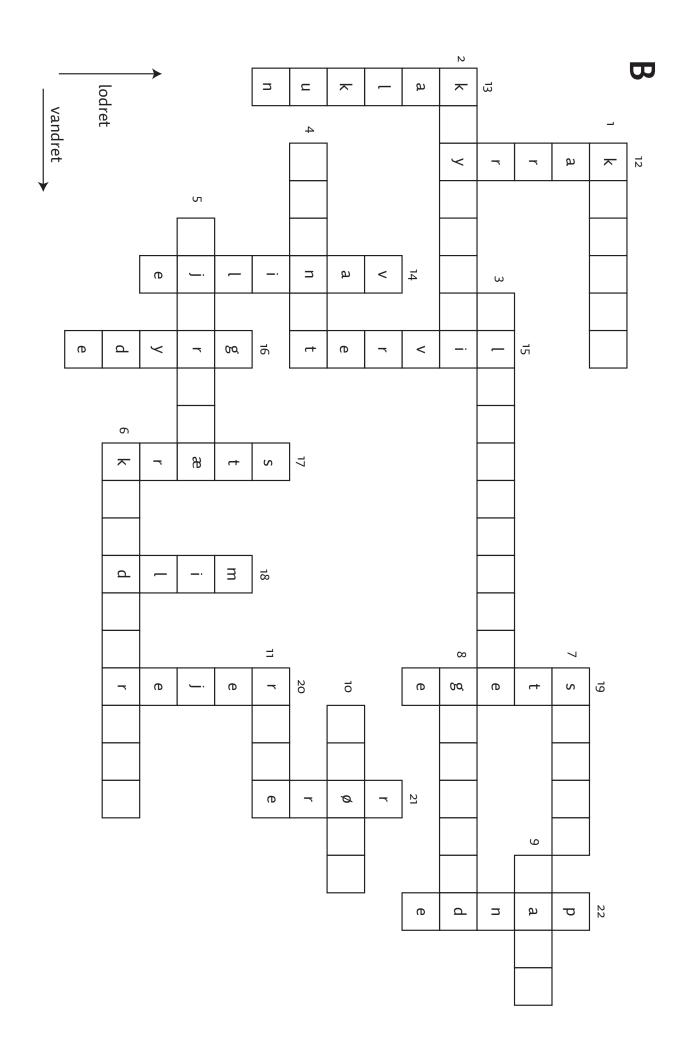
Signe: Jeg synes nu ikke, det lyder så nemt. Jeg er bange for, at det, jeg laver til hverdag, skal være hurtigere at lave. For eksempel hakkebøffer eller fiskefrikadeller, hvor jeg køber farsen færdig. Det tager ingen tid. Jeg har også læst, at de fleste mennesker har 4-5 retter, de næsten altid laver – selv om de har masser af kogebøger.

Hans: Ja, og et stort, flot køkken med et fint, dyrt komfur og alt muligt. Der blev sikkert lavet mere mad i de små køkkener før i tiden.

Signe: Men de havde måske heller ikke så travlt, som vi har i dag. Alle køber ind på vej hjem fra arbejde. Man skal lige finde på noget, mens man står i supermarkedet. Hvornår skulle man sidde og kigge i kogebøger og få nye idéer?

Hans: Nej, det med kogebøger er jeg ikke meget for. Måske lige når man skal have gæster. Så er man jo nødt til det, hvis man ikke skal servere det samme for dem hver gang. Man vil jo gerne imponere dem lidt, ikke?

HEN EFTER FROKOST

A: Jeg går hen efter noget at spise. Skal jeg tage noget med til dig?
B: Hvor går du hen?
A: Bare hen på hjørnet.
B: Så vil jeg gerne have en bagel med røget laks.
A: Ok, vi ses om ti minutter, hvis der ikke er alt for lang kø.
C: Hvis tur er det?
A: Det er mig, tror jeg. Har I sandwich med tun?
C: Nej desværre, jeg har lige solgt den sidste.
A: Nå, pyt med det. Så tager jeg en pizza med champignon, rød peber og ananas. Og en bagel med røget laks.
C: Ja. Skal du have drikkevarer med?
A: Har I æblemost?
C: Nej, desværre ikke. Vi har dem, der står deroppe.
A: Så vil jeg godt have en hyldeblomstdrik og én med blåbær. Hvor lang tid varer det?
C: Der går et kvarter.
A: Hvor meget bliver det?
C: 158 kr.
A: Vil du have mønter?
C: Ja tak, meget gerne.

OM AT VÆRE VEGETAR

Jeg har været vegetar i ti år, og det startede på en tur til Italien med min 10. klasse, hvor vi boede hos en italiensk familie – jeg boede hos en italiensk familie. Og der var moren i familien meget, meget god til at lave mad, og jeg spiste mere eller mindre al den gode mad, hun lavede til mig, og det var hun meget glad for. Så hun var også meget ked af, at jeg skulle af sted igen. Men til gengæld så havde jeg taget cirka fem kilo på på de ti dage, så jeg blev nødt til at holde en lille pause fra noget af alt det kød, jeg havde fået, da jeg så kom hjem igen.

Jeg blev så også lidt inspireret af min far på det tidspunkt, fordi han var holdt op med at spise kød. Så jeg holdt en kødpause og spiste lidt kød, og så holdt jeg en længere kødpause igen, og til sidst så blev tanken om at spise kød, den blev ulækker. Og jo længere og længere de der pauser så også blev, jo tungere lå det der kød i maven. Så i sidste ende så holdt jeg så bare helt op med at spise kød.

Men det har selvfølgelig ikke altid været lige let at være vegetar, og jeg har da også på nogle rejser til for eksempel steder i Afrika været ude for, at der ligesom ikke har været så meget andet mad at spise end noget, der har været blevet tilberedt med kød. Men for det meste har jeg så kunnet sortere kødstykkerne fra og så bare nøjes med at spise den sovs, der nu var til – uden at fornærme for mange mennesker.

Det var ikke nødvendigvis af politisk overbevisning, eller fordi jeg syntes, det var synd for dyrene, at jeg blev vegetar. Men dermed er det heller ikke sagt, at der ikke er gode grunde til at blive vegetar. Jeg synes da i hvert fald, at det er lidt perverst at tænke på, at dyr bliver pumpet med medicin og bliver produceret på samlebånd. Og så hele kødproduktionen, altså hele den verdensomspændende kødproduktion, den står jo også for en stor del af belastningen af klimaet. Så der er selvfølgelig mange andre gode grunde til at blive vegetar.

Det er jo heller ikke sådan, at jeg har behov for at trække ting ned over hovedet på andre folk og sige, at de burde også være vegetarer, fordi folk skal jo selvfølgelig selv bestemme, hvad de vil spise. Men at jeg så ikke altid kan forstå, at folk spiser kød, der er produceret på et samlebånd, det må være folks egen sag. Måske.

MAD OG MODE

Jens: Jeg synes, der er det der rucola i alting efterhånden.

Louise: Det er jeg helt vild med. Det giver sådan en god skarp smag både i salat og til kød.

Jens: Nå ja, men alt med måde. Der kommer så mange ting, man lige pludselig skal bruge til alt – som balsamicoeddike og jeg ved ikke hvad.

Louise: Det smager da også enormt godt.

Jens: Det er bare nogle modediller. Før i tiden skulle det være fransk, så var det indisk, så var det sushi

og thaimad, og nu er det tapas. Og så får man det alle vegne.

Louise: Jo, men det er da inspirerende at få noget andet, end det man er vant til.

Jens: Det undrer mig bare. Hvem er det, der afgør, hvad der kommer på mode?

Louise: Måske får folk inspiration, når de er ude at rejse. Det viser måske, hvor det er populært at rejse hen. Først var der mange, der tog til Sydeuropa, og nu er der mange, der tager til Asien.

Jens: Så mange er det vel heller ikke, der tager til Japan.

Louise: Måske er det kokkene, der bliver inspireret af andre køkkener. Det kan også være, fordi noget er på mode i New York og London, og så kommer det den vej rundt til os.

Jens: Vorherre bevares. Så skal vi spise noget, fordi det er den nye mode i New York. Hvad bliver den næste mode så?

Louise: Jeg tror, det bliver kinesiske dim sum. Det har jeg læst. Det er sådan nogle små kogte nogle med dej rundt om noget fyld af skaldyr og grønsager. Det kunne jeg godt tænke mig at smage.

Jens: Hvad sker der med det store, kolde bord? Det får man næsten aldrig mere.

Louise: Det tror jeg nu nok, du skal få, for det er blevet moderne igen med traditionelt, dansk smørrebrød. Der er kommet flere nye frokoststeder med klassisk smørrebrød. Og der er kommet mange kogebøger om gammeldags, dansk mad i det hele taget. Det er ligesom, alle kokkene begynder at tage det op igen. Måske er de alligevel bange for, at det forsvinder helt. Jeg har endda set, at de serverer øllebrød på nogle af de dyreste restauranter.

Jens: Øllebrød! Nej, det minder mig om min barndom, men jeg ved sgu ikke, om jeg har lyst til at spise øllebrød igen. Det var vel nærmest fattigmandskost. Ligesom grød og sild.

Louise: Det bliver nok i en luksusudgave, skal du se.

Jens: Jeg vil nu hellere have en god flæskesteg eller grydestegt kylling med agurkesalat. Som min farmor lavede det. Det var godt.

Oplevelser

OVER FYN

- A: Hvordan gik turen over til din bror?
- B: Det gik, men ikke uden problemer.
- A: Det var vel heller ikke sjovt i det vejr.
- B: Nej, det regnede faktisk hele vejen.
- A: Kørte I over Fyn?
- B: Ja, vi tog broen, men det tog alligevel næsten fem timer. Vi kørte også forkert to gange, vi var lige ved at fare vild. Men vi kom da frem.
- A: Det var da godt, I ikke skulle nå en færge.
- B: Ja, mon ikke.

MED DET NÆSTE FLY

- A: Kom I godt derover?
- B: Ja, det gik fint. Og så tjente vi samtidig til vores næste flyvetur.
- A: Hvordan det?
- B: Jo, de havde overbooket flyet, og der kom flere, end der var plads til. Og så spurgte de, om der var nogen, der ville vente til det næste fly. Man fik 300 euro per person.
- A: Hvor længe skulle man vente?
- B: Fem timer.
- A: 300 euro for at vente fem timer! Jamen, var der ikke mange, der gerne ville det?
- B: Nej, der var kun os. Jeg forstår det heller ikke, men folk gider nok ikke sidde og vente fem timer til, når først de er klar til at tage af sted.

ET TYVERI

Mette: Det er Mette.

Christian: Hej, det er Christian.

Mette Jamen, jeg troede, I skulle være her nu! Hvor er I?

Christian: Vi står på en politistation.

Mette: Jamen, hvad er der sket?

Christian: Lis har fået stjålet sin taske.

Mette: Nej! Hvordan skete det?

Christian: Ja, vi sad på et konditori inde i byen. Og da vi så skulle til at gå, opdagede hun, at hendes taske var væk. Den hang over hendes stol.

Mette: Nej... Hvem tror du, det var?

Christian: Der sad to mænd bag ved os, og nogen ved et andet bord sagde, at de ikke havde bestilt noget.

Det var selvfølgelig, for at de hurtigt kunne komme ud. De rejste sig, og den ene tog sin frakke på, og så har den anden nok taget tasken imens. Og hun havde alt i den, pas, pung, mobil og alle sine kort.

Mette: Hvad siger politiet?

Christian: De kan ikke gøre noget. Vi ved jo heller ikke rigtig, hvordan de så ud. De siger, at der er så mange lommetyve i byen for tiden. Det er jo sommer, og byen er fuld af turister. Det sker hver eneste dag.

Mette: Hvad vil I gøre?

Christian: Vi er ved at spærre kreditkortene og mobiltelefonen. Så må hun prøve at få et midlertidigt pas i morgen.

Mette: Nej, hvor er det synd! Sikke en masse besvær! Havde hun mange kontanter i tasken?

Christian: Nej, kun et par hundrede kroner. Men det bliver lidt dyrt at få fornyet kortene og få et nyt pas. Og så en ny mobil, selvfølgelig. Og tasken.

Mette: Hvordan tager hun det?

Christian: Hun er lidt ude af den.

Mette: Det kan jeg godt forstå. Sikke en start på ferien.

EN SEN NATTETIME I BYEN

Sidste fredag var jeg i byen med en veninde. Vi var på værtshus, hvor vi drak nogle øl med en masse mennesker og havde det ret sjovt. Det blev lidt sent – måske omkring kl. tre, og jeg skulle på toilettet. Jeg bad min veninde om lige at passe på min taske imens. Men da jeg kom tilbage, var tasken væk! Min veninde sad og snakkede med én, så hun havde glemt at holde øje med den.

Jeg blev helt ude af den. Jeg havde godt nok ikke ret mange penge i den, omkring 50 kr., tror jeg. Men ellers havde jeg alt i den taske: mit visakort, min mobil, mine nøgler og jeg ved ikke hvad! Jeg anede ikke, hvad jeg skulle gøre, så jeg ringede til mine forældre, selv om jeg godt vidste, at de nok lå og sov. De blev også lidt forskrækkede over at få en opringning på det tidspunkt. Forældre tror altid, der er sket noget alvorligt, hvis deres telefon ringer midt om natten. De sagde, at jeg skulle spærre min mobil og visakortet, og de fandt også frem til de numre, man skulle ringe til for at spærre dem. Heldigvis havde min veninde et sæt ekstranøgler til min lejlighed, så jeg kunne komme ind. Da jeg havde spærret mobilen og visakortet, gik jeg hjem i seng. Der var ikke andet, jeg kunne gøre.

Kl. 8 næste morgen blev mine forældre vækket af telefonen igen, denne gang af en vildt fremmed mand. Han fortalte, han havde fundet en taske i en baggård. Han kunne nok regne ud, den var stjålet og smidt der bagefter, så han havde kigget i den for at se, hvem den tilhørte. Han havde fundet en mobiltelefon i tasken, var gået ind under 'kontakter' og havde ringet til den kontakt, der stod under "mor". Min mor fortalte ham, at det var deres datters taske, der var blevet stjålet. Han gav dem sin adresse og sagde, at jeg kunne hente den hos ham. Det var rigtig pænt af ham at tage besværet med det, synes jeg.

Han boede i den anden ende af byen, så der var lidt langt, men det var der jo ikke noget at gøre ved. Jeg stod jo der uden en øre, så jeg måtte låne penge af min veninde til en busbillet og en flaske rødvin, som jeg gav manden som tak, da jeg tog ud til ham senere på dagen og fik min taske. Det eneste, tyvene havde taget, var visakortet og de 50 kr. Jeg var så glad for, at de ikke havde taget min mobil! Ellers havde jeg jo aldrig fået tasken tilbage.

EN SKRÆKKELIG OPLEVELSE

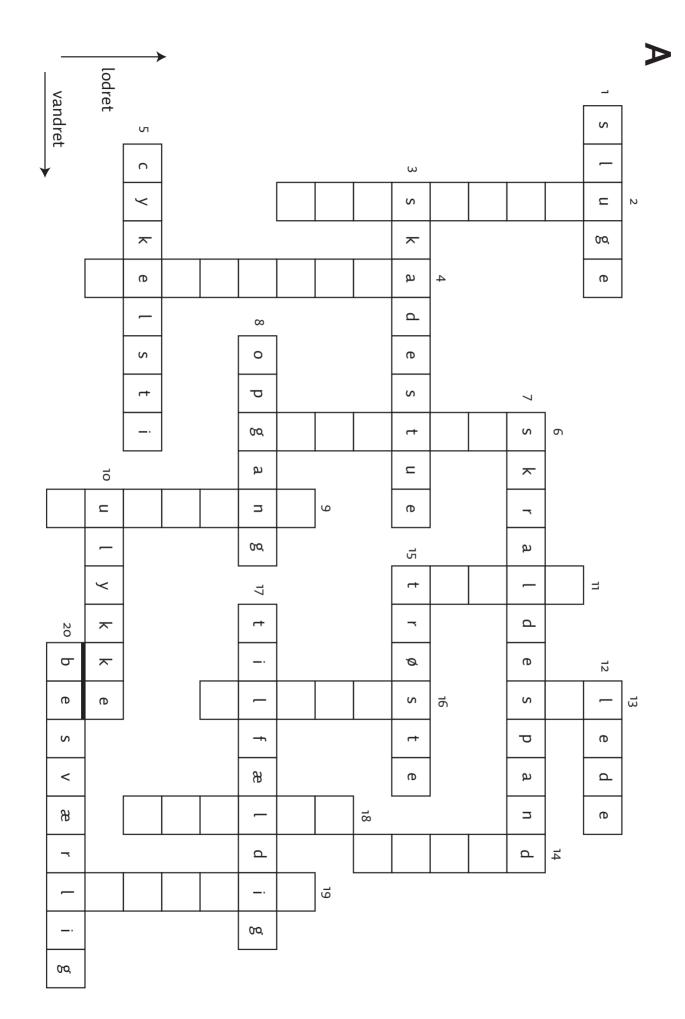
Vi havde en helt forfærdelig oplevelse i sidste uge, jeg er næsten ikke kommet over det endnu. Vi havde besøg af én af min mands gamle venner, og de var inde i stuen sammen med vores lille datter, Miriam, på et år, mens jeg stod ude i køkkenet og lavede mad. Pludselig hørte jeg Miriam græde inde i stuen, så jeg gik derind. Hun var alene i stuen, fordi min mand og hans ven var gået ud på altanen for at ryge. Det var lang tid siden, de havde set hinanden, så de snakkede og glemte at kigge ind til Miriam, men nu kom de også styrtende ind i stuen.

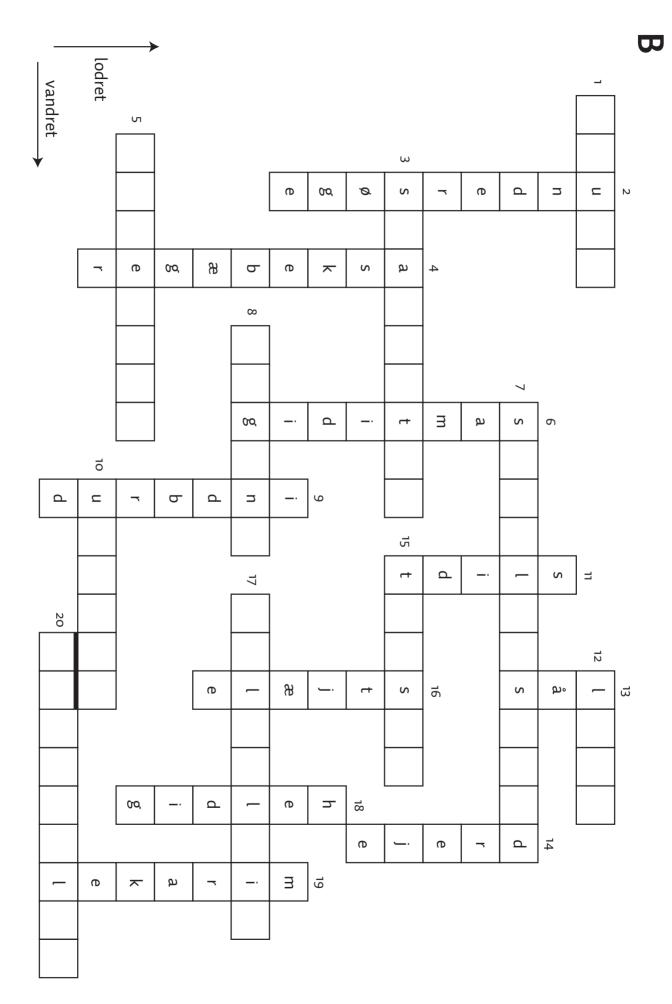
Lige først kunne jeg ikke se, hvorfor hun græd, men så så det ud, som om hun havde noget i munden. Da jeg ville se, hvad det var, opdagede jeg, at hun blødte inde i munden. Jeg så til min skræk, at hun havde nogle glasskår i munden. Vi kiggede rundt efter, hvad der kunne være gået i stykker, og så, at der lå flere glasskår på gulvet. Det var et askebæger af glas, hun må være kommet til at skubbe til det, så det var faldet på gulvet og gået i stykker. Og så havde hun puttet nogle af glasskårene i munden, det gør de jo i den alder. Jeg blev meget bange for, at hun havde slugt et glasstykke, og råbte op. Min mand og hans ven blev lige så forskrækkede og bange som mig.

Vi tog Miriam og styrtede ned til bilen og kørte på skadestuen. Det var ikke til at vide, om hun havde slugt noget glas, for hun græd stadig, men det kunne selvfølgelig være af chokket, og fordi det gjorde ondt, for hun havde jo skåret sig inde i munden. Jeg tror aldrig i mit liv, jeg har været så bange!

De lod os komme til lige med det samme på skadestuen. De undersøgte hende, men hun havde heldigvis ikke slugt noget glas. De skyllede hendes mund, og vi trøstede hende, og hun holdt op med at græde.

Nej, hvor var vi lettede! Men det var også en kæmpe forskrækkelse. Vi lovede os selv, at vi aldrig mere ville lade hende være alene – og så ville vi gå lejligheden igennem og fjerne de ting, der kunne gå i stykker, eller sætte dem højt op, så hun ikke kunne nå dem.

52 Pæredansk

PÅ ROSKILDE-FESTIVAL

Roskilde-festivalen er Nordeuropas største musikfestival. Den har eksisteret siden 1971, og det er 75.000 mennesker, som mødes i fire dage og hører 150 bands på seks forskellige scener. Jeg er kommet der fra 1987 til år 2000, altså i 14 år i træk, og det er blandt andet fordi der er nogle utrolige musikalske oplevelser. Der har været mange store internationalt kendte navne, og der er altid en masse ukendte mindre orkestre, og nogle af de største oplevelser, jeg har haft, har været, hvis man er gået forbi en scene og har set 2000 mennesker være fuldstændig i ekstase over et orkester, man aldrig havde set før eller hørt om, og så er man gået derind og har fået en helt utrolig oplevelse, og så er man gået ud og har købt cd'en efter festivalen.

En anden dimension i festivaloplevelsen er hele det campingliv eller teltliv, som er uden for festivalpladsen. Det er sådan, at når man skal være der i fire dage, og man kommer langsvejs fra, nogle kommer fra Norge eller Sverige eller Tyskland, så overnatter man i telt uden for festivalpladsen, og det er en speciel oplevelse. Det er utrolig hyggeligt. Man har typisk en lejr sammen med sine venner, hvor man bor måske ti eller femten mennesker sammen og hygger sig og fester. Og på den anden side er det også en lidt primitiv oplevelse, for der er jo ikke de bedste toiletforhold eller badeforhold, så det kan godt blive lidt ulækkert, og det er ikke altid, man lugter lige godt om søndagen, når festivalen er slut.

Nu har jeg ikke været der i ti år, men jeg tænker hvert år på, om det er i år, at jeg skal derud igen, for det er en utrolig oplevelse med alle de mærkelige mennesker og sjove mennesker og alle de musikoplevelser, der er. Men jeg skal helt sikkert ikke sove i telt mere.

MIN NAT I IGLO

Indsæt de manglende verber.

Efter jeg havde fået min studentereksamen, jeg mig for at tage til Canada for at udleve min drøm om at stå på ski hver dag en hel vinter. Byen Fernie blev mit hjem i de fire måne-
der min rejse varede, og jeg kunne ikke have valgt et bedre sted.
Fernie er en lille kulmineby gemt væk midt i Rocky Mountains. Sneen var perfekt og indbyg-
gerne venlige, så detikke længe, før jeg havde fået gode venner, jeg kunne dele de
fantastiske naturoplevelser med. Et af de bedste minder, jeg har fra den tid, er fra en skitur, jeg at tage på sammen
med to canadiske venner en kold vinterdag i midten af februar.
Vi vores rygsække om aftenen, for vi tidligt op næste morgen for at
køre op til bjerget, Elephant Head. Vi vores snowboards på rygsækken,
snesko på og begyndte at hike op ad bjerget. Solen langsomt at titte frem over
bjergtoppene, så det blev en solrig, men kold dag.
Ved middagstidvi frem til et pas mellem to bjerge, hvor sneen var meget dyb. På ve-
jen op havde vi snakket om, hvor sjovt detvære at bygge en iglo, og nu
det som den perfekte lejlighed til at afprøve vores byggeteknik. Vi havde læst en beskrivelse af,
hvordan man en iglo af typen Quincy. Vi til at skovle sne op i en kæmpe
bunke. Derefter skulle det sætte sig, før vi kunne begynde at hulen ud.
Efter et par timer var vi færdige. Vi os ind i igloen og vores medbragte
te. Vi os dejligt beskyttet mod den kolde vind udenfor og begyndte at
med idéen om at sove i igloen natten over. Det var stadig skyfrit, og månen var ved at komme
frem. Det sig at være fuldmåne, og vi enige om, at det ville være en god
idé at sove i igloen.
Vi et bål udenfor igloen og noget mad og mere te, og inden længe var
det blevet mørkt. Månen og stjernerne klart, og sneenderes lysende
effekt. Et par timer efter solnedgang temperaturen drastisk, og det blev sværere
og sværere at finde brænde til bålet. Vi var overraskede over, hvor kolde vi var, og begyndte at
komme i tvivl om vores beslutning om at sove i igloen. På dette tidspunkt var det dog blevet for
sent at begive os ned ad bjerget, da skoven længere nede var tyk og mørk. I stedet blev vi enige
om, at den bedste måde at varmen på ville være at hike længere op ad bjerget og
måne, omend ikke ufarligt, da klippeafsatserne var svære at se.
Ved midnatstid var vi alle udmattede, og vi derfor ind i igloen og os
tilrette. Vi tæt for at holde varmen så godt som muligt. Taget på igloen begyndte at
knirke, da vores åndedræt opvarmede luften derinde, og vi begyndte at os for, at ta-
get ville kollapse ogos, mens vi sov. Vi havde dog ikke rigtig noget andet alternativ
end at blive i igloen, hvis vi ville at fryse ihjel.
Det var en lang og kold nat uden meget søvn, og vi så alle frem til morgenen, der ikke kunne
komme hurtigt nok. Det som en evighed, men endelig solen op, og vi
bevægede os udenfor for at tænde et lille bål og blive varmet op af solens svage stråler. Da vi
havde den værste kulde af os,vi sammen og tog vores snowboards på.
Turen ned ad bjergethurtigt, og inden længe nåede vi frem til bilen og kørte hjem i
en fart. Det var den dejligste følelse at komme indenfor i varmen igen. Selvom turen ikke havde
været den mest behagelige, var det trods alt en stor oplevelse at sove i igloen, og én jeg ikke vil
være foruden.

Dyr

VORES KAT HAR FÅET KILLINGER!

Ida: Vores kat har fået killinger!

Mads: Er det rigtigt? Men den er da ikke ret gammel, er den?

Ida: Nej, kun halvandet år. Vi ville have steriliseret den, men så var den pludselig gravid.

Mads: Går den selv ud?

Ida: Ja ja, vi lukker den ud om aftenen.

Mads: Hvor længe er den så ude?

Ida: Somme tider kommer den ind igen en time efter, somme tider næste dag.

Mads: Hvor mange killinger fik den?

Ida: Fire.

Mads: Hvad vil I gøre med dem?

Ida: Vi beholder måske én. De er så søde!

Mads: Og hvad så med de andre?

Ida: Vi prøver at finde nogle, der vil have dem. Var det ikke noget for dig med en lille, sød killing?

Mads: Nej, for søren. Jeg kan ikke have en kat, når jeg er så lidt hjemme. Men hvad vil I gøre med dem?

Ida: Ja, der er jo nok kun én ting at gøre ...

ET HUGORMEBID

Tom: Jeg er blevet bidt af en hugorm!

Lisa: Hvad? Hvor henne?

Tom: I ferien. Ude ved sommerhuset.

Lisa: Men jeg mener, hvor på kroppen?

Tom: Nåh, her på armen.

Lisa: Jamen, hvordan kunne det dog ske? Man siger da altid, at hugorme forsøger at flygte,

hvis man kommer i nærheden af dem. Så du den ikke?

Tom: Jo, men jeg ville gerne have et billede af den, så jeg gik helt tæt på den. Og så bed den mig lige pludselig.

Lisa: Nej, så var du da også selv ude om det! Måtte du på skadestuen?

Tom: Ja, mon ikke. Det hævede og blev rødt og gjorde vildt ondt! Og jeg fik ikke engang et billede af den.

SKAL VI IKKE HAVE EN HUND?

Alma: Jeg kunne altså så godt tænke mig at få en hund.

Viggo: Nej, hvorfor?

Alma: Det kunne være så dejligt.

Viggo: Jamen, du har da aldrig haft hund.

Alma: Nej, men jeg har altid ønsket mig én, også da jeg var barn. Jeg måtte bare ikke, de syntes, det var for besværligt. Men vi kunne da godt have én.

Viggo: Men man skal jo ud og gå med den flere gange om dagen – i al slags vejr!

Alma: Det kan da være meget rart, så kommer man ud og får lidt luft og motion. Det er så sjældent, man tager sig sammen til det. Og man kommer meget mere ud i naturen, når man har en hund.

Viggo: Man skal altså også have plasticposer med og samle op efter den!

Alma: Det vænner man sig nok til. Nu skal du ikke være så sart.

Viggo: Mig? Jeg skal ikke ud og lufte hund!

Alma: Årh, hvis først man får en lille sød hundehvalp og bliver glad for den, så tager man nok besværet med. Folk får da også børn, selv om de skal skifte ble flere tusind gange – per barn!

Og så ville jeg føle det så trygt, når jeg var alene hjemme, hvis vi havde en hund.

Viggo: Arh, men der er bare så mange irriterende hunde, der springer op ad én og gør ad én.
Og så siger hundeejeren altid: "Den gør ikke noget." Jeg kan ikke fordrage, når der kommer sådan en hund springende hen mod én, og den gør helt vildt. Folk kan overhovedet ikke styre deres hunde.

Alma: Nej, men man kan gå til hundetræning og lære den at gøre, hvad man siger. Det kunne da være meget sjovt. Så møder man også nogle andre, der er interesserede i hunde.

Viggo: Men hvad så, når man skal på ferie? Man kan jo ikke tage hunden med – slet ikke hvis man skal flyve.

Alma: Der er sikkert nogen, der godt vil have den et par uger.

Viggo: Var det ikke nemmere med en kat? Dem skal man ikke ud og gå med, og de kan bedre klare sig selv.

Alma: Jamen, man får ikke så tæt et forhold til en kat. Man siger, at katte knytter sig til et sted, ikke til mennesker.

Viggo: Joh, men de vil da gerne sidde hos én og aes.

Alma: Jeg vil bare så gerne have en hund – for eksempel en labrador, de er så søde. Kunne vi ikke tage ud på en kennel og se på deres hvalpe?

Viggo: Hvad? Vi har da ikke taget nogen beslutning! Hvis først vi står med sådan en hvalp i armene, så er der ingen vej tilbage!

OM AT TRÆNE HUNDE

Jeg fik den første hund, da jeg var otte år gammel og begyndte hurtigt at interessere mig for hundetræning. Efterfølgende fik vi også hvalpe af tre omgange, hvor vi selvfølgelig mødte de her hvalpekøbere også og blev gode venner med dem og lærte dem bedre og bedre at kende.

Med nogle af hvalpene der opstod nogle problemer, som jeg valgte at gå ind og hjælpe lidt med til. Og det var både hos børn, og det var hos forældrene, fordi det er svært at få en lille ny hvalp, og hvad gør man, når man aldrig har prøvet det før? Så jeg tog hjem til de her familier og var hos dem en hel dag, hvor vi gik ture og ligesom lavede en dag i hundens navn, hvor vi spiste, sov til middag og gik ture. Og på den måde kunne de så se, hvordan jeg som også et forholdsvis ungt menneske egentlig behandlede hunden eller legede sammen med hunden.

Det var små piger, som jeg var sammen med, og for mig var det vigtigt at fortælle dem, at det handler om ikke at dominere hunden, ikke drille hunden, altså møde hunden i øjenhøjde og ikke råbe op, ikke bruge et for højt toneleje, når man taler til hunden, fordi den forstår ikke dominanslege eller drillerier fra mennesker. Det skal være på hundens præmisser, og på den måde så er man også med til at bygge en stabil og en robust psyke op hos hunden.

Det var både piger og voksne jeg egentlig gik ud og prøvede at lære, hvordan man opfører sig bedst muligt over for en lille hvalp. Og jeg fandt også ud af løbende, at man egentlig sagtens kan bruge meget fra den menneskelige psykologi, hvordan man egentlig selv ønsker at blive behandlet af andre mennesker. Det kan du sagtens føre hen til, hvordan du også opdrager hunde. De fleste kan jo ikke lide at blive domineret eller blive drillet.

Jeg kan huske, at det vigtigste, som jeg sådan fik sat igennem, det var, at det handler selvfølgelig om at være konsekvent, fordi det er en hund, man har med at gøre, det er ikke et menneske, og det er vigtigt. Men man skal være blid og rolig, og så skal man arbejde med hunden og sammen med hunden og prøve at opnå en gensidig respekt og tillid, men man skal selvfølgelig også være den, der sætter grænserne, men stadigvæk også lære hundens grænser at kende, for hunde har også grænser.

RÅDYR

Rådyret er den mindste hjorteart i Europa. Den er meget almindelig i næsten alle lande i Europa og i Lilleasien. Den lever i skove og områder med krat, så den trives godt i Danmark, selv om her er så meget opdyrket land. Der er efterhånden 4-500.000 rådyr i Danmark. Om efteråret bliver der skudt ca. 100.000, men der bliver alligevel ikke færre.

Rådyret har en rødbrun pels, der bliver lidt mere grå om vinteren. Rådyr vejer 20-30 kg. De har et hvidt haleparti, som lyser op og gør det nemt at se rådyrene. Hvis rådyrene pludselig må flygte, kan de se hinanden på grund af det hvide haleparti og følge efter. Hannen har et gevir – takker i panden. I november falder de af, men der vokser nye ud i løbet af vinteren.

Når hunnen er to år, føder hun sine første kid, normalt to. Hun lader kiddene ligge i skovbunden, mens hun går ud og leder efter føde. Hvis man ser et kid i skoven, skal man ikke røre det, for så kan moderen lugte det og vil ikke have noget med det at gøre.

Rådyr spiser kun grønt: knopper, blade, frugt, bær og urter, men ikke græs. Rådyret er nødt til at spise meget for at få energi nok, så det spiser mange gange om dagen. Om vinteren ligger det meget stille for ikke at bruge energi. Alligevel er der rådyr, der dør af sult om vinteren, fordi de ikke kan finde føde nok. Haveejere er ikke så glade for rådyr, for de gnider takkerne op ad nye træer, så barken går af, og træerne går ud.

MULDVARP

Muldvarpen er et dyr, man næsten aldrig ser, fordi det lever det meste af sit liv under jorden. Den er udbredt i det meste af Europa og Asien, mod nord op til det sydlige Finland og Sverige. Den vejer op til 170 gram og kan blive 22 cm lang med halen. Den har meget korte "arme og ben" med tætsiddende fingre og tæer, som vender udaf og bagud,og som den bruger til at grave med. Den har en meget fin, blød, sort pels, som man i gamle dage brugte til at lave muffer af til at stikke hænderne i, når det var koldt. Muldvarpen både ser og hører dårligt, men den har en god lugtesans.

Muldvarpen graver gange lige under jordoverfladen. Den jord, der bliver tilovers, skubber den op i en lille bunke, der kaldes et muldvarpeskud. Haveejere er ikke glade for at se deres græsplæne fuld af sorte muldvarpeskud, så nogle prøver at slå muldvarpene ihjel ved at sætte fælder ned i deres gange.

Muldvarpen lever alene. Hvis den deler sine gange med andre muldvarpe, prøver de at undgå hinanden ved at udsende duftstoffer. En gang om året vandrer hannen ind i hunnernes territorium for at parre sig med dem, og bagefter forlader den det igen. Hunnerne føder 3-4 unger i en rede af strå og blade først på sommeren.

Muldvarpen spiser ingen planter, kun dyr som regnorme og insekter. Den fanger regnormene, bider det forreste led af dem, så de ikke kan flygte, og kan holde flere hundrede af dem fanget nede i sine gange. Da regnorme er gode for jorden, regner man muldvarpen for et skadedyr.

HARE

Der er mange forskellige arter af haren, og den lever i hele verden, men i Danmark ser vi kun den "europæiske hare". Som art er haren 40 mio. år gammel. Harer har store fortænder, store ører og lange bagben. De vejer 4 til 6 kilo, hunnen lidt mindre end hannen. Haren kan dreje ørerne, så den kan høre, hvor en fjende kommer fra. Den har store, udstående øjne, så den kan se hele horisonten rundt på én gang. Den ser også godt om natten, hvor den er mest aktiv.

Haren spiser kun planter: græs og urter, nye skud på buske, korn, frugt og frø. Harens tænder er gode til at tygge planter, og dens tænder vokser hele livet. Haren spiser ikke dyr, men der er mange dyr, der spiser harer. Derfor er det godt for haren, at den har så let ved at gemme sig i naturen med dens gråbrune pels. Den har også nemt ved at løbe fra de større dyr, for den er et af skovens hurtigste dyr. Den kan løbe 50 kilometer i timen i lang tid. Den har også et smart trick: Hvis der er en ræv, der løber efter den, kan den pludselig løbe tilbage i sit eget spor og derefter springe et langt stykke til siden. Så kan ræven ikke lugte, hvor den er blevet af.

Haren er et populært jagtbytte, den er det dyr, der skydes flest af i Danmark. Både i Nord- og Sydamerika, Australien og New Zealand har man sat harer ud i naturen, for at de skulle formere sig, så man kunne skyde dem.

Harer føder ret mange unger, for de får 3-4 kuld om året, fra februar til september. Ungerne fødes direkte på jorden, derfor er de ret udsat for at blive spist af andre dyr som ræve, hugorme og rovfugle. Men ungerne ligger alene det meste af tiden, moderen kommer kun hen til dem en time hver aften, så de kan die (drikke mælk hos hende).

PINDSVIN

Når et pindsvin er nyfødt, har det omkring 90 bløde, hvide pigge. Et voksent pindsvin har omkring 6.000 pigge og vejer mellem 800 og 1200 gram. Pindsvin lever i dag mest i haver, hvor de kan finde steder at gemme sig og smådyr at spise. De spiser næsten alt: insekter, regnorme, snegle, biller og frøer.

Pindsvinene parrer sig omkring midsommer, og ungerne, omkring 5, fødes ca. 35 dage efter. De vokser hurtigt og er allerede klar til at gå i vinterdvale i november. Pindsvinet sover vintersøvn i 5-7 måneder, hvor de har en meget lav kropstemperatur, lav hjertefrekvens og svagt åndedræt, så de kun forbrænder 1-2 gram i døgnet.

Mange mennesker tror, det er en hjælp at sætte mælk ud til pindsvinene, men det er en myte. De voksne får dårlig mave af det, og ungerne dør af det. Men det er en god idé at stille vand frem til dem, for det kan være svært at finde vand i haverne. Et andet problem for pindsvinene er hunde. Folk tror ikke, der sker pindsvin noget, når hunden leger med dem. Men de får ofte skader, som de senere dør af.

Når pindsvin føler sig truet, ruller de sig sammen, så de stive pigge stritter i alle retninger. Det er en god beskyttelse mod dyr, men det fungerer dårligt mod biler. Så der er mange pindsvin, der bliver kørt over på vejene, men pindsvinet er ikke truet af udryddelse.

EGERN

Der er mange arter, men det almindeligste egern i Danmark er det røde egern. Det kaldes det europæiske egern og er udbredt i hele Europa, i Ruslands skovområder og gennem Sibirien helt til Stillehavet. Det lever mest i skove, men også i haver og parker – bare der er træer.

De fleste egern i Danmark er røde, men der er også mørkebrune og sorte. På Fyn er de fleste sorte. I Nordamerika er der en lidt større, grå art, som blev indført til England, hvor de har været stærkere end de oprindelige røde egern og nu er dominerende. I parkerne i London ser man mange grå egern, for dér har de vænnet sig til mennesker og kommer helt tæt på for at få mad. De røde er meget sky, så man føler sig heldig, når man ser et springe rundt i træerne.

Egern har stærke bagben, så kan springe langt fra træ til træ. De bruger den lange buskede hale til at holde balancen, når de løber hen ad tynde grene, og til at styre med, så de rammer lige den gren, de havde tænkt sig. De spiser især frø fra kogler, nødder, agern (fra egetræer), bær og insekter, men kan også spise fugleæg og -unger. De samler mad til vinteren, for de går ikke i dvale. Egernet er aktivt om dagen. Det sover i en rede, som det bygger oppe i et træ, men kan også flytte ind i et hult træ.

Hunnen får unger flere gange hver sommer. Hun får 3-7 unger i et kuld. Ungerne er ikke større end rejer og nøgne og blinde, når de bliver født. De bliver passet af moderen, men allerede efter 9-10 uger kan de klare sig selv.

MYRE

Myren er et meget socialt, velorganiseret dyr, der organiserer sig i samfund, hvor alle tilhører en bestemt gruppe med en bestemt funktion. Der er hanner, frugtbare hunner (dronninger) og sterile hunner, som er arbejdere eller krigere. Hanner og dronninger har vinger, men dronningerne river deres vinger af efter parringen. Dronninger kan fungere som dronninger i op mod fem år. Hannerne lever kun et par timer eller dage, hunnerne fra få uger til et par måneder. Dronningerne har kun én funktion, nemlig at lægge æg, der bliver til larver og senere til myrer.

Myrerne lever i enorme samfund med næsten en million myrer. Havemyrerne laver gange, ofte under fliser. Skovmyrerne bygger en stor tue af grannåle. Den kan være over en meter høj og gå en meter ned i jorden. I tuen er der forskellige rum til næsten alt, for eksempel til de nyfødte myrer og rum, hvor dronningen lægger æg. Myren er kun aktiv i varme perioder. Om vinteren søger de ned i jorden og nedsætter aktiviteten.

Alle myrerne har et arbejde, mange er jægere og samlere. Man kan se dem gå ud i lange rækker og komme hjem med orme, biller, grannåle og meget andet. Myrer er mestre i at kommunikere. Ved hjælp af kemiske stoffer kan myrerne informere hinanden om, at der er mad eller fare, og de kan bede om hjælp. Deres føde er animalsk, de spiser insekter og nektar, saft fra planter, og de holder bladlus som husdyr og malker dem for sukkersaft. De har en vigtig rolle i naturen, fordi de spiser så mange insekter. Mange angreb af insekter ville være katastrofer, hvis ikke myrerne spiste så mange af dem.

Livsformer

STARTE STILLE OG ROLIGT

Indsæt den, det, de eller der. Ole: Hold op, hvor havde jeg svært ved at komme op i morges! Det var lige før, jeg var kommet for sent til et møde på mit arbejde. Jan: Kom du sent i seng? Ole: Ja, jeg så en film efter kampen. Jan: Nå! Så blev også sent, hva'? Ole: Ja, jeg har aldrig lyst til at gå i seng. Men er lige meget, hvornår jeg går i seng, jeg kan ikke komme op alligevel. Jeg hader simpelthen at stå op. Jan: Du skulle da have et arbejde, hvor du kunne møde sent. Ole: Ja, kunne være rart at møde ved 10-11-tiden og arbejde længere i den anden ende. I princippet har vi flekstid. Men er tit møde om morgenen som i dag. er ikke noget for mig, jeg skal helst starte stille og roligt. Jan: Jeg har lige omvendt. Jeg er mest frisk om morgenen, så jeg vil sådan set gerne op og i gang. Til gengæld bliver jeg tidligt træt om aftenen. Ole: gør jeg ikke. Jeg kan godt finde på at sætte mig ind og lave noget, når vi har set en film i fjernsynet. Jeg kan godt lide timer, hvor alle andre er gået i seng. er sådan en helt speciel stemning og fred og ro til at tænke. Jan: Du skulle da have nogle flere dage, hvor du arbejdede hjemme. Så kunne du arbejde på tidspunkter, der passede dig bedst. Måske ville du få lavet noget mere på måde. Ole: Ja, tror jeg sådan set også. Men er jo nogle møder, man er nødt til at komme til. Og så har besluttet, at vi kun må arbejde hjemme én dag om ugen. er både, for at vi føler os knyttet til arbejdspladsen, og så fordi vi får snakket om mange ting, når vi er derinde. Somme tider finder vi løsninger på problemer ved lige at snakke om dem. Jan: Nåh ja, kan der være noget om. Men måske er man mere effektiv – og kreativ – hvis man arbejder på tidspunkter, hvor man er mest frisk og oplagt. er jo også nogle tider på dagen, hvor man går helt død – hvor man bare sidder og kigger ud i luften. Jeg tror sgu hellere, man skal gå en tur eller spille et computerspil – noget, der ikke havde noget med arbejdet at gøre. Ole: Ja, ja. ville bare se lidt underligt ud.

Jan: Men man kan vel vænne sig til at arbejde på nogle bestemte tidspunkter?

Ole: Måske til en vis grad. Jeg tror bare, man er mere effektiv, hvis man følger sin naturlige rytme.

For eksempel gymnasiet. er nogen, der mener, at er dumt, at møder kl. 8. ville passe meget bedre til hjernen hos teenagere at sove længe. Så ville være mere friske i hovedet og kunne koncentrere sig bedre. I mange andre lande møder først kl. 9. havde været bedre for mig.

NED AD DEN SORTE LØJPE

Kim: Jeg tror sgu, jeg er ved at blive gammel.

Morten: Hvad, har du været inde på en bar, hvor de alle sammen var under 20?

Kim: Ha, ja, det er ikke så sjovt. Men det er nu mere, hvordan jeg har det med forskellige ting. For ti år siden syntes jeg, det var forfærdeligt, hvis jeg ikke skulle noget en weekend.

Så skyndte jeg mig at ringe rundt for at mødes med nogen.

Morten: Men du vil vel stadigvæk gerne mødes med dine venner?

Kim: Ja, de bedste af dem. Men ikke så mange andre. Og hvis jeg ikke skal noget som helst en weekend, synes jeg bare, det er rart. Så kan man læse en bog eller gå en tur, hvis man har lyst.

Morten: Ja, det er ikke som dengang, vi for alt i verden skulle med til enhver fest, vi hørte om! Vi var jo vilde efter at møde nye mennesker! Prøv lige at tænke på Roskilde-festivalerne, hvor vi vadede rundt mellem 20.000 andre og bare syntes, det var fedt.

Kim: Ja, for pokker. Og på ferier skulle man jo absolut bo på hostel eller campingplads, hvor der var andre unge. Selv om man skulle bo på sovesal! Nu vil jeg hellere vandre i bjerge og se noget natur.

Morten: Ja, hvis man skulle ud i naturen dengang, var det for at gøre noget farligt! Som på skiturene, hvor man absolut skulle ned ad den sorte løjpe. Mindre kunne jo ikke gøre det. Så var der også noget at prale af, når man kom hjem.

Kim: Ja, man kan ikke rigtig prale af at have læst nogle bøger og spist på nogle hyggelige restauranter.

Morten: Somme tider forsøger man så at prale af, at man har set en elg eller et vildsvin!

Kim: Ja, men de unge ser ikke rigtig ud til at være imponerede over det.

Morten: Nej, det gør ligesom ikke rigtig indtryk.

EN TRAVL HVERDAG

Jeg arbejder i en statslig styrelse, og jeg har en travl hverdag på den måde, at jeg har mange forskellige opgaver. Jeg yder rådgivning over telefonen blandt andet og skriver breve og laver notater, og så går vi også på sådan nogle inspektioner ud af vores hus. Det betyder også, at der er rigtig mange bolde i luften og mange ting, jeg skal tage stilling til. Jeg har ret fleksible arbejdstider, altså, jeg har en fast tid, hvor jeg skal være på arbejdet, men ellers bestemmer jeg ret meget selv, hvornår jeg lægger arbejdstiden. Men det betyder selvfølgelig også, at hvis der er mange opgaver, så arbejder jeg mere. Jeg får mails på min arbejdsmail hele tiden, men det er ikke altid, jeg tjekker det. Jeg tjekker den for eksempel ikke så meget, hvis jeg er derhjemme, fordi det synes jeg er rart at lade være med. Så jeg prøver mest kun at læse arbejdsmail på arbejdet, men der kommer selvfølgelig rigtig mange, og det kan selvfølgelig også være en stressfaktor. Men jeg kan meget godt lide, at det sådan er begrænset til kun at være i arbejdstiden, at jeg tjekker det.

Jeg kan ret godt lide at have de her forskellige ting at lave og have travlt og have mange bolde i luften, men jeg kan også bedst lide, det er sådan nogle opgaver, man ligesom kan se en ende på, sådan at man ikke bare har en hel masse opgaver, man skal have lavet, og man ikke rigtig kan se, hvornår der kommer en afslutning. Jeg kan godt lide, man har en deadline, og så kan man arbejde rigtig hårdt og intenst op til det, og så kan man sige, det er overstået, så er det ude af verden, så man kan komme videre. Hvis der bliver alt for mange udsigtsløse opgaver, kan jeg godt lidt miste motivationen, for så bliver det svært at prioritere, hvad man skal gå i gang med, og hvad man skal gribe fat i som det første, og det er de situationer, hvor jeg synes, at det kan være et stressende arbejdsliv.

Vi sparrer ret meget kollegerne imellem. Der er selvfølgelig også en vis konkurrence, og det kan jeg også meget godt lide. Altså det er jo ikke sådan, at man laver opgaver sammen, man laver sine egne sager. Men hvis der er noget, man er i tvivl om, så kan man jo gå ind og spørge en kollega, og så kan man nogle gange få en løsning på det, eller også så ved de det, og så lærer man også selv noget af det. Så der er både en sparring og en konkurrence, og det synes jeg er meget spændende, for det er også vigtigt at have nogen at spille op imod, nogen der ved mere end én selv, eller man kan blive inspireret af.

OVERARBEJDE

- A: Har du været på arbejde lige til nu?
- B: Ja, der var så meget at lave, så jeg var nødt til at blive lidt længere.
- A: Jeg synes tit, du arbejder over. Arbejder du ikke mere end 37 timer om ugen?
- B: Jo, det gør jeg helt sikkert. Men jeg går lidt før om fredagen.
- A: Jamen, du springer også tit frokostpausen over.
- B: I dag var det også, fordi jeg var til medarbejdersamtale. Så havde jeg jo mere at lave bagefter.
- A: Hvad snakkede I om?
- B: Om jeg var tilfreds med arbejdspladsen og sådan noget.
- A: Er du det?
- B: Ja, så længe jeg får lov at lave det, jeg gør nu, og styre det selv. Det sagde jeg også til ham.

BARNEDÅB

- A: Vi skal til barnedåb på søndag.
- B: Nå. Hvem er det, der skal døbes?
- A: Min lille nevø. Du ved, min lillebror har fået én til.
- B: Nåh ja, det vidste jeg jo egentlig godt. Hvad skal han hedde?
- A: William. Og han skal have begge deres efternavne, så det bliver William Nedergård Jakobsen. Og jeg skal være gudmor, så jeg skal bære ham.
- B: Hvor skal det holdes henne?
- A: De holder det i et selskabslokale. Der kommer for mange til, at de kan holde det hjemme.

ERIK OM LEG

Jeg synes, det er vigtigt, at man "leger", altså laver nogle ting bare for sjov, for eksempel spiller spil. Det kan også være meget rart at få en pause fra at snakke en gang imellem. Når jeg er sammen med min kæreste og mine venner, og vi vil have en lidt anderledes aften, spiller vi brætspil, det er noget, jeg rigtig godt kan lide, for eksempel Bezzerwizzer eller Trivial Pursuit eller Backgammon. Men kort spiller jeg faktisk ikke.

Men leg kan jo også være forskellige idrætsgrene. Nu spiller jeg lidt fodbold og har også dyrket masser af håndbold i mine "yngre dage". Det er jo meget leg, man laver, og man lærer en masse igennem leg og ikke bare at skulle vinde. I dag er det jo meget det at have det sjovt og hygge sig sammen med sine kammerater og venner og måske hygge sig med en lille øl bagefter. Og det sammenhold, man har, er meget sjovt. Selvfølgelig har man ikke så meget tid til det, jo ældre man bliver, og jo mere der sker i ens liv, men det er altid meget sjovt, når man så kommer af sted og spiller med sine gode venner.

Hvad gør jeg ellers ... Jeg har spillet lidt computer, men det gør jeg ikke så meget mere. Jeg tror mere, jeg er samler. Jeg kan godt lide at samle på gamle plader, lp'er. Jeg udfordrer mig selv lidt ved at finde en masse ny musik. Det synes jeg, er ret fedt, og jeg har det sjovt med det. Det er ikke sådan, at jeg vil betale i dyre domme for noget, og man kan godt være heldig at finde noget billigt. Jeg læser gerne om ældre musik, 70'er-musik, og jeg følger også med i ny musik, og den kan man også købe meget af på vinyl, altså på lp. Det kan jeg godt lide, og jeg kan godt lide at gå til koncerter. Alt det er for mig sjov.

Jeg bruger også meget tid på mad, alle mulige forskellige former for mad – på den ene og den anden måde. Jeg slapper meget af med det og har det sjovt, og jeg kan godt lide at glæde andre mennesker ved at lave god mad. Det synes jeg, er meget rart. Jeg bliver også meget inspireret af at være ude i verden og prøve nogle forskellige køkkener og se på, hvad de laver.

Hvis vi får børn, får vi selvfølgelig endnu mere travlt, men jeg vil helt sikkert blive ved med at lege. Hvis ikke jeg får tid til at spille fodbold, så vil jeg jo lege gennem mine børn, lære dem at lege og lære dem alle mulige ting, både sang og musik. Det gælder jo om at komme lidt ud nogle gange. Selvfølgelig lærer man også noget af at spille computerspil, men nu er man jo fra Vestjylland af, så man skal jo ud at lege lidt i naturen. Så det er helt sikkert, der vil uden tvivl blive en masse leg i naturen, hvis jeg får børn en dag.

Lærervejledning 65

OM AT BO I ET ANDET LAND

Jeg flyttede i oktober 2008 til Zagreb, til Kroatiens hovedstad, for at arbejde som dansk lektor på Zagrebs universitet. Jeg flyttede meget hurtigt til Zagreb. Ti dage efter jeg havde fået jobbet, stod jeg faktisk i Zagrebs lufthavn med mine to tasker. Og på mit institut havde jeg ikke særlig mange kolleger, for det var et meget lille institut. Og de kolleger, jeg havde, var mennesker, som allerede havde et netværk og en familie, og det gjorde det lidt svært for mig at være så meget sammen med dem. Jeg forsøgte at invitere dem hjem på middag og sådan, men det var ikke særlig ofte, de inviterede mig, for de havde rigtig mange ting at lave i deres eget liv og havde måske egentlig ikke plads til endnu en person i deres liv.

Af den grund endte jeg med at bruge meget af min fritid alene og lave mange alene-aktiviteter: Jeg læste, jeg gik ture, jeg gik i biografen, hvilket er noget, jeg aldrig ville have gjort alene i Danmark. Og jeg gik ud og spiste alene også, og det ville jeg heller aldrig nogensinde gøre i Danmark, fordi jeg ville være lidt bange for, hvad folk ville tænke om mig, fordi jeg sad og spiste alene på en restaurant om aftenen. Men på en måde var det privilegeret at være i Kroatien, fordi jeg ikke kunne forstå kroatisk, så jeg kunne være ligeglad med, hvad andre mennesker tænkte om mig, for jeg kunne ikke høre det. Så på den måde var det meget godt, kan man sige.

Ud over det så brugte jeg også rigtig meget tid på internettet, på at lytte til dansk radio, se dansk fjernsyn på internet, det man kan se på internet. Og så brugte jeg rigtig meget tid på Skype sammen med min kæreste, som ikke var flyttet med til Kroatien, men som stadigvæk boede i København. Og det var meget vigtigt for os, at vi brugte meget tid sammen hver dag. Og det var også meget vigtigt for os, at man kunne se hinanden på Skype, det betød rigtig meget. Så vi snakkede, og vi holdt også fester på Skype. Og vi holdt fest på den måde, at vi lavede mad i hver sit land og skænkede et godt glas vin. Og så sad vi og spiste sammen og skålede og snakkede hele aftenen, og nogle gange blev vi næsten fulde, men det var ret sjovt, at man kunne være til fest og sidde i hver sit land.

66 Pæredansk

Byer

TIL SVENDBORG

Joachim: Hvordan går det med at søge job?

Amalie: Det går rigtig godt. Jeg skal starte på hospitalet i Svendborg i august.

Joachim: Til lykke! Men i Svendborg? Det er da langt væk. Var det det eneste, du kunne få?

Amalie: Det var det, jeg helst ville have. Jeg har altid godt kunnet tænke mig at bo i Svendborg.

Det er sådan en charmerende by og livlig og hyggelig. Der er masser af caféer og værtshuse, og

man kan gå på torvet om lørdagen.

Joachim: Jo, men den er da ikke ret stor. Er der mere end én biograf i hele byen?

Amalie: Ja, der er to. Men den ene har fem sale, så der går masser af film.

Og så er det altså meget tæt på Odense, det tager tre kvarter med toget.

Joachim: Hvor mange bor der egentlig i Svendborg?

Amalie: Godt 27.000. Jeg har lige tjekket det.

Joachim: Men du er trods alt vant til Århus, der er ti gange så stor.

Tror du ikke, du vil føle, at Svendborg er lidt lille?

Amalie: Men der er faktisk meget kulturliv i Svendborg med et teater og alt muligt.

Og hvis jeg savner Århus, så tager det kun et par timer at komme derop. Det tager også kun et par

timer til København for den sags skyld. Det ligger faktisk meget centralt i landet.

Og så ligger den så flot med udsigt over vandet.

Joachim: Men i hverdagen ... Selve byen er vel ret lille.

Amalie: Der er butikker nok til mig. Der er så hyggeligt med gågader med små gamle huse.

Man kan bo inde i centrum og samtidig have en have bag ved huset. Og der er faktisk meget livligt

om aftenen.

Joachim: Ja, man siger jo, at der altid er mange værtshuse i en havneby.

Amalie: Ja, men nu er det mere en by med mange skoler og uddannelser. Og så er det en turistby om

sommeren. Det er meget populært at sejle rundt mellem øerne og lægge til i de små havne og også i Svendborg. Der ligger restauranter helt nede ved havnen, hvor man kan sidde og kigge ud over vandet, mens man spiser. Det er der altså ikke så mange byer i Danmark, hvor man kan, selv om vi

har mange kyster.

Joachim: Nå, det kan da godt være, jeg har overset Svendborg. Så må vi jo komme ned og besøge dig.

Amalie: Ja, det må I endelig gøre. Jeg skal lige have noget at bo i.

MED EN BAR NEDENUNDER

- A: Der er åbnet en bar lige neden under os! De spiller høj musik til kl. et hver aften.
- B: Lige nedenunder?
- A: Ja, vi kan overhovedet ikke sove. Og folk snakker enormt højt både når de står udenfor og ryger, og når de går hjem.
- B: Jamen, hvad var der før?
- A: Der var en boghandel. De havde jo lukket om aftenen, så der var helt stille, når vi var hjemme. Og vi kunne larme, uden at det generede nogen. Det var perfekt!
- B: Ja, men der skal da også være nogle steder, man kan gå ud i en by. Ellers bliver det bare for kedeligt.
- A: Ja selvfølgelig, bare det ikke var os, der boede lige ovenover.

KAN MAN PARKERE INDE HOS JER?

- A: I kommer herind til frokost på søndag, ikke?
- B: Jo, selvfølgelig. Vi kommer i bil. Men hvordan er det, kan man parkere inde hos jer?
- A: Det kan godt være lidt af et problem. Hvis I ikke kan finde en plads her i gaden, så må I prøve i en af sidegaderne.
- B: Skal man betale for at holde der?
- A: Nej, ikke om søndagen.
- B: Nå, det er da altid noget. Jeg fatter ikke, hvordan I kan holde det ud.
- A: Nej, det er ikke sjovt at komme hjem i bil om aftenen. Der kan det tage lang tid at finde en plads.

BYBOERNE ELSKER BYENS ÅNDEHULLER

Arbejd sammen 2 og 2. Indsæt de verber, der mangler i teksten, uden at kigge i bogen.

e fleste byboer siger, at de elsker byens mylder og pulserende liv. Men de vil også gerne kunne g tilbage til de grønne, fredelige oaser, hvor man ikke kan høre trafikken. Livskvaliteten i byerne et sammen med adgangen til grønne områder: parker, haver og havnebade.			
Danmark har ingen rigtige storbyer. København er den by, der tættest på. Rapporten 'Bynaturen i hverdagslivet' beskriver københavnernes forhold til byen. Det første, der falder københavnerne ind, når de på byen, er mennesker, trafik og en masse larm. Men når de bliver spurgt, hvad der er godt ved København, så de som det første, at København er en grøn by.			
Byens grønne rum, parkerne,			
I rapporten svarer kun 2 procent, at de er ligeglade med, om der er grønt i byen. Så man kan konkludere, at de grønne områder			

VESTERBRO

Vesterbro er et af Københavns gamle arbejderkvarterer, og her har jeg boet i de sidste 17 år. Da jeg i begyndelsen af 90'erne flyttede hjemmefra og begyndte at studere, fik jeg en billig lejelejlighed på Vesterbro. Lejligheden var ejet af Københavns kommune – men på et tidspunkt solgte Københavns kommune mange af deres lejligheder til beboerne, fordi kommunen på den måde kunne nedbringe en del af sin gæld. Så pludselig havde jeg altså fået fingre i min første, billige andelslejlighed. Siden er jeg flyttet fire gange. Men hver gang er jeg blevet på Vesterbro. Det er blevet mit kvarter og dér, hvor jeg føler mig mest hjemme i København.

I dag bor jeg i Istedgade – Vesterbros legendariske gade, som er kendt for sine narkomaner, prostituerede og skumle barer. Folk fra provinsen kigger tit lidt underligt på én, når man siger, at man bor i Istedgade. For de kender typisk kun Istedgade fra mediernes omtale – og den er sjældent positiv. Jeg synes, det er lidt ufortjent, for der er rigtig mange fine ting ved Istedgade. For det første er der en del spændende caféer og barer. Der er også mange gode etniske restauranter og alternative modebutikker. Men selvfølgelig er Istedgade også et hårdt sted, hvor der er mange sociale problemer. Jeg tror nu, problemerne vil være svære at slippe helt af med, fordi Istedgade ligger lige op ad Hovedbanegården. Folk vil have fest og farver, når de ankommer til en storby – og det kan de så finde lige dér, hvor de står af toget – i Istedgade.

Vesterbro har i øvrigt også Københavns bedste koncertsted: Vega. Her går jeg tit til koncerter, og her spiller de største internationale musiknavne. Koncertsalen er i to etager, og akustikken er fremragende.

Om sommeren kan man på Vesterbro bade i havnen, og i den gamle Kødby ved Halmtorvet – hvor industrislagterne arbejdede i mange år – er der i dag åbnet mange kunstgallerier og trendy barer, hvor man kan danse natten igennem eller stå og nippe til dyre cocktails sammen med Københavns berømtheder. Det eneste jeg savner ved Vesterbro er lidt flere grønne områder. Men så må man jo bare hoppe på sin cykel og køre til Søndermarken eller Frederiksberg Have. Det tager 10 minutter.

QUIZ OM DANSKE BYER

By 1 5 point Byen har 158.000 indbyggere.	2 point Shakespeares skuespil Hamlet foregår på byens slot.
4 point TV2's hovedafdeling ligger her.	1 point Byen ligger ved Øresund.
3 point Byens navn kommer af den nordiske gud Odin.	By 4
2 point Byens fodboldklub hedder OB.	5 point Der er mange turister, især om sommeren.
1 point H.C. Andersen blev født her.	4 point Byen var engang en fiskerby og ligger mellem to have.
By 2	3 point Byen er kendt for de malere, der boede her sidst i 1800-tallet.
5 point Gaden Jomfru Ane Gade er kendt for dens mange værtshuse og restauranter.	2 point De kendteste malere var Michael og Anna Ancher, P.S. Krøyer og Laurits Tuxen.
4 point Byen har en stor produktion af snaps og cement.	1 point Det er Danmarks nordligste by.
3 point Byen har et universitet, en zoologisk have og et symfoniorkester.	
2 point Byen ligger ved Limfjorden.	By 5 5 point Byen ligger på en flad ø, hvor der engang kom
1 point Det er Danmarks fjerdestørste by.	polakker, der arbejdede på landet. 4 point Harligger et kendt vandland. Lalandia
Ву 3	Her ligger et kendt vandland, Lalandia
5 point Det gamle skibsværft er lukket og er nu indrettet som "kulturværft".	Første del af byen navn lyder som en farve, men be- tød egentlig en "rydning" – et sted, hvor skoven er fældet.
4 point Der går 3-4 færger i timen.	2 point Fra den lille havneby syd for byen kan man sejle med færge til Tyskland.
3 point På den anden side af vandet ligger en by med et lignende navn.	1 point Byen ligger på Lollands sydkyst.

JOB I SINGAPORE

Sonja: Hej Tobias. Det er længe siden, vi har hørt noget til dig. Hvordan går det?

Tobias: Jeg er blevet tilbudt et job i Singapore. Altså for firmaet, vi har en afdeling derovre. Så vi har haft så meget at tage stilling til på det sidste.

Sonja: Har I tænkt jer at flytte til Singapore? Helt alvorligt?

Tobias: Ja, jeg har faktisk sagt ja. I første omgang tegner jeg kontrakt for to år, og så må vi se.

Sonja: To år? Det er da lang tid. Især hvis man ikke er særlig vild med at bo der.

Tobias: Jeg tror, der kan være fint nok. To af mine kolleger er flyttet derover og er i firmaet. Så dem kommer jeg til at arbejde sammen med.

Sonja: Men hvad med sprog? Skal du til at lære kinesisk?

Tobias: Nej nej. Alle taler engelsk, så sproget er overhovedet ikke noget problem.

Sonja: Men hvad med kontakter? Tror du, det er let at komme i kontakt med folk?

Tobias: Ja, det regner jeg da med. Jeg får jo kolleger. Og der er et stort expat-netværk. Der er så mange internationale firmaer, så der er masser af udlændinge.

Sonja: Men hvad med Lene, hvad vil hun lave derude?

Tobias: Hun vil finde nogle firmaer at søge arbejde i. Det skal nok gå.

Sonja: Har hun lyst til at flytte derud?

Tobias: Lige først var hun ikke helt vild med tanken, men så fandt hun jo ud af, at det kan være en god chance for at komme ud og se verden. Og Singapore er jo virkelig en international by, så det er jo spændende.

Sonja: Hvor tit kan I så komme hjem?

Tobias: Vi regner med to gange om året – i sommerferien og til jul. Firmaet betaler den ene gang for os begge to.

Sonja: Nå ok. For det jo nok begrænset, hvad I får af besøg derude. Det er ikke sådan et sted, man lige kommer forbi. Hvad koster det at flyve derover?

Tobias: Omkring 13.000 for en returbillet. Det kommer lidt an på tidspunktet. Men jeg tror nok, vi skal få besøg. Der er da flere, der har sagt, at de godt kunne tænke sig at komme derud og opleve noget af Asien, mens vi bor der.

Sonja: Så er der nok også nogen, der skal have noget billigt grej med hjem. Der skulle være rigtig meget at spare ved at købe en bærbar eller et kamera derude.

Tobias: Ja, det kan da også godt være, jeg selv skal benytte mig af muligheden.

LISSABON

Det var lidt af et tilfælde, da jeg første gang kom til Lissabon. Det var i 1998. Min gode ven Martin, der er arkitekt, ville gerne se Verdensudstillingen, som det år blev holdt i Lissabon. Det var i juli måned, og det regnede og blæste i København, så vi købte to returbilletter, pakkede rygsækkene og fløj de 3000 kilometer ned til Portugals hovedstad. Vi lejede hver vores billige værelse på et slidt pensionat lige ved byens centrale plads Rossio, og efter få timer var vi i fuld gang med at feste i kvarteret Bairro Alto, hvor der ligger mere end 150 barer.

Noget af det jeg rigtig godt kan lide ved Lissabon, er byens multietniske blanding af folk fra mange forskellige lande. Portugal er jo en gammel kolonimagt, og i Lissabon vrimler det med indvandrere fra Angola, Mozambique, Brasilien, Kap Verde og Goa. De taler alle sammen portugisisk, og jeg tror, det fælles sprog betyder, at tolerancen er stor, og racismen er ret minimal. Tolerancen mærker man også i byens natteliv, hvor f. eks. homoseksuelle og heteroseksuelle sagtens kan feste sammen på de samme barer i langt højere grad, end man f. eks. ser det i København.

Når man går rundt i Lissabons gader, så mærker man hele tiden historiens vingesus. Der er mange historiske pladser og mindesmærker dedikeret til Portugals søhelte. Især kvarteret Belém er en guldgrube for den historieinteresserede. Det var nemlig herfra, at Vasco da Gama i 1497 sejlede ud med kurs mod Indien.

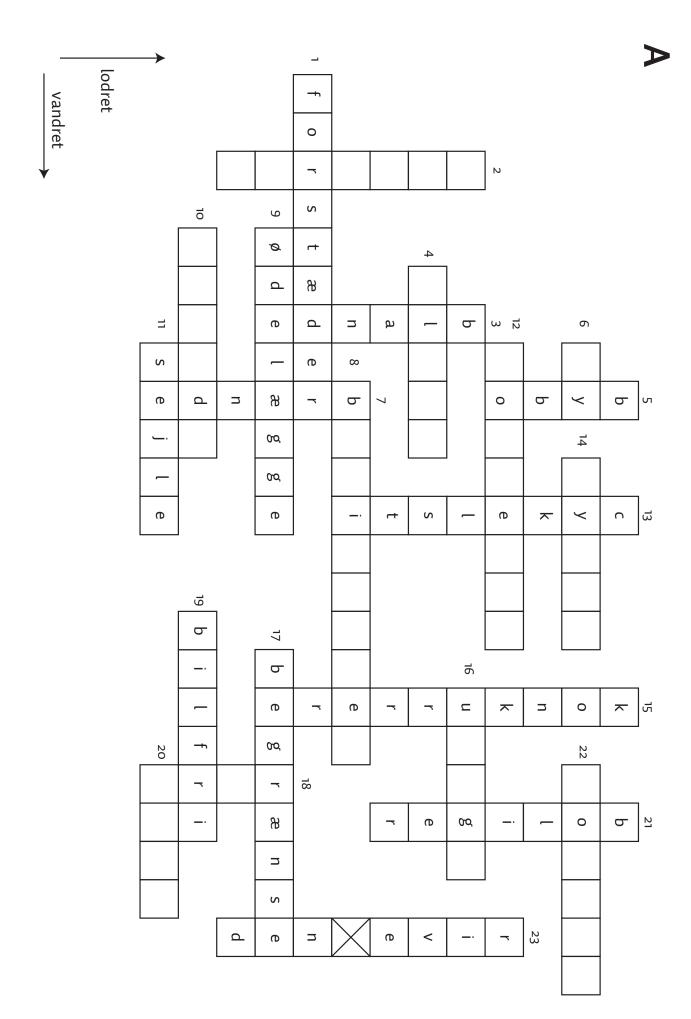
Kulturelt er der især to ting, som interesserer Lissabons indbyggere, og som jeg selv er blevet ret grebet af. Det er fodbold og fado-musik. Når byens to store fodboldklubber – Sporting Lissabon og Benfica – spiller mod hinanden, så er stemningen på kogepunktet i hele byen. Benfica er arbejderklubben, og den har de fleste fans. Når holdet vinder, er der tit gadefest i arbejderbydelen Alfama, og det er sjovt at opleve.

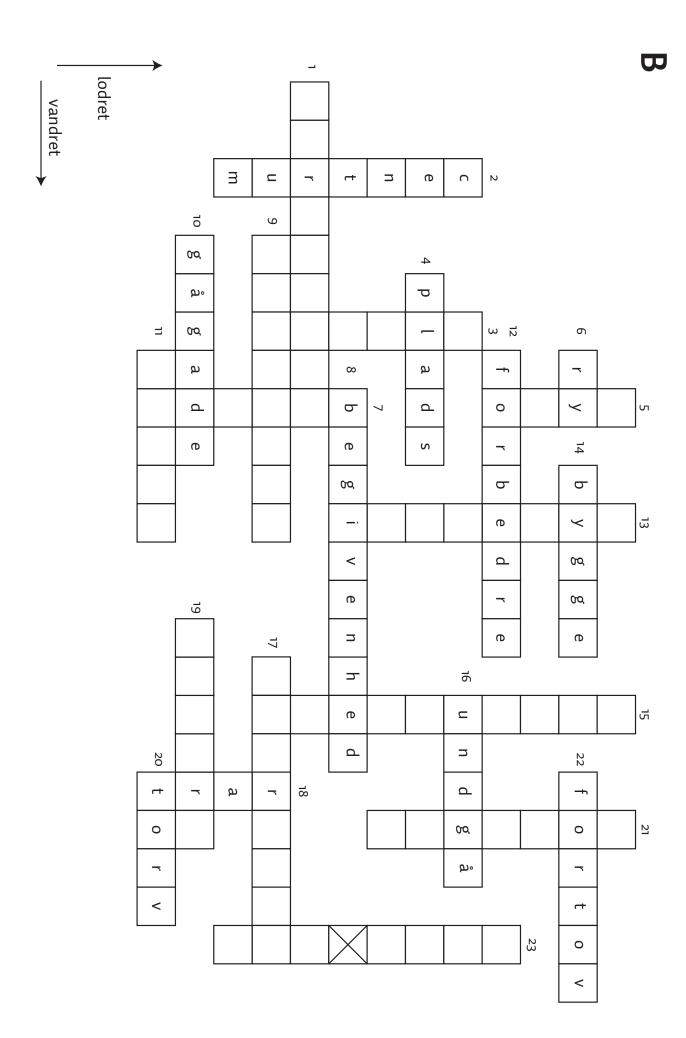
Fado er en traditionel og meget stemningsfuld musik, som er karakteriseret ved melankolske melodier og tekster, som ofte handler om en længsel. Det kan være en længsel efter den tabte kærlighed: Du er der, og jeg er her – og jeg savner dig!! Men den kan også være en længsel, der minder om det, vi på dansk kender som hjemvé. Fado er tæt knyttet til portugisernes tradition for at emigrere, og folk fra Lissabon har altid været vant til at rejse ud – og bagefter drømme sig hjem igennem fado-musikken.

Selv er jeg helt vild med Lissabons gamle sporvogne, som stadig slæber sig op og ned ad de mange stejle gader i byen. At køre med dem er ligesom at være passager på en tidsrejse!

Siden 1998 er jeg vendt tilbage til Lissabon to-tre gange hvert år, og for øjeblikket er jeg ved at skrive en guidebog om byen. Og hvis jeg en dag vinder i Lotto, så vil jeg købe en lille, hyggelig lejlighed i Alfama med udsigt til Tejo-floden. Klimaet er fantastisk, folk er venlige og åbne, og Lissabon emmer af historie lige meget, hvor man er.

Én ting er jeg dog ikke særlig vild med – og det er maden. Nationalretten Bacalhau især – saltet torsk – som også kaldes klipfisk på dansk. Folk i Lissabon elsker det og spiser det næsten hver dag – men helt ærligt: Så vil jeg altså hellere have nogle gode danske frikadeller ...

Noter